

uerificari dicitur etiam in non natis, ut est bonus rex. in c. 1. de eo qui sibi uel hered. suis, ibi uel his deficientibus. Et idem reperit in eodem met casu Bero. consi. 102. num. 10. & in alio casu consi. 66. nu. 16. uol. 2.

Præterea, sicut substitutio facta filiis decedentibus debetur eis non natis, ut uoluit Ray. de Ferli. in trac. substi. Soc. in l. 1. col. 14. ff. de uul. & consi. 52. ut ueram. col. 6. Dec. d. consi. 227. col. si. pariter in casu nostro debetur ei & ei locus esse.

Uterius, cum filii testatoris essent principium lineæ masculinæ, idem de principio dicendum uidetur, quod de ipsa lineæ, per regulam quam pulcrè deducit Cast. in l. maritus. C. de proc. Si quis enim recepit emphiteusim pro se & liberis suis per lineam masculinam descendentibus, & decedat sola filia relicta, repellitur: quia in filio masculino incipit linea masculina, in filia uero linea femina. Illud ergo quod dicimus in descendentibus ex filia (quod repelluntur) dicere debemus in ipsa, quæ caput est lineæ femininæ, sequitur Alex. in l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de lib. & post. Cur. iun. consi. 153. nu. 13. & consi. 172. nu. 5. Ceph. consi. 5. num. 39. igitur linea hæredum testatoris dicitur defecisse ipsis defunctis, sicut si filios habuissent, qui sine filiis masculis periissent.

12 † Secundò principaliter pro substitutione deservire uidetur, quod homines dictæ societatis uocati sunt ad erogandum fructus & introitus hæreditatis testatoris in maritandis pauperibus domicellis ipsorum de Fallatis, seu manutendendis in studio pauperibus uno uel duobus adolescentibus de Fallatis, quæ dispositio dicitur fuisse pia & ad pias causas facta. Nam maritare pauperes uirgines dicitur esse pia cū ut uoluit Bal. in l. illud. col. 1. C. de sacrosan. eccle. & in auth. nisi rogati. col. 3. uerf. quæ nunc quid. C. ad treb. Ang. in §. si quis de prædictis. in auth. cum de app. cogn. Rom. in auth. similiter. col. 2. C. ad l. fal. Alex. in addi. Bar. in l. cum is. §. si mulier. ff. de condi. inde. & post eum latius Iaf. Andr. Sicul. consi. 87. uolum. 4. Bal. No. uel. in tractat. dotis. quinta par. Tiraquell. in trac. de priu. piæ causæ, in eius præfatione uer.

13 item cum dos. † Et idem de relictis in causam studii dicendum uidetur, quod pia dicatur, & ad pias causas facta, ut in specie uoluit Alex. in addi. Bar. in l. stichus liber esto. ff. de leg. 3. & in l. si cui annu. ff. de annu. leg. Abb. consi. 63. col. 4. par. 2. & licet Bal. in repe. l. 2. col. 12. ff. de leg. 2. secus senserit, nisi relictum sit pro studio sacræ Teologie, sensitque Cuma. consi. 28. dicens hanc cām nō esse propriè piam, quos refert Tiraquell. loco citato. uerfic. Item relictum causa studii, tamen concurrente paupertate iuuenum de Fallatis & coniunctione sanguinis

14 eorum cum testatore res clara uidetur † Nam relictum consanguineo pauperi dicitur ad pias causas relictum, ut uoluit Glo. nota. in c. 2.

de sepult. quam singularem reputat Bal. in l. 1. col. 2. & post eum Castr. ad fin. de sac. san. eccl. Ioann. Andr. in addi. Specul. de instr. edi. §. nunc uerò aliqua. uer. & scias quod tunc. Alex. 15 consi. 158. ad fin. uol. 7. † & licet nonnulli hoc intellexerint, tunc demum procedere, quando consanguineo pauperi relictum fuerit nomina tim pro anima, aliàs secus: quia magis contemplatione consanguinitatis relictum uidetur: sic enim uoluit Bal. in auth. ex testamento. col. 3. C. de colla. & in auct. similiter. C. ad l. fal. uerf. quid si donatio. & post eum Roma. col. 1. Dec. consi. 120. col. fin. Tiraquell. in dicta præfatione uer. quod tamen intelligendum, se remittens ad latius dicta per eum in l. si unquam uerf. donatione largitus. C. de reuo. do. Tamen res hic expedita uidetur, nam cum testator grauauerit animas administrantium Societate prædictam in maritandis pauperibus domicellis de Fallatis, uel in manutendendis ad studium pauperioribus iuuenibus eiusdem familiarie, clarè colligitur id relictum pro anima fecisse. 16 se † Quo stante succedit singularis decisio Romani in d. auth. similiter, in 30. speciali in ultima uoluntate, ubi concludit, quod fauore piæ causæ dispositio à testatore facta in uno casu, porrigitur etiam ad alium, cui uerba non conueniunt. Ponit exemplum, si testator Titium hæredem instituit, & si Titius hæres non erit, Seium substituit, & ecclesiæ centum legata uit. sicque relictum fuit ecclesiæ legatum casu quo Seius substitutus esset hæres, non existente hærede filio. Et tamen concludit ibi Romanus, quod si Titius primò hæres institutus, sit hæres, legatum ecclesiæ debetur non attempta forma testamenti. Quia fauore piæ causæ præsumitur quod testator uoluerit absolute legatum relinquere pro eius anima, & ad hoc allegat textum in l. 2. ff. de manu. testam. ubi hoc dicitur fauore libertatis, & per Roman. ad piam causam extenditur sequitur Dec. consi. 182. nu. 2. & consi. 273. col. 1. Merito posito quod dicta societas uocata fuerit in casu, quo linea dictorum hæredum deficeret. Et illa non diceretur defecisse, si non cepit, tamen ad alium casum contingentem de Francisco & D. Paulo sine filiis mortuis debet extendi uocatio dictæ societatis, & locum habere fauore piæ causæ, cui relictum est in dotandis pauperibus domicellis, uel alendis in studio pauperibus de Fallatis.

17 † Sed & ex alio fauore uidetur extensioni locus esse debere. Nam cum testator uocauerit filios masculos descendentes Francisci sepiusque de masculis locutus sit, uidetur intentio sua fuisse conseruare bona in agnatione & familia sua, prout in stat. quod extantibus masculis femina repellat. not. Io. Andr. in addi. Spe. in rub. de suc. ab inte. uerf. est sciendum, Bal. in l. quid ergo. ff. de legib. Alex. consi. 20. & consi. 80. uol. 1. cum simil. per Dec. consi. 15. col. 1. Alba consi. 51. nu. 8. & consi. 54. nu. 8. merito

merito debet extensio fieri substitutionis d. Societatis de casu lineæ masculinæ deficientis, hoc est morientis post natiuitatem ad casum eius nō natæ, fauore prædicto agnationis conferuandæ, sicque concludit Dec. in d. consi. 227. nume. 8. & post eum Soc. Iun. consi. 181. nume. 8. & post eum Soc. Iun. consi. 181. nume. 8. † subiciens, quod etiam si casus esset dubius, ei parti esset adhaerendum, ut substitutio, de qua agitur, fauore agnationis locum habeat, cum istud dicatur benignius. ut in simili casu determinat Signor. consi. 179. col. 2. & Fulg. consi. 49. col. fin.

19 † Quin & addunt Dec. & Soc. Iun. id argumentum, quod si testator uoluit substitutos uocare natis aliquibus descendentibus & mortuis, multo fortius uidetur eos uoluisse uocare eis non natis, argumento. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui.

20 † Tertiò, tanto magis prædicta conclusio uidetur procedere considerata mente testatoris, quæ præcipuè consideratur in fideicommissis, in quibus etiam per coniecturas uoluntatem percipimus. l. cum proponeretur. ff. de leg. 2. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad treb. l. pen. ff. de leg. 1. l. fideic. §. ite cū quis. ff. de leg. 3. l. cū uirum. C. de fideico. cum similibus abundè per Iaf. consi. 304. col. 4. uolum. 2. Alex. consi. 98. uol. 1. sa parte testamenti. uol. 4. Dec. consi. 287. nu. 15. Soc. Iun. consi. 181. numero 19. uol. 2. † Immo uerò mens testatoris magis attendi debet quam uerba seu propria significatio uerborum. l. Publius. §. fin. ff. de cond. & de l. 3. ubi doctores. C. de lib. præ. Iaf. consi. 140. col. 5. uolum. 2. uerf. in primis. Non enim intentio uerbis, sed uerba intentioni deservire debent. c. humanae aures. 32. q. 5. c. in his, de uerf. si. Paris. cō. 73. nu. 15. uol. 2. ubi dicit, quod ut deserviat menti testatoris, debemus offendere uerba. Cur. consi. 51. col. 8. præponendæ namque sunt sententiæ uerbis, sicut anima corpori. c.

22 sedulo. 38. disti. Iaf. loco citato. † Hinc & Curt. de quo supra, dixit eleganter, quod uerba se habent ut corpus & superficies; & mens se habet ut spiritus & anima. Et sicut homo cōstat ex anima & corpore, ita dispositio legis & testatoris ex mente siue ratione & ex uerbis. Et ideo, quod uerba magis restringi debent tanquam superficies, quam mens coniecturata, quæ licet non sit omnino expressa, tamè omnino cōiecturari debet ex eo, quod quilibet uir sapiens fecisset. Plura commemorare possem de mēte quæ prædominari debet & attendi, de quibus Rol. à Vall. ponit consi. 70. nu. 56. uolum. 3. Menoch. cōf. 30. nu. 20. Bursat. consi. 8. nu. 22. Soc. Iun. consi. 1. nu. 10. uol. 3. Franc. Marci decis. 170. n. 7. 2. parte. & alibi sepe Doctores, sed his ex industria prætermisissis ad casum nostrum de

23 ueniens † dico, quod cū testator instituto Fracisco filio substituerit eius filios masculos, & eos inuicè substituerit, habens p constanti q aliqui nascerent ex eo, prout erat uerisimile. Si cogi

raffet, q Fraciscus, q filios nō precreat, illi nō nascerentur, utique propter omnimodam rationem idem uoluisset. Ut sicut natis & defunctis filiis Societas succederet, sic eis non natis. Merito casus iste secundum contingens haberi debet pro expresse. Et dispositio testatoris in uno casu facta debet ad aliū porrigi, iux. tex. in l. Titius. §. Lucius. ff. de lib. & post. quo sic arguit in his ferè terminis Dec. consi. 227. sub. 24 nu. 9. † ubi col. fin. postea uult id procedere, dato q testator uerf. fuerit illis uerbis, tunc & eo casu, prout in casu nostro, quæ uerba geminata sunt, ut per Gozad. consi. 4. nu. 25. nam non impediunt extensionem de casu ad casum concurrente mente testatoris, sequitur latius Gallia. in l. Gallus. §. & quid si tantum. notab. 4. ff. de lib. & post. & abundè Paris. consi. 50. nu. 51. uol. 3. Rolan. à Valle consi. 70. num. 51. uol. 3. mens quoque deprehendi uidetur ex alio. Nā testator uidetur se uoluisse conformare cum dispositione iuris communis. Bar. & omnes in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. de treb. sed de iure ca uerur, q quando plures fideicommissarie substitutiones factæ sunt una post alteram, ut hic, si contingat primà caducari, bona remanent apud hæredem primo loco grauatum cum suo onere restituendi secundis substitutis & deinceps. l. unica. §. pro 2. §. fin. autem. C. de cad. tol. declarat Bar. in l. quadiu. in fi. & ibi Aret. ff. de acq. hæ. Castr. consi. 351. præfens dubium. in anti. consi. 423. uidetur q filii, uol. 1. cum simil. cumulatis per Soc. Iun. d. consi. 181. nu. 47. Vnde concludit, q cum instituto filii fuerint substituti, & eis alii descendentes, q omnes nati non fuerunt, bona uidentur remansisse penes primū hæredem cum onere restituendi ultimò uocatis, quare sic & in casu nostro dicendum uidetur ad vnguem.

Quartò non omitto breue Pii Quinti Pontificis Maximi, quod narrato tenore testamenti Antonii Fallati asseriteuenisse casum substitutionis, & administrationis dictæ Societatis. §. Crucis. deinde narrata intrusione in possessionem bonorum testatoris per D. Leonoram de Fallatis & eius uirū, celsioneq; facta p hoses dictæ Societatis Daico Fallato uelut proximiori, eaq; ad pces Ioannis & Hieronymi filiorū suorū cōfirmata illosq; in administratione prædicta loco societatis memoratæ subrogati petito comitit Reuerend. Episcopo Comachiensi, q ex dicta familia de Fallatis deputet administratores, qui melius eiusdem testatoris uoluntatem sint executuri, qui prædictos in tales elegit & depu 25 tauit. † tali namque summi Pōtificis assertioni plenaria fides est adhibenda. Cle. 1. de prob. cū super ea se fundet ad cōfirmadā celsionē prædictā, comissionemque faciendā. iux. not. per Afflic. decis. 305. col. pen. & per dictum breue res hæc omnino decisa vī ad fauorem substitutionis præter alia fundamenta superius relata. Diligentius tamen atque maturius ego con fide-

siderans in contrariam sententiam descendendo. Moueor, nam testator Francisco, filiis eius substitutis & inuicē substitutis & in eorū defectū. D. Paulo, si linea dīctorū eius heredū quicumque deficeret, voluit quod homines Societatis. S. Crucis admitterent modo, qui legitur in testamento, quibus ex uerbis apparet, quod cum testator locutus fuerit de linea masculina heredū nominatorū, qui sunt Frācisus & D. Paulus, ipsi Frācisus & D. Paulus in linea cōsiderata per testatōrē nō cōprehendunt, sed illa incipere dēt ab eorū filiis, ipsi verō Frācisus & D. Paulus remanēt tāquā stipites. Ita declarat ī simili Bal. cōf. 448. cōcessa est, vol. 3. vbi dicit, quod in numero generationis nō cōputat psona patris se stirps: quia nō est generatio sed causa generationis, idemque clarius ponit Cast. in l. maritus. C. de proc. sequit Ale. in l. Gallus. S. nunc de lege. ff. de lib. & post. & con. 43. co. 2. vol. 3. qd̄ est repetitū. conf. 53. vol. 6. vbi dicit quod linea masculina Bartolomei incipit in Gabriele illius filio. Cōfirmat hoc idē D. Alciat. respon. 494. col. 2. vbi dicit, quod aliud est Dionysius, aliud linea masculina Dionysii, sicut aliud est stipites, aliud rami stipitis, aliud genitor, aliud generatum, argu. c. fi. de insti. t. & cū prādictis cōsentit in eodē casu Rui. conf. 4. nu. 3. vol. 3. & melius ēt Paris. cōf. 74. col. 1. vol. 3. inferēs in terminis nostris, quod ex quo pia causa substituta fuit deficiente linea masculina Dionysii, in qua ipse nō cōtinet ipsi Dionysio nō dicit substituta, eoque morietate pupillo, & sic sine filiis, talis casus dicitur ommissus a testatore, remanetque sub dispositione iuris cōmunis. l. cōmodissimē. ff. de lib. & post. l. si extraneus. ff. de cōd. ob. cau. succeditque; veniens ab intestato proximior. Vnde sic & in nostro venire debet. D. Leonora foror dīctorum heredū non autē Societas. S. Crucis illis non substituta, qui sine filiisambo decesserunt.

Secundō cōsiderandū est, quod testator post substitutionē factā de D. Paulo Frācisus sine filiis morienti subiunxit, quod linea dīctorum heredū quandoque deficiente, vltimus carens filiis masculis possit aliquē in filiū sibi arrogare & adoptare, quod succedat, & si nullū adoptauerit, societatem prādictā vocauit. Quibus ex uerbis prāsuposuit testator, vltimū heredē esse talē debere, qui filios arrogandi, vel adoptandi potestatem haberet: Quoniam ī actibus humanis duo potissimū sunt necessaria, voluntas & potētia, quorū si alterū desit, nihil ē qd̄ explicari queat & qd̄ agi nō tenet. l. cū te. C. de don. ante nup. c. cū super, de offi. deleg. & ibi not. Doct. Andr. sic. conf. 13. col. 7. n. 2. vol. 2. & pulchrē Bal. in l. 2. ver. voluntatē legitimā. C. com. de leg. vbi per illū tex. colligit, quod duo requiruntur, quae omnē actū canonizant. scilicet voluntas & auctoritas, sequit Rol. à Vall. conf. 39. nu. 21. vol. 1. hęcque fuit sentētia Boetii lib. 4. de consolat. Philoso. voluitque Barbat. inter consilia Curtii Sen. conf. 66. Dec. cō. 198. col. 2. Soc. Iun. conf. 72.

n. 12. vo. 1. cō. 94. n. 44. cōf. 120. n. 4. cō. 183. n. 8. vo. 2. cōf. 118. nu. 13. vol. 3. quos allegat Rol. à Val. cōf. 10. nu. 7. q. idē firmat exēplis cōf. 35. nu. 21. vol. 3. t. primō, de patre prohibētē filio legitimā verbis prāgnātibz & amplis, quod filius illis nō attētiē eā vel eius suplemētū cōsequit, cū desit potestas prius id prohibētū. l. quā ī prioribus. C. de inoffi. test. secūdō de patre pariter prohibētē filio primi gradus detractionē trebellianicę, quo nō obstatē filius eā cōsequit ex defectū potestatis paternę. Bal. in l. iubemus. C. ad treb. vbi pariter Sal. Fulg. Cast. & alii cū multis numerosē cumulatis per eūdē Rol. cōf. 12. col. 2. vol. 1. q. cōmūnē testatē, sicut & Cagnol. in l. Papinianus. S. meminisse. nu. 11. ff. de inoffi. test. vbi dicit, quod est magis æqua, verior & cōmūnior, & q. vidit eā semper seruari. quā tenet in super Ias. in l. Marcellus. nu. 53. ff. ad tre. cōf. 99. nu. 2. cōf. 146. nu. 6. vol. 4. Dec. abundē cōf. 81. nu. 3. cōf. 208. col. 2. cōf. 269. col. fi. Rui. cōf. 21. nu. 8. vol. 3. Soc. Iun. amplissimē conf. 131. nu. 58. vol. 1. cōf. 28. nu. 2. vol. 2. Cur. Iun. cōf. 70. col. fi. Gozad. cōf. 92. Cartel. Cotta. libro memori. ver. Trebellianica. Ripa 11. nemo pot. ff. de leg. 1. Bero. in c. in prāsentia. nu. 445. 31 de prob. t. Quin & vt aliqd̄ addā proposita rei vnde digressus fui, nedū volūtas & potestas requirunt ad actū perfectionē sed & modus: quia sine potētia nihil ē ad actū reducibile, absque volūtate nihil ad suū finē redigēt, & vbi nō seruat modus ad finē ordinatus, ad finē perueniri nō pot. Nā (vt inqt Cicero lib. 1. offic.) his rebus, quae tractant in vita, modū quēdā adhibētēs, & ordinē & honestatē, & decus cōseruabimus. sequit Berous cōf. 76. nu. 26. vol. 1. & in eādē sentētia venit Neuiza. cōf. 12. n. 5. inter cōsilia Brun. Soc. Iun. cōf. 95. nu. 4. vol. 3. quos citat Menochi. cōf. 75. n. 34. Si prāsuposuit ergo testator vltimū heredē esse talē, quod sibi possit arrogare vel adoptare filiū, cui nō adoptado, nec arrogado Societatem substituit, sequitur quod Donno Paulo, quod fuit vltimus heres, nō dī substituisse, 32 t. quā cū religiosus esset in potestate sui superioris cōstitutus, adoptare nō poterat. l. & quod uxores; & ibi Doct. ff. de adop. Ang. Arc. in §. minorē. nu. 4. inst. de adop. nec aliū sub potestate sua hēre sic eueniet. ff. ad l. Iul. de adult. qualis ē arrogatus, inst. de adop. in prin. & ad hoc fundamentū cōprobādū pot. adduci notab. doctrina Ioānis Andreę ī addi. Spe. tit. de test. §. ī primis 33 in vltima addi. uer. quarta quęstio. t. de testōre habētē vxorē prāgnatē, quod postumos instituit, & si oēs sine filiis decederēt sorores suas substituit. Natus fuit vnus tū posthumus, quod decessit impubes superstitē mfe. quęstū fuit, an admittanī amite virtute substitutionis, vel mī ab intestato. Refert. Io. And. p. matre iudicatum fuisse quā hic casus fuit ommissus, id. n. verbū oēs, secūdū suā propriā significatiōē in uno saluari nō pot. svt p. cū. sicq; voluit pariter Oldr. quē Ioān. An. nō allegat. cōf. 142. factū tale est. & Alberi.

in

in l. precibus. ver. Itē. quare de alia. q. C. de im 34 pu. t. Huius. n. omisiōis rō fuit prāsupositū testōris, quod plures posthumi nascerentur, & inde decederēt, vt apertū in eodē casu declarat Cast. conf. 14. visis & consideratis. in antiquis. aliās 219. vol. 2. in nouis. Dū dicit, quod cū testator in casu plurium filiorum decederēt substituerit, & non natus non mori sed solum viuens. l. qui duos. ff. de manu. test. & ubi non est habitus, id est uita, nō pot. esse priuatio, qualis est mori. l. decem. ff. de ver. ob. l. manumissiones. & ibi Cast. ff. de iust. & iur. meritū vno tū posthumo nato & mortuo substituit non est locus: quia prāsupositū de pluribus nascituris, quod fuit in mente testatoris, non fuit verificatum, illaque decisionem Ioannis Andr. Castrensis & aliorū plenius confirmat Rui. conf. 104. col. 1. & 2. vol. 1.

35 t. Tertio moueor. Nam uerba testamenti nō adaptantur, neque bene conueniunt Societati substituta, vt inferius dicitur respondēdo contrariis. Et regulariter vbi uerba cessant, & cōiecturæ nō suffragantur, sit interpretatio, quod fidei cōmissum magis remouetur quā quod inducatur, cū fidei cōmissum sit odiosum. l. cohæredi. §. cum filij. ff. de uul. & pup. Ias. post alios in l. ex tribus. C. de inoff. test. Dec. conf. 465. num. 15. Paris. conf. 41. n. 31. vol. 3. Crauc. conf. 180. col. 2. post. Soc. conf. 113. col. pen. vol. 1. & in 36 fin. post. Dominos de Rota decif. 864. t. concludens quod in dubio contra fidei cōmissum pronunciarī debet, sequitur Ceph. conf. 46. nu. 15. Alciat. respon. 552. nu. 12. & sequen. respon. nu. 6. Rol. à Val. conf. 46. vol. 3.

Quartō, sicut præter testatōrē Societas. S. Crucis nititur Breui Apostolico, de quo supra, pariter Do. Leonora nititur sententia magnifici Consilij iustitiarū, per quam declarata fuit heres & successor Francisci sui fratris ab intestato & in eam fuisse continuatam possessionem vigore statuti. Et licet in ea sententia seruata sint iura dictæ Societatis, tamen cum fuerit negligens in eis deducendis & lite persequēda, pro sua non est succurrendum. l. non enim. ff. quibus ex caus. ma. l. ueteres, in fi. ff. de itin. acti. pri. cum similibus citatis per Guid. Papæ. q. 473. Alex. conf. 105. col. 2. uol. 5. debet. n. sibi imputare, qui sua negligentia se excludit. d. l. ueteres. in fin. & ad iura renuntiat non datur regressus. l. queritur. §. si venditor. ff. de edil. edi. l. Herennius. in prin. ff. de euct. Glo. in l. quoties ab omnibus. C. de fidei. & in c. quā sit periculofum. 7. q. 1. decif. Neap. 220. num. 19. Ceph. conf. 235. nu. 22. prout contigit dictæ Societati, quae iura sua, si quæ sibi competeabant renuntiauit Dominico & eius filiis de Fallatis, sicut in eodem Breui narratur. Et licet in dicto Breui dicatur, non obstante sententia, tamen tantum abest vt præiudicatum dicatur D. Leonorę in dominio sibi quæsito vel declarato per

38 eam sententiam t. id. n. princeps sine causa facere non potest: quia licet acquisitū fuerit per actum Iuris ciuilibz, illud tamen est de iure gentium, quod princeps etiam subditio sine causa auferre nō potest. Ita Soc. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & post. col. 8. vers. circa tertium. Gallia. nu. 96. Ias. col. 20. vers. Ista limit. Rui. ad finē Cur. conf. 65. col. 3. Soc. conf. 63. col. 6. conf. 120. vol. 3. Dec. conf. 284. col. 3. conf. 343. col. 3. Cra. de Papa loquens. cōf. 7. nu. 10. conf. 103. col. 1. conf. 135. num. 20. conf. 241. col. 4. & in tract. de anti. tempo. 1. par. nu. 49. vbi communem testator, sicut & Paris. cōf. 201. nu. 70. vol. 1. & conf. 6. nu. 23. vol. 2. Rui. conf. 31. n. 21. vol. 5. demumque Rol. à Vall. citans alios conf. 66. n. 57. cum sequent. vol. 2. quare stantibus prādictis fundamentis & aliis quae respondēdo contrariis in mediū deducā concludi dēt, partes D. Leonorę defendi posse, nec substitutioni dictæ Societatis locū esse.

39 t. Nec obstant contraria. Nam circa primum de Societate uocata, si vltimus heres nullum adoptauerit, considerandum est, quod cū Paulō supra uoluerit testator, quod dictus heres possit & ualeat sibi filiū arrogare & adoptare, sicq; prāsuposuit illum heredem esse talem, qui potestatem haberet filios arrogandi vel adoptandi, prout in secundo fundamento latius deduxi, deinde subiūxerit, Si dictus eius vltimus heres nullum adoptauerit, tunc & eo casu uoluit ipse testator, quod homines Societatis. S. Crucis & c. si illa uerba. Si nullum adoptauerit. Intelligenda sunt: quia noluerit, non autē, quia non potuerit. sicq; restringi debent ad casum expremsum duntaxat quando potuisset & ualuisset adoptare, & non adoptasset, virtute dīctorum uerborum tunc & eo casu, quæ operantur substitutionē uno casu cōceptā, ad alium extēdi nō posse. vt uoluit An. ch. cōf. 356. col. 2. uer. tertio hoc pbat. Bal. cōf. 57. col. 2. vol. 2. in nouis. Ioan. de Ana. con. 66. col. 3. Roma. conf. 131. cū similibz ibidē cumulatis per Oratiū Madofium, Dec. conf. 63. col. 1. conf. 89. n. 3. conf. 314. col. 2. conf. 332. conf. 433. col. 2. Soc. conf. 5. col. 2. vol. 3. Cra. conf. 98. n. 5. Paris. conf. 2. n. 15. conf. 14. n. 9. vol. 3. conf. 86. n. 34. con. 92. n. 10. vol. 2. Crat. resp. 124. n. 37. vol. 1. Goza. conf. 4. n. 23. Rui. conf. 130. n. 10. cō. 200. n. 9. vol. 2. con. 31. n. 10. vol. 3. Soc. Iun. conf. 190. vol. 2. Natta cōf. 678. nu. 6. post Soc. conf. 259. col. 3. vol. 2. Zanch. in l. heredes mei. §. cum ita. nu. 1049. ff. ad tre. Rol. à Val. conf. 59. n. 10. vol. 3. Burfat. conf.

41 51. n. 17. t. Vnde Dec. in l. quāuis. col. 2. C. de impub. dicit, quod licet uulgari expressa trahatur ad alios casus similes, puta de casu nolitatis ad casum impotentiae, ut in contrario dixi. Tamen hoc non procedit, vbi sunt opposita illa uerba tunc & eo casu, quia stant limitatiuē & taxatiuē. Hincque pulchrē Boer. decif. 28. col. fi. uult, quod substitutione facta cū illis uerbis, tunc & eo casu, dispositio testatoris non ue-

F rifice-

ficetur, nisi veditioibus impletis in forma spe
 42 cifica. † Hecq; cōclusio potissimū dēt hīc locū
 stante q; verba fuerūt geminata, nō contēto te-
 stōrē dixisse, tunc, sed & eo casu. Geminatio nā
 que solet potentius operari, & enixā magis te-
 stōris voluntatē demōstrare. Bar. in l. cū scimus
 C. de agr. & cens. lib. 1. 1. & in l. Balista. per oēs
 ff. ad treb. Rol. à Vall. conf. 58. n. 47. vol. 3. Cep.
 conf. 210. n. 22. Dec. conf. 10. n. 5. conf. 23. n. 4.
 cum similibus cumulatis à Senatu Pedemon.
 decif. 90. & 128. n. 14. Bero. conf. 72. n. 13. vol.
 1. vbi dicit, q; certā scientiā infert & importat
 43 † meritō talia verba, tūc & eo casu, geminata
 tāto magis debēt extensionē impedire, prout
 signāter perpendit Dec. conf. 315. n. 5. & conf.
 332. Grat. i allegato resp. 124. n. 39. vol. 1. Nat
 ta conf. 667. nu. 5. Goza. in dicto conf. 4. n. 25.
 Albanus cōf. 1. n. 17. cōf. 21. sub. n. 2. & cōf. 30.
 n. 2. Alciat. pulcrē resp. 492. nu. 16. vbi dicit, q;
 illa verba limitata sunt & inducunt iteratam li-
 mitationē, vnde faciunt, q; à casu expreso non
 44 recedamus. † Hincq; cessant, quæ dixi de vni-
 uersali negatiua per illa verba, nullum adopta-
 uerit, quæ negat oēm casum, propter quē non
 fuerit adoptio facta. Nam locum non hēt stā-
 te restrictioe eorum facta p alia verba statim
 supposita. tūc & eo casu iunctis præcedentibus
 vt supra declarauit. n. 35. & sequenti. Nā verba
 specialia generalibus adiecta restringūt eorum
 significatū. l. sed si adiciat. vbi Bar. ff. pro Soci.
 Gozad. conf. 60. col. fi. Rube. conf. 50. col. pen.
 Paris. cōf. 102. n. 12. vol. 1. Bero. conf. 20. n. 15.
 45 vol. 3. † & in specie de negatiua ponit Alciat.
 resp. 115. n. 8. dicēs q; generalitas negatiuē re-
 stringitur ad id, de quo actū est, arg. l. pen. ff. de
 pact. & c. quāto. de presu. Facit, quod scribit.
 Oldra. conf. 148. n. 6. q; nullum verbū ad eo vni-
 uersale vel in distinctum est, qđ ex cōsideratio-
 ne debitarum circumstantiarum non debeat ci-
 uiliter intelligi & limitationē recipere. l. si mi-
 hi in via. vltimo. ff. de leg. 3. sequitur Senatus
 Pedemon. decif. 90. n. 20. vnde cū testator sub-
 stituerit Societatem vltimo hēredi, si nullum
 adoptauerit, cum posset & noluerit, restringi
 dēt ad eum casum talis negatiua, non autem
 46 dilatari ad casum impotentia. † Tantoq; ma-
 gis hoc est dicēdū, q; sumus in conditione vol-
 untaria, quæ proprie dicūt, q; sine illa poterat
 actu hēre locum & effectualiter effectū sortiri, vt
 declarat Galiaul. in l. Gallus. S. & quid si tantū
 n. 27. ff. de lib. & post. Soc. conf. 259. col. 2. vol.
 2. dans exemplum de substitutione facta alicui
 de Gaio, si nauis ex Asia venerit, vel si nomē &
 arma familiae testatoris tulerit. Nam sine dictis
 47 conditionibus potuisset substitui † Nam, quā-
 do substitutio facta reperitur sub conditione
 voluntaria, non extenditur de casu ad casum
 etiam similem, sed impleri dēt in forma speci-
 fica: quia testator apponēdo conditionem vol-
 untariā vř considerasse modum implendi. Ita
 Bar. in l. Gallus. S. & quid si tñ, præallegato. quē

pāsim sequuntur Doctores, ut Alex. Ias. Gal-
 liaul. Soc. lun. & oē tenēt, testanturq; Ale. cōf.
 1. n. 15. & col. fi. vol. 1. Soc. in dicto conf. 259.
 & conf. 76. vol. 3. vbi dicit hoc esse vrgentissi-
 mum fundamentum, idemq; tradit Goz. conf.
 4. Rip. in l. 1. n. 94. ff. de vul. & pu. Natta conf.
 676. nu. 25. & conf. 678. nu. 17. Soc. Lun. conf.
 100. n. 23. vol. 1. Bursat. conf. 19. nu. 20.
 48 † Ad scđm fundamentū de secunda cōditio-
 ne, si vltimus hāres intestatus decederet. Pro
 solutione considerandū est, q; vna pars testū aliā
 declarat. l. qui filibus, in prin. ff. de leg. 1. & ibi
 Ias. post alios Dec. cōf. 319. n. 4. D. meus Rimi.
 conf. 78. n. 12. conf. 248. n. 2. & conf. 378. n. 47.
 Cepha. conf. 188. n. 6. Rui. conf. 83. n. 13. vol. 2.
 conf. 109. n. 17. conf. 128. nu. 2. conf. 130. n. 4.
 & conf. 141. nu. 3. vol. 3. Hiero. Butillega conf.
 154. n. 5. vol. 1. vltimarum volun. Menoch. cōf.
 49 10. nu. 2. conf. 97. n. 33. † Et præcedentia decla-
 rant sequentia, ea; magis restringunt quā
 ecōuerso. l. q; si quis. & ibi not. ff. de leg. 3. Bar. in
 l. filiū. ff. quā. dies leg. ced. Dec. conf. 91. Rom.
 conf. 503. Cur. cōf. 63. n. 16. D. meus Rim. conf.
 114. n. 21. & ibi dixi in apostil. ad eum, idemq;
 50 conf. 119. nu. 25. & conf. 179. nu. 7. † Rursus
 sicut una pars alternatiuē declarat aliā, ita pars
 una copulatiuē declarat aliā, ita pars
 quos congerit ibi Mando. Romanus, quibus ad-
 di potest Soc. in l. 2. ff. de reb. dub. Rui. conf. 61.
 nu. 8. vol. 2. Hiero. Gabriel. conf. 11. n. 29. & cō.
 140. nu. 6. & Tobias Nonius conf. 7. nu. 10. &
 quando copula reperitur posita in oratione
 diuersā imperfecta, ratione uerbi repetitionē
 inducit qualitatis præcedētis, vt declarat Rui.
 51 conf. 90. col. 2. vol. 1. † si quidē eius natura est
 copulare ea, quæ sunt eiusdē generis, non autē
 dissimilia. Bal. Castr. & Alex. in l. si auig. C. de
 succ. edic. Glo. in §. itē lapilli. inst. de rer. diui.
 Bal. in l. omnes populi. col. 10. uer. modo quæ-
 ro utrū statutū. ff. de iust. & iu. Ias. conf. fin. vol.
 4. Natta conf. 582. nu. 23. Quæ cum ita sint, di-
 co q; cum testator paulō supra dixerit, *si vlti-
 mus hāres nullum adoptauerit.* q; intelligitur, cū
 posset & noluerit, ut supra demonstrauit. Subi-
 ciendo statim. *Et decederet intestatus.* Debet
 intelligi cum testari posset sed noluerit, non
 autem quia non potuerit.
 52 † Secundo, posito (sine veri præiudicio) q;
 secunda cōditio, & decederet intestatus, puri-
 ficata fuisset in D. Paulo vltimo hārede, cū ta-
 men Societas vocata fuerit sub duplici condi-
 tione copulatiuē posita, si vltimus hāres nullū
 adoptauerit, & decederet intestatus, quæ con-
 ditioes non principaliter annexę fuerunt, sed
 ad aliud respectiue, videlicet ad substitutionē
 dictæ Societatis, utique nō sufficit alteram ex
 eis verificari, sed utranque oportet purificatā
 ac verificatam fuisse, ut est doctrina Bar. per il-
 lum tex. in l. si hāredi plures. ff. de cond. insti.
 & in l. si is qui 200. S. utrum. col. pen. ff. de reb.
 dub. Soc. conf. 33. col. 2. vol. 3. Senat. Pedemō.
 decif.

decif. 71. nu. 66. Fabian. de Monte conf. 146.
 num. 32. libr. 1. vltimarum voluntatum. Hiero.
 Gabri. confil. 90. nume. 3. vbi dicit, hanc esse
 illius propriam vim, & ita in legato facto sub
 duplici conditione, copulatiuē quōd altera tan-
 tum verificata non debeat, determinat Dec.
 conf. 433. columna secunda, post Ancharan.
 conf. 167. circa fin. Roman. conf. 131. & conf.
 138. Ioann. de Ana. conf. 66. colum. 3. Fulgo.
 confil. 46. meritō cum prior illa cōditio.
 Si nullum adoptauerit, non fuerit in Domino
 Paulo verificata, Societas ad substitutionem
 prædictam venire non potest, & ita cessat obie-
 ctum secundum.
 53 † Nec Societas prædicta tutē nisi potest in
 illis verbis. *Linea autem masculina dictorum eius
 hāredum, quando cunq; deficiente.* cum sequenti-
 bus illic. *Et si linea masculina dictorum eius hāre-
 dum deficeret.* intelligendo verbum deficere, e-
 tiam nō natis liberis, vt per Dec. conf. 227. col.
 2. Soc. iun. conf. 181. nu. 22. vol. 2. & Berou cō.
 102. n. 10. vol. 2. qui conformes consuluerūt in
 testamento cuiusdam. D. Ioannis de Bardellis
 Nobilis Florentini. Quā non defuerunt alii præ-
 stantissimi doctores, qui contrarium responde-
 runt super eodem testamento & casu, quos re-
 fert licet non nominet & confirmat Alciatus il-
 le magnū iuris asyllum resp. 492. dicens, q; ver-
 ba substitutionis, si omnes deficerent, verifi-
 cari non possunt, cum nemo sit natus, nec refer-
 ri possunt ad eos, qui nunquam fuerunt. addu-
 cit textum in l. Titio usufructus. ff. de cond. &
 & de. vbi in substitutione non dī deficere, seu
 (quod idem est) desinere, quod nunquam cepit.
 Ideoque expirat fideicommissum, etiam si
 perimeretur datio libertatis, quæ aliās est fauo-
 rabilis, vnde subdit Alci. ibi videri casum quæ
 stionis nře, iamque per annos 15. reprobasse cō-
 filium Decii. 227. (supra citatum) prout habet
 lib. 3. de ver. sig. axiomatic. i. vbi col. 4. illud im-
 pugnat. per d. l. Titio usufructus. † Hęcque con-
 54 clusio pariter confirmatur in terminis his nřis,
 in quibus vnanimi voto responderunt tres Iu-
 reconsulti maximi. Rui. Paris. & Alc. prior qui-
 dem conf. 4. vol. 3. secundum conf. 74. vol. 3. Ter-
 tius verō resp. 494. Dominus. n. Iob. Blanchel-
 lus Fauentinus in testamento suo Dionysio in-
 stituito, & post eius mortem filiis & descenden-
 tibus suis masculis in infinitum vocatis, demū
 finita illius linea masculina vocauerat piā cau-
 sam (quæ pariter in casu nostro, vocata proponi-
 tur) postea decefferat Dionysius in etate pupil-
 lari, concludunt indifferentē prædicti Iurecon-
 sulti, substitutioni locū nō esse. Linea namque
 Dionysii finiri non potuit, si nunquam cepit.
 l. non potest videri defuisse. ff. de reg. iur. & pri-
 uatio præsupponit habitum l. decem. ff. de ver.
 55 obl. & sicut Alciat. inducit, d. legem. Titio † sic
 & Ruinus tex. in l. si extraneus. ff. de condit. ob-
 cau. vbi, si dans dotem pro muliere, pactus sit,
 vt dos sibi reddatur quoquo modo finitum ef-

set matrimonium, & nuptia non sint secuta a-
 gi non potest ex pacto ad dotis restitutionem:
 quia cum nuptia non fuerint inchoata, finiri
 non potuit matrimonium, in quo non habuit
 principium. Et ideo talis casus velut omisus
 non comprehenditur in pacto, sed remanet in
 dispositione iuris communis. Et sic ibi est ex-
 pressum, quōd illa cōditio, si finietur linea ma-
 sculina, vel si finietur matrimonium, non adim-
 pletur, sed deficit si non sit inchoata vel inchoa-
 56 tum, sed desit inchoari posse † & quamuis ille
 textus loquatur in contractibus, nihilominus
 idem est in vltimis voluntatibus, in quibus e-
 tiam casus omisus habetur pro omisso. l. som-
 modisimē. ff. de lib. & posthu. & ut ibi plenius
 per Ruin. idemque ponit in alio casu. Rui. con-
 si. 175. nume. 5. uolum. 2. qui consuluit in eo-
 dem casu contra Decium in dicto consil. 227.
 & Bursat. conf. 19. nume. 22. qui dicit hanc ef-
 se ueriores & communiores opinio. nec dicit
 car aliquis, secus esse lineam finire & deficere:
 quoniam si ad probatos auctores latinos redi-
 gamur, hæc eadem siue synonima fore cogno-
 57 scemus. † Deficere nanque pro finire scribit
 Martianus dicens. *tum demum id agere consi-
 lium erat, cum vita defecit.* Quōd si diligentius
 alios huius uerbi significatus intueri uelimus,
 semper id quod fuit, nunc non esse cognosce-
 mus, interdum namque deficere significat de-
 esse uel non sufficere. Vnde Cicero in Verrem
 tertia dicit. *Vererer, ne oratio deesset, ne vi-
 resque deficerent, quisquis enim dum visuit vires
 habet maiores vel tenuiores, que desinunt cum
 non sufficiunt ad id quod est peragendum.* quan-
 doque uerō deficere donotat timere, vt apud
 Hircium. *Martius & Rufus cohortati suos, ne
 animo deficiant.* id est tercantur. Quis enim
 dubitat cuique animum inesse. at ille deficit cū
 terrore oprimitur. Rursus deficere non unquā
 pro relinquere constitui, vnde Cicero. 4. Ver.
 iam me vires deficere ceperunt. Lactantius lib. 7.
 Non enim verū dum, ne re tam bona causa deficiat in
 oratio. & Cesar. lib. 2. *Ipsos res frumentaria desice-
 re cepit.* quæ singula exempla planē demōstrāt,
 quōd prius erat non durare. Item deficere pro
 carere sumitur, vt apud Col. lib. 3. *Vide ne uitis
 pristino, adimento deficiat.* aderat ergo prius ali-
 mentum si nunc caret. Demum deficere capiē
 pro rebellare, quod Salust. in Iug. significare vo-
 luit scribens. *Quod oppidum primum omnium ab
 Rege defecerat.* Cicero in Lelio. *difficile est amici-
 tiam manere si à virtute defeceris.* Liui. lib. 2. *Eo-
 dem anno dua colonia pomeria & Cora ad Arancos
 deficiunt.* Inde defectores dicti sunt rebelles
 qui transeunt de vno exercitu ad alium, quod
 Paulus Iuriconsultus docuit nos. in l. 5. ff. de
 capi. dimi. dicens (deficere autem dicuntur, q;
 ab his, quorum sub imperio sunt desunt. & in
 hostium numero se conferunt) isque secu-
 tus est lexico iuris in verbo deficere, quæ res &
 ipsa nos certiores reddit, rebelles iure merito
 F 2 dici

dici posse deficere, cum prius essent in aliqua conditione principis, nunc vero secus ad aliam translati. At non video penes auctores bonos quod deficere dicat id, quod non erat, nec unquam fuit. Quare mirum videri non debet, si substitutionem hanc nram intelligamus, quod linea masculina prius extans deficeret, id est finiret, cessaret & extingueret. non at in ea, quae nunquam fuit, nec unquam coepit, verificari debet. Hicque plane significatus eo libentius admitti debet, quod ex precedentibus verbis testatoris elicit, ex quibus intellexit de iis, qui iam cepissent. Nam cum Francisco instituto filios suos masculos substituerit, & eos inuicem substituerit, presupposuit, & eos esse nascituros & successuros. unde cum postea vocauerit Societate, si linea masculina deficeret debet intelligi de filiis, qui prius extiterint nati, postea vero defecerint, id est finiti fuerint & extincti, sicque declarat in terminis Alciat. illam substitutionem testis D. Ioannis de Bardellis huic nostrae omnino similem in allegato resp. 492. nu. 14. quo nihil melius adduci possit.

Sed & propter eum confirmat hic sensus, in terminis nris considerando, quod testator Societatem vocauit, dicta linea masculina quandoque deficiente, uis enim non mediocri est constituenda super illa dictione quandoque, quae distributiua est, & plurium temporum significatiua. Nam per eam substitutio redditur copendiosa: quae sub copendio uerborum plures possunt in ea substitutiones contineri. Si enim testator instituto filio dixerit, quandoque defecerit, Titium substituo, pinde est ac si omnes istas substitutiones species expressisset, videlicet si priusquam adiuuerit hereditatem defecerit, vulgaris expressa est scilicet. si vero ea adita defecerit impubes, pupilla rem dicat expressisse, aut si furiosus defecerit, exemplar est, si vero pubes & metes sanus vita functus sit, fideicommissariam, aut militarem directam, si miles erat testator, sic egregie declarat Leonius in tract. substitutionum in materia copendiosa. n. 19. Quae fuit doctrina Bartoli licet breuior in l. centurio. sub n. 32. ver. secundo oppositio. ff. de vul. & pup. t. plus addens aliud, quod si testator dixerit filio meo talem substituo, non adiecta praedicta dictione, quandoque, vel alia, quae tractum temporis requirat, tunc substitutio non dicitur copendiosa sed vulgaris tantum vel pupillaris, si facta fuerit impuberi filio, nec immerito. Quoniam ad hoc ut sit copendiosa, debet plura tempora complecti, ex quorum diuersitate varietur species substitutionis ut declarat Soc. in d. l. centurio. col. 10. & Gallia. sub n. 55. quos ego sequutus sum in l. precipius. n. 31. C. de impu. & al. sub. quibus ita statim infero notabiliter & ingeniose, quod si Societas S. Crucis substituta fuit linea masculinae quandoque deficiente, necessarium fuit extare dictam lineam spacio quodam temporis, & alio postmodum perire, sicque progressu temporis variari, variari quoque potuisse speciem substitutionis,

ut in copendiosa contingit. Nam si uiuens aut deinde moriens non fuit haeres, vulgari locus esse potuit. si vero fuit haeres, posteaque pubes defecit, fideicommissaria. Sicque considerando patet, quod illa verba, *linea masculina quandoque deficiente*. de natis postea morientibus intelligenda sunt, at si nos intelligeremus dicta verba de non natis, & qui nunquam in rerum natura fuerunt, non posset species substitutionis variari, sed vniformis semper esset sola vulgaris, quae verificatur etiam persona non nata. ut declarant Bar. & alii scribentes in l. 3. §. ff. de lib. & post. reddereturque superuacanea dicitio quandoque, quia sine ea satis fuisset inducta vulgaris, quod dici non debet, cum nullo verbum debeat esse superfluum positum & sine fructu operandi, ut ponit Bald. in rubr. C. de contr. emp. q. 9. Ang. in l. aed. C. loca. text. in l. si quando. ff. de leg. 1. Dec. conf. 626. n. 7. Rol. à Val. conf. 1. nu. 123. uol. 3. merito consequens est, ut de natis & postea peremptis intelligantur omnino. Hincque cessant, quae dicebantur de substitutione facta filiis decedentibus, quae debet etiam non natis, nam non procedit statim ponderationibus factis ad uerbum deficeret, quandoque, & illa tunc & eo casu, quae nos remouet à simplici substitutione, & ad contractatam ualde, precisam ac limitatam deducit. ita quae extra cacoslos suos nobis non licet uariari.

63. Nec me retrahit argumentum Decii in allegato conf. 227. quem de cui sunt Soc. Iu. conf. 181. nu. 22. uol. 2. & Bero. conf. 102. nu. 10. uol. 2. supra citati, quod dici possit conditione deficere, quae non extitit. l. 1. C. de indic. uid. tol. l. unica. §. & cum triplici. & §. fin. autem sub conditione C. de cad. tol. Nam respondet Alciat. in allegato responso. 492. nu. 13. sicut & ad tex. in c. 1. de eo, qui sibi vel haered. suis, ut per eum. Sed ulterius dico (nec istud euitari poterit) posito (non tamen concessio) quod uerbum deficere significare posset etiam non natos, & qui nullatenus in rerum natura fuerunt, sicut natos qui postea perierunt, tamen cum hinc redderetur intentio testatoris, ambigua, nunquid uno uel altero magis sensu loqui uoluerit.

64. Non uideo Societatem praedictam uel cessio narios suos uincere posse duplici ratione. Prima, nam cum agant ad fideicommissum, quod est quid facti, probari debet & quod hunc casum comprehendat: quia semper dici potest, substitutio non loquitur in isto casu, secundum Soc. conf. 62. col. 3. conf. 63. col. 8. & conf. 116. col. 5. uol. 3. Soc. iu. conf. 102. nu. 23. uol. 1. probatioque debet esse certa, clara, necessaria, & concludens non per possibile l. non hoc. C. und. leg. Cra. col. 161. n. 16. & praesertim cum fideicommissum sit res onerosa, quae non presumitur, sed est euitanda. l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vul. las. in l. ex tribus. C. de inoff. test. Dec. conf. 465. n. 14. Ceph. col. 67. n. 27. Nam si dicant fideicommissum extitisse: quia linea masculina defecisse dicitur,

dicitur, licet nunquam nata fuerit D. Leonora, quae conuenitur, respondebit immo fideicommissio locus non esse, sit intelligendum, Lineam masculinam defecisse, quae nata fuit & perierit, non autem quae nunquam fuit in rerum natura. Altera est ratio, quod in dubio fieri debet interpretatio, ut euitetur fideicommissum, ut post praedictos & Crauetam conf. 180. concludit idem Ceph. conf. 45. nu. 12. Narta conf. 200. ad finem. Alba. conf. 29. num. 7. conf. 31. nu. 9. & conf. 51. nu. 10. & alibi sepe doctores.

Quibus praeter ceteris addendus est Alci. resp. 492. nu. 31. dicens, quod iudices inclinare debent in istam partem, etiam si esset dubia. Primum quia mulieres conuenit possident, & in dubio pro possessore pronuntiandum est. §. commodum. inst. de interd. & actor nisi clarè probet intentionem suam reiciendus est. l. qui accusare. C. de ed. & semper interpretatio summitur pro eo, qui conuenitur. l. fauorabiliores. ff. de reg. iur. l. Arrianus. ff. de act. & ob. 2. quia semper illa pars est amplectenda, per quam pronuntiatur pro libertate bonorum, ut non subit alicui fideicommissio quia est onus, & eius datio odiosa. Et satius est in rem dubia, quae hereditas deuoluatur secundum causam intestati, cui lex magis fauet tamquam legitima & iusta. l. 3. §. 1. ff. pro soc. cum causa testamenti solum procedat ex quadam dispensatione. Item quia contra agentem iudicatum, ut plenius prosequitur Alc. quae omnia casui nostro conueniunt, ubi D. Leon. conuenitur & possidet, statque pro causa intestati, & sententiam fauorabilem reportauit.

66. Minus me mouet aliud fundamentum, quod idem de principio lineae dici debet, quod de ipsa linea. Nam in eo subest fallacia magna: si enim Franciscus aut D. Paulus haeres testatoris filios unum, uel plures praesens, qui postea sine filiis obissent, procederet argumentum. Ut quoadmodum si ex eorum filiis alii descendentes essent generati, & postea defecissent, Societas debuisset admitti, tanquam linea masculina dictorum haeredum defecta, pariter admitti deberet ipsis filiis haeredum solis natis & mortuis, tanquam principiis & capitibus lineae masculinae. Sed non idem iuris esse debet haeredibus mortuis sine filiis, & quos nunquam habuerunt; quoniam dicti haeres nec de linea masculina fuerunt, nec eius caput nec principium. Cum linea masculina incipiat à filiis non autem à patre, secundum Cast. in d. l. maritus, & alios in argumento citatos.

67. Secundo tollit obiectionem per ea quae notabiliter scribit Alciat. resp. 492. nu. 10. dicens, quod licet quandoque linea accipiatur contentiue, id est, ut principium quoque lineae comprehendatur, arg. l. familia. ff. de uer. si. & q. not. Iacob. in l. si quis ante. ff. de acq. poss. & per Mod. in l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de lib. & post. ad quod allegare poterat Socin. col. 81. vol. 4. tam hoc est uerum ubi in linea in esse deducta sit, tunc & ipse pri-

mus comprehendit, sed si nulla sit linea; quia nulla alia personae fuerint praeter primum, tunc nullo modo primus appellatione lineae continetur.

68. Sicut enim linea apud Geometras est longitudo absque latitudine, cuius extrema sunt duo puncta. Ita per metaphoram dicimus lineam in arbore consanguinitatis, quae ab uno ad alium per quosdam gradus protenditur. l. Iurificatus. §. sunt & ex lateribus. ff. de gradi. Unde sunt dictae lineae ascendentium descendentiū, collateralium, ut per Ioann. Andr. & alios in lectura arboris. Quo pariter exemplo dicimus etiam lineam Margaritarum, quae constat ex pluribus Margaritis. l. lineam. ff. ad l. Fal. l. fin. in. fi. ff. de auro & arg. leg. Lineam seu uersum literarum, quae constat pluribus clementis. §. & antea. in proe. foru. sicut ergo in numero lineari non est unitas, ut inquit Boetius libro Arithmetice. ca. 5. & est Glo. in d. l. si quis ante. §. fin. & ibi per Dynum. Ita ubi vnus tantum adfuit, non potest dici fuisse linea cum desit extremitas. Et hoc contingit in casu nostro, ubi soli fuerunt Franciscus & D. Paulus, nullique ex eis geniti, merito dici non potest eorum lineam masculinam defecisse, quae nunquam fuit in esse deducta, nec in rerum natura.

69. Nunc prostrato primo contratio cum ceteris illi conuenit ad secundum transco, quod in eo uersa, ut postquam pia causa fuit substituta, debet extinctio fieri de vno casu ad alium, secundum Roma. in auth. similiter. 30. spec. vltimarum voluntatum. C. ad l. Fal. ad quod respondet Paris. in allegato col. 74. col. 3. nu. 20. vol. 3. post Dec. conf. 273. col. 2. & 3. quod licet pia causa soleat habere multa priuilegia, tamen non sunt ad consequentiam trahenda. l. ius singulare. l. quod uero. ff. de legib. Glo. in l. ad diuo Pio. in prin. ff. de re iud. Igitur isti fauores pie causae debent habere locum duntaxat in casibus expressis & priuilegiatis, nec trahendi sunt ad casum praesentem minimè priuilegiatum, quod causa pia limitate fuit uocata ad certum casum, qui minimè successit, ut in nostro contingit. Tunc enim non procedit illa decisio Romani, sed quia causa pia simpliciter uocata fuit in alio quo casu, sine tamen limitatione siue restrictione ad eum facta. Idque confirmat Paris. ex duobus aliis consiliis Ancharani. 137. & 266. ubi pluribus rationibus tenet, substitutionem factam de pauperibus domicellis & pia causa in certum casum, non habere locum in casu omisso, qui praeter ordinatum contigerit, non attento fauore pie causa & hac responsio (mea quidem sententia) multum probabilis est & iuridica, facileque confirmari potest. Nam si regula generalis est & uera, substitutio fideicommissaria sub conditione uoluntaria & ad certum casum restricta, prout quae dictum fuit, tunc & eo casu, sicut hic, non extenditur de casu ad casum, secundum superius allegata, utique talis regula generalis procedere debet pariter in pia causa sic substituta, quia dispositio generalis comprehendit etiam casum priuilegiatum, quando non reperit in specie priuilegiata, casu, de quo

contéditur. l. in fraudem. §. fi. & ibi notat Bal. ff. de test. mil. Dec. pulchrè conf. 5. col. 1. & 2. conf. 301. num. 12. conf. 406. col. pen. & conf. 536. nu. 8. in l. 1. ff. de reg. iur. 2. not. & Cagno. num. 16. Cur. Iun. in l. hæres absens. ff. de iud. Crot. in l. 1. ff. fol. mat. nu. 12. Ripa nu. 15. & in l. fin. q. 51. C. de reuo. do. Idemque Dec. in l. 1. C. vnde lib. & in c. sedes. num. 13. de rescri. Cartel. Corta libro memorialium. verbo dos habet, in fine, Goza. conf. 97. num. 7. Tiraquel. de utro. retrat. tit. de retrac. lignag. §. 1. nu. 96. vbi citat eundem Decium in plerisque aliis locis, & alios ego cumulaui insti. quib. alie. in prin. nu. 175. & in l. præcibus. nu. 84. C. de impub. & al. sub. quibus nunc addo Vasquium lib. 2. controue. illustrium cap. 84. Narram conf. 410. nune. 20. fenatus Pedemon. decif. 135. num. 3. & sentit Rol. à Vall. conf. 81. col. fin. vol. 2. sicut clarè tenet Albe. conf. 109. nu. 22. vnde cum pia causa non sit in specie priuilegia ta, quòd si uocata sit in uno casu & ad eum restricta, & alius contingat, admittatur, subiici debet regulè generali secus volenti.

71 † Me quoque parū mouer alius fauor agnationis conseruadæ elicitus ex expressione masculorum. Nam fauor agnationis à testatore cōsideratus attendi debet in casu per eum expresso, quando scilicet linea masculina hæredum fuisse, non aut respectu aliorum trāsuersaliū de Fallaris, de quibus nihil dixit; satis enim, quod dixit, visum fuit testatori pro conseruatione agnationis, nec vltius voluit provide-re, nec aliquid fideicōmissum iniungere. Nec enim ex eo qd aliqda dispositio dicatur facta fauore agnationis traheda est ad alios casus, alias ve personas, quam verba eius patiuntur, vt cōstat ex his quæ tradit egregiè Corn. conf. 170. vol. 2. col. 3. quem refert & sequitur Soci. Iun. conf. 40. nu. 20. vol. 3. vnde parum sibi credendum est in allegato conf. 181. nu. 36. volum. 2. qui voluit, fideicōmissum dilatarì ex prædicto fauore: qm̄ varianti non creditur. l. qui uaria. ff. de fals. tantoque magis qd & alii non desunt dicentes, substitutionem non ampliari dicta de causa, sed in casu tamen expresso fauorè agnationis procedere, ut Soc. conf. 116. col. 4. vers. quæ omnino. vol. 3. Alex. conf. 59. col. fin. vol. 3. Ceph. conf. 17. nu. 28. & sentit Rui. cōf. 92. nu. 9. vol. 2. quos allegat Menoch. cōf. 85. nu. 102. & nu. 119. vbi addit & Aret. conf. 141. & Cephalum cōf. 269. nu. 48. & ego noui ter addo Hieronymum Gabriel. cōf. 97. nu. 7. nec argumentum Decii in allegato cōf. 227. & Soc. Iunioris in alio. 181. qd si testor voluit vocare Societate natis & mortuis quibusdā masculis, fortius eis nō natis securū est, cum non sufficiat dicere, testatorem sic voluisse, si non disposuit, nec ex dispositis deprehenditur.

72 † Nunc ad tertium contrarium descendō, qd totum fundatur in mente testatoris, quā dī in fideicōmissis primas tenere sedes, verbiq; præ-

ualere. Et dico tūc demum id esse uerū, quādo apparet de tali uoluntate dispositiue: quia non sufficit testorē ita uoluisse, nisi disponat. l. quidam cū filiū. & ibi Bal. & Imol. ff. de hæ. insti. facit rex in l. vni. §. fin. aut ad deficiētis. C. de cad. toll. vbi per illū tex. dicit Bal. qd illud, quod testator non loquitur uelle nō præsumitur, & talis uoluntas concipi dēt ex uerbis ipsius testatoris. l. Gallus. §. quidam recēt. ff. de lib. & post. ibi. Vt eo casu ualeat, qui ex uerbis cōcipitur quē textū ad hoc ponderauit Bal. in c. secundū requirī. de app. apotillado textū, in uerbo intētionis. Vnde dicit idē Bal. in l. 1. circa fi. C. de his, qui ant. aper. tab. qd aut est omnino aliquid omisum, & pro omisso habetur, aut sequitur ex eo quod expressum est, & pro expresso habetur, sequitur Dec. cōf. 205. col. 2. & cōf. 291. nu. 6. † quibus annecti pōt idem Bal. in l. precibus. col. 7. C. de impub. dicens, nos sepius errare propter nimiam subtilitatē in coniecturanda mente testatoris, cum animum suū non uideamus. & in l. cum uirū. C. de fideic. dicit, ad inducendum fideicōmissum non sufficere coniecturam mentem testatoris, nisi sit necessaria & ualde probabilis ex uerbis testatoris. Vnde lex ait. Nō aliter à significatione uerborum recedēdum, quā cū manifesta mēs est testatoris. l. nō aliter. ff. de leg. 3. & uerbis fideicōmissi cessantibus nūquā dicimus fideicōmissum subesse. l. Lucius. §. tres hæredes. & ibi Iacob. Din. & Alberic. ff. ad treb. & cum fideicōmissū sit onus. l. cohæredi. §. cū filii. ff. de vulg. & pup. in dubio pronūciamus nō subesse: quia semper fit interpretatio, ne hæres sit grauatus. l. vnū ex familia. §. si rē. ff. de leg. 2. Hinc & alibi dicitur, fideicōmissi adēptionē fauorabile esse: quia datio est odiosa. l. si fuerit. & ibi Cast. & Soc. not. 5. ff. de reb. dub. refert egregiè prædicta Alci. respon. 492. & 494. Quibus ita stantibus dico, qd non sufficit dicere. Si cogitasset testator Franciscum filios non habiturū, sic Societatē substituisset & uocasset, sicut illis natis & mortuis eā uocauit, qm̄ talis mēs & omnimoda ratio, quæ allegatur ex aduerso, nō attēdit, post quā ex uerbis à testatore prolati nō colligitur

73 74 sed cōtrariū, ut supra deduxi. Et licet † Dec. in allegato cōf. 227. nu. 9. sic argumētatus fuerit, attamē parū curādus est: qm̄ contrariū scribit in alio casu simili substitutionis. conf. 219. nu. 8. & conf. 291. num. 6. uerū secundū præmitto. Nam relata decisione Ioannis Andree, quam refert & sequitur Castr. in l. ex facto. §. penult. ff. ad treb. de substitutione alicui facta, si decesserit sine filiis, quæ illis extantibus tēpore mortis euanciscit, quiddē de ipsis postea cōtingerit, substit. cōsiderari posse circa decisionē prædictā, qd ex tacita & uersimili mēte testatoris uerū esse, qd licet extantibus filiis deficiat substitutio, postea tamen ipsis filiis morientibus sine liberis substitutus admittatur, & si de hoc interrogatus testator fuisse uersimiliter ita respon-

disset.

disset. Tamen doctores prædicti & in aliis locis contrarium dicunt, ex quorum decisione satis inferitur & darur intelligi, quòd talis tacita mēs & coniecturata uoluntas testatoris non attenditur: quia non sufficit testator rem uoluisse, nisi disponat † Non sufficit ergo dicere, si testator cogitasset ita disposuisset ergo pro disposito haberi debet, postquam ex uerbis non colligitur, ut per Bal. in d. l. 1. C. de his qui ant. aper. tab. Dec. conf. 89. colum. pen. Rub. conf. 86. col. fi. Et ad l. Ticius. §. 1. ff. de lib. & post. qua motus fuit Dec. in dicto cōf. 227. respondet egregiè Soci. Iun. conf. 100. num. 29. vol. 3. quod procedit in institutione, quæ fauorabilis est, substitutio uero fideicommissaria dicitur odiosa, quia onus continere dicit, confirmando plenius ut per eum.

76 † Quò uero ad aliud de onere fideicommissi, quod remansit penes primò grauatum cum onere restituendi secundo uel ulteriori substituto. Respondet elegatè Alciat. in d. respon. 492. num. 27. quòd procedit quando mediū gradus fuit caducus, secus si nullus & pro non scripto: quia in substitutione pro non scripta non transit onus fideicommissi l. vnica. §. in primo. C. de cad. toll. ibi. Nullo grauamine in hoc pro non scripto superueniente. Talis est autem casus suus, & uidetur: quia substituti fuerunt filii Francisci qui non erant in rerum natura, nec unquam fuerunt, meritò onus hoc fideicommissi censetur pro non scripto, secundum Castr. conf. 394. in fin. vol. 1. Corn. conf. 298. vol. 3. & pulchrè ponit Oldra. conf. 117. dicens, quòd cum subit. talis sit omnino inutilis aliam uilem facere non potest. Hincque malè reprehēdit eū Dec. conf. 427. qui loquit in substitutione caduca nō aut in nulla & inutili, sicq; cessat obiectū tertiu de quo supra.

Supereff, ut quartum breuibus quā fieri poterit absoluiam, postquam super aliis lōgior fui. Dico igitur qd licet Papa narret tenorē testamenti, & asserat euenisse casum fideicommissi ad fauorem dictæ Societatis, tamen eius asserzioni non est standum, quod omni cū reuerentia sit dictum. † Nam tex. in d. clem. prima de prob. procedit inter clericos Summo Pontifici subiectos, ut quando quid inter eos asserit, sibi deferendum sit, secus si inter laicos ei non subditos. Ita tradit Castr. conf. 168. uiso & examinato. col. pen. in antiquis, aliàs conf. 46. vol. 2. in nouis, quem refert & sequitur Dec. conf. 357. col. pen. & confirmat Craue. in tract. de antiq. temp. pri. par. sub. nune. 44. vers. similiter non procedit.

78 † Secundo, nec ille tex. procedit, quoties talis asserzio tendit in graue præiudicium tertii, ut Castr. Dec. & Craue. dicit mox allegari, & preter eos Gozad. conf. 5. nu. 15. quod in casu nostro verificatur: tractatur enim de graui præiudicio. D. Leonora per talem asserzionem, qd euenit casus fideicommissi, cū sic ipsa ueniret

excludeda à successione intestati, quam cātestati faceret cessare. l. quando. ff. de acq. hære. 79 † Tertio, non procedit insuper ille textus, quando constat de contrario eius, quod per Principem fuit expressum: licet enim pro eo præsumatur, ut stetur eius asserzioni, tamen talis præsumptio cedit ueritati, de qua in contrariū appareat. Ita Soc. conf. 164. col. 5. uerf. sed ad hanc, vol. 2. collegium Florentinum inter consil. Curtii Sen. consilio. 2. 1. col. 2. & ipse Curt. consil. 50. col. 59. uerf. credimus enim. sequitur Craue. in d. tracta. nu. 45. & hoc etiam iustificatur in casu nostro, nam constat ex deductis immo nō euenisse casum fideicommissi, societatemq; prædictam in uanum laborare.

80 † Quarto dico, quòd cum in breui suo summus Pōtif. narret factum sibi ut à parte narratum, ut in prin. dicitur. Exponi nobis nuper fecerunt Hier. & Ioannes de Fallaris etc. quæ sequitur, utique dicto breui fides non adhibetur, et quò ad præsumptionem: quia quò ad narrata tali modo subintelligit clausula, si est ita c. 22. de rescript. Ita post Ioann. Andr. declarat Immol. in d. cle. 1. col. pen. tantoque magis cum fateatur Papa, se informatum non fuisse ibi. certam tamen de præmissis notitiam non habētes. Nec est super cōformatione cessionis facta per d. Societatem de Fallaris uis fieri potest, nam cum sit nulla contra ciuē uigore statuti nostri qd ius non reddatur, & breue Summi Pont. relationē hēt ad narrata per eos, sicq; cōditionale dī, si uera sunt narrata, talis cōfirmatio facta dī in forma cōmuni, quæ nullum ius tribuit. c. quia diuersitatē. & ibi Abb. de con. ces. præb. & nihil addit, ut not. Specul. in tit. de leg. §. nunc ostendum. Oldrad. conf. 164. Bar. in l. si constat. de app. Anch. cōf. 390. Tantoque magis eū Papa narret in breui se de prædictis certā notitiā nō hēre, ideo talis cōfirmatio sua nihil operatur. ut notab. dicit Bal. in l. fin. col. 2. C. sent. res. non posse. sequitur in terminis breuis Apostolici loquēs Dec. cōf. 142. col. fi. Et ita multis medijs tollit obiectū dicti breuis, sicut & alia cessant, remanetque qd D. Leonora ueniat à petitis absoluenta.

Hippolytus Riminaldi Ferrar.

Per un Gentil homo.

ARGUMENTVM.

Deu Gentil homo mēto in che grado de honore egli si troua, & il mentitore, & che soddisfazione si deba dare da quello al Gentil homo.

S V M M A R I V M.

- 1 Mentita particularis dari non potest super uerbis generalibus ab alio dictis.
- 2 Verba generalia sunt obscura.

- 3 Reus auctorem constringere potest ad specificandum quod generaliter proposuit in iudicio.
- 4 Prouocare non potest cuius non interest.
- 5 Duellum permittitur causa defensionis propria & suorum coniunctorum vel familiarium. Sed pro extraneis nequaquam.
- 6 Princeps dicitur publica persona & caput Reipublice.
- 6 Dictum incidenter non censetur causa iniuriandi dictum.
- 7 Iniuria sine affectu non committitur. Nec in dubio animus iniuriandi presumitur ubi alia coniectura capi potest.
- 8 Subditi querere non debent causam voluntatis eorum principis, sed acquirere.
- 9 Iniuriandi suspicio cessat, quando sermo publicus habetur.
- 10 Mentita cur inuenta fuit. 14.
- 11 Duellum legibus exosum, quia Deus tentatur.
- 12 Verba generalia non continentia delictum particulare, iniuriosa vocari non possunt.
- 13 Recusare datia recipere non est delictum.
- 14 Mentita dari debet cum moderamine inculpatæ reuelæ. Nec termini debent excedi. Alias excessus est culpabilis. Cuius rei pulcrum exemplum datur 15.
- 16 Miles alium prouocare non debet ad duellum sine scientia Ducis. Et qua pena puniatur. 17.
- 18 Barones quandoque taxant milites quod cum cartellis disciplinam militarem subuertunt. Cuius rei præclarum exemplum Ariostii datur. 19.
- 19 Ariostius Ferrariensis Diuinus appellatur.
- 20 Mentita dari non debet, per quam pax & quies ciuitatis turbetur.
- 21 Dolorem iustum temperare durum est.
- 22 Mentita sine proposito dari non debet.
- 23 Contrariorum eadem disciplina.
- 24 Amor sine obligatione esse potest, secundum leges humanas.
- 24 Fidei seruanda lex naturalis obligat. Et eam violare graue dicitur. 25. Et esse in perfidia. 25.
- 25 Fidei conuenire est ingratitude.
- 26 Ingratitudo quale uicium. Et est peccatum mortale. 27.
- 27 Lucifer cur à celo exclusus.
- 28 Fidelis principi dicitur, qui ad id alios hortatur.
- 29 Mentitam dari non impediens uidetur eius particeps.
- 30 Damni causa qui est damnum dedisse uidetur.
- 31 Principi non obediens errare dicitur.
- 32 Mentita pure data non potest postea conditionari. 33.
- 34 Querelam mutare non licet.
- 35 Verba conditionalia nihil in esse ponunt.
- 36 Iniuria ini facta censetur facta fratri suo uel alijs consanguineis.

- 37 Memoria presumitur rei paulo ante gesta.
- 38 Mentitor quid erga mentitum dicere seu facere debeat, ut ei satisfaciatur. 39.
- 39 Offensio non satisfacta crescit uindicta. Sibi que debet dari satisfactio pro interesse Rei publicæ. 40.
- 40 Offensi animus quiescit secuta satisfactio.
- 41 Actus temerarius dicitur contra uoluntatem principis.
- 42 Principes prudentissime uetant Duellum. Et conantur discordias componere.
- 43 Mentitur superflue iam mentitus.
- 44 Rem durioris quis reddere non debet.
- 45 Verbis incertis quis responderi non debet.
- 46 Duelli causa criminalis est.

Auxilium meum à Domino.

CONSILIVM CXVIII.

CAsus. Vn Gentilhomino in Consiglio conforta i suoi Cittadini ad accettare alcuni noui datij posti dal Principe à tempo per pagare debiti, facendo mentione della difamorevolezza di chi non li hauea uolenti accettare. Alla guardia di quella Città è posto dal Principe Capitano vn Cittadino d'una comunità, che quei datij hauea ricusati, Doppo alcuni giorni esenado quel Gentilhomino stato fatto Consaltoniero della sua Città, esso Capitano presenti Testimonij disse, che quel Gentilhomino, nominando per proprio nome, & non con quello del Magistrato, mentiu, che gli huomini della sua Città fossero infedeli, & che l'infedele era egli & casa sua. Indi à dui o tre giorni vengono dua della Città del Capitano dicendo essere mandati dalla loro Comunità, et fuori della Città in una hosteria pur sotto il nome particolare del Gentilhomino, gli danno la medema mentita con rogito di notario presenti testimoni, senza farne publicatione ne lasciarne copia, & prima che ciò facessero longamente ragionorno con esso Capitano, il qual hauea hauto lettere dal Principe che non douesse lasciare dare tal mentita, & egli non li uolse impedire. Alcuni giorni dopoi il Capitano con diuersi persone dice hauer data quella mentita conditionatamente, se quel Gentilhomino hauea detto, che gli homini della sua comunità fossero infedeli. Fu anco ricercata dal la comunità del Gentilhomino la comunità che hauea mandata gli dua homini à dar mentita al Gentilhomino à uolere dare copia de quell'atto, ne fu uoluto dare. Il Capitano apreso intendendo, che vn fratello del Gentilhomino per honore della casa sua uolea fare risentimento contra lui, lo uo à trouare in presenza di dui testimoni, & dice non si ricordare de hauerne fogionte quelle parole, che l'infedele fosse el Gentilhomino & casa sua. Et se le hauea fogionte, che esso mentiu, non potendole dire conuerita.

Sopra

SOPRA questo caso si dimanda in qual grado d'honore si ritroui ciascuna delle parti, & come si debba procedere. Sopra il qual hauendo scritto il molto Eccellente & Mag. Signor Mutio Iustinopolitano, & di maniera da lui discusso il tutto à fauore del Gentil homo contro il Capitano, che non fosse necessaria confirmatione alcuna, nõ di meno ricercato da chi può molto uerso di me che per il giusto uolesi manifestare il mio parere: **†** Dico che hauendo il Gentilhomino nel Consiglio de suoi Cittadini, nel confortargli ad accettare i sudetti datij, fatto mentione della difamoreuolezza di chi non gli hauea uolenti accettare, non douea il Capitano mentire il Gentilhomino, che gli homini della sua città fossero infedeli, & la ragione è in pronto, **†** che essendo le fodette parole del Gentilhomino generale, & non ristrette alli homini della città, ouero comunità del Capitano ò d'altri, erano oscure. **†** Ne si poteano applicare più alle persone d'un loco, che d'un altro, onde douea prima il Capitano certificarsi di qual persone hauesse inteso il Gentilhomino, prima che sopra alcune particolari lo mentesse, **†** si come il Reo può costreggere l'attore à dire in particolare, quello che in generale ha proposto in giudicio. **†** Perche quando il Gentilhomino hauesse ragionato de persone & loco fuori del interesse del Capitano, nõ occorre che il Capitano mentesse il Gentilhomino, **†** auenga che quantunque alcuno si pretenda haueere giusta causa, se però non vi ha interesse, si ributta da prouocare altrui, come nelle cause ciuili l'attore, & nelle criminali l'accusatore, **†** & però nel singolare certame s'è offeruato dalli nostri maggiori, che per la propria difesa, de suoi parenti, & famigliari sia lecito combattere, ma per li estrani totalmente nõ. **†** Anzi dico di più, che quando il Gentilhomino hauesse espresso le psona & loco loro, che fossero state pertinente al Capitano, nõ dimeno non meritaua il Gentilhomino sopra ciò mentita dal Capitano, **†** perche ritrouandosi il Gentilhomino nel Consiglio publico con suoi Cittadini, doue si trattaua del interesse del suo Principe, publica persona, & capo della Republica della Cit

tà, se nel confortare i suoi Cittadini ad accettare i datij noui dal Principe loro imposti, disse incidentemente d'alcuni difamoreuoli in non hauerli uolenti accettare, non rù ciò detto da lui per ingiuriare quei tali, ne si deue considerare come detto per ingiuriarli. **†** **†** attento che l'ingiuria non si commette senza affetto & animo d'ingiuriare. **†** anzi in dubio non si commette ingiuria, ò non si deue presumere l'animo d'ingiuriare doue si può capire altra congiettura come nel presente caso che ciò disse il Gentilhomino per inanimare i suoi Cittadini ad accettare i detti Datij, degenerando da quelli, che gli haueano ricusati, & per tale esempio de difamoreuoli comprobare la verità d'accettarsi i datij per li suoi Cittadini. **†** come cosa conueniente à suditi amoreuoli al suo Principe, **†** quali osendo i datij essere imposti dal Principe à tempo per pagare debiti, non doueano ricercare la qualità de debiti, & se con causa ò senza fossero imposti, anzi doueano presumere che con causa giusta fossero imposti, & perciò acquietarsi à quelli. **†** & seconda la detta intentione del Gentilhomino si doueano capire le sue parole dal Capitano. **†** Cessando la suspitione d'ingiuriare alcuni, quando si ragiona in palese, in generale, & in loco publico. **†** & però non douca il Capitano sopra ciò mentire il Gentilhomino, **†** essendo ritrouata la mentita per ribattere la ingiuria veramente fatta al mentitore, & si come s'al Duello alcuni moue per necessita dell'innocentia sua, **†** non di meno è molto esoso dalle lege, perche si tenta Dio. **†** parimente si deue la mentita reputare odiosa uenendosi p quella al Duello. **†** **†** Mi pare ancho di poter dire, che le parole dette in generale di maniera che non cõtenghino forte alcuna particolare di delitto, non si possono chiamare ingiuriose, & però à uolere ch'alcu si dica fare ingiuria ad altri, non basta dirgli in generale, che è vn' impio, maledetto, ò pessimo, ma bisogna descendere ad alcuna specie di maleficio, come che habbi commesso vn homicidio, robaria, ò cosa simile. **†** s'adunque il Gentilhomino disse d'alcuni difamoreuoli parlò in generale **†** & se ben fogiuse, che nõ haueano uolenti accettare i detti datij, non però ciò contenea forte alcuna

a Glo. in l. ita fidei. ff. de in. fi. Old. c. 2. 1. Pari. con. 96. n. 22. p. 3. Cra. c. 5. post decisionem Pedemontana. 22. nu. 12.

b Alc. in tra. de duello. cap. 13.

c Alc. in d. tra. c. 8.

d L. quod rei publica. ff. de iur. Dec. c. 6. si. 287. co. ff. el. illud ff. de iur.

ff. meritò. ff. pro soc. Rol. à Valle c. 11. num. 45. vol. 3.

g l. 1. s. nunquid ergo. ff. de postu. Bar. & Bal. in l. nemo. C. de sent. & inter. om. iud. Iacob. Emili. concius meus con. 39 nu. 33.

h Aff. in tit. qua sint rega. col. 2. 10. Tac. de Leo. conf. 17. nu. 32. inter eos si. Bru.

i l. pe. ff. ad ex. bi. Cra. conf. 11. nu. 23. h l. nõ existimo ff. de adm. tu. l. fin. ff. de rit. nu. c. si. de cl. des. Crau. loco citato. n. 28. Ro. à Va. conf. 11. n. 67 vol. 2.

l Bal. in rubr. C. de dedit. lib. tol. circa si. Pet. Belli. de re mi. par. ro. nu. 132. m l. oratio. ff. de spons.

n Bar. Castr. Alex. 1. al. & alij in l. turpia in prin. ff. de l. 1. Ang. de malef. in ver. uerbis iniuriosa. nu. 7. Ale. c. 233 vol. 6. Ruin. conf. 145. n. 5. vo. 5. Nat. ta conf. 671. col. 1.

cuna di delitto, non essendo delitto il recusargli, quant'òque fosse piu lo- deuale ad accettarli, però non merita- uaua mètita sopra ciò dal Capitano.

Più oltra dirò anco cosa & impor- tante, & vera, che quando il Capita- no fosse stato offeso dalle parole del Gentilomo (come veramente non era) bastaua semplicemente mentir-

14 lo sopra quelle, † perche essendo la mentita difesa dell'ingiuria fatta al mentitore, si deue dare, cum modera mine inculpatæ tutelæ, che tanto vol dire quãto che stare nei termini della difesa necessaria, & nõ passarli come p' esemplo, se vno mi desse vn schiaffo, ouero vna barchettata, basta rebbe in mia difesa & discarico dar neli vn'altro, ò altra, ouero vn pug- no, ò calzo, ma se ponesi mano al- l'armi & ferirlo, ò amazzarlo, passe- rei i termini della difesa necessaria, & di tal' eccello serei colpeuole. †

15 † però hauendo il Capitano non so lo data la mentita al Gentilomo, che gli homini della sua Città fusse- ro infedeli per discarico da lui pre- tensio dalle parole dette dal Gentil- homo, douea bastare (quando fosse stata à proposito, come non fù, se- condo che dirò di sotto) ma aggon- gendo, che l'infedele era il Gentil- homo, & casa sua, senza dubio pas- sò i termini della difesa necessaria, non solo ribattendo la pretenfa in- giuria con la mentita, ma aggon- gendo noua ingiuria al Gentilho- mo & maggiormente alla casatta sua fuori d'ogni colpa, come quel- la che non hauea ponto ragionata di tal foglietto, & però non si puo dire se non ch'el Capitano errasse per tal' eccello.

16 † Mi pare anco ragioneuolmen- te poter dire, che si come quando fossero doi Capitani, Colonelli, ò superiori de soldati in altera guisa, S'vno senza saputa & volere del Pré- cipe prouocasse l'altro à singulare certame, sintenderebe fare contra la disciplina militare, & come turba- tore della pace meritarebbe pœna

17 capitale † O uero almeno secondo la lege di Federico d'essere pun- to in vinte libre doro. Et però si lege appresso. T. Liuius che. T. Manlio Torquato & Cla. Afelio non prima si mossero contro il loro nemico al Duello, che sopra ciò ri- cercassero il Dittatore, ò Còsole, se gliera lecito fuori d'ordine combat-

tere contro il nemico loro prouocã- 18 te, † et si come ancho sono † che di- cono hauer'vdito alle volte li baro- ni Regali hauer' imputato alli sol- dati Italiani ch'essendo tra se sedi- tiosi, & facili alle contese, con li suoi cartelli di Duello suuerfasserò la di-

19 sciplina militare † Il che ben di- mostrò il nostro Diuino Ariosto u Cantu 27. de molti valorosi soldati venuti tra- loro alle contese nel capo del Re A- gramante, come di Rodomonte e Rugiero per Frontino, di Mádricar- do e Rugiero per l'Aquila d'argen- to, di Rodomòte e Mandricardo per Doralice, di Mádricardo e Marisa- per lei stessa, di Gradasso e Mandri- cardo per Durindana, di Sacripâte e Rodomòte per Frontino, & però dice il Poeta parlãdo di Agramate.

Il Re confuso di discordie tante Disse a Marsilio, habbi tu qui pensiero Che fra questi guerrier nõ segna peggio Mentr' all' altro disordine to proueggio.

20 † Così parimente essend' il Capita- no nel officio del Capitaneato, & il Gentilomo nel magistrato del Cò- falloniero della Città, nõ douea det- to Capitano dar mètita al Gentilho- mo, per la qual si potesse turbare la quiete & pace della Città, & il gen- tilomo prouocato à risentirle co- me ingiuriato dalla mentita del Ca- pitano. † fosse sforzato abandonare

21 il magistrato, † ò con suo graue do- lore tra tant'ò durante il magistrato sopportare l'offesa fattali dal Capita- no, effendo graue temperare il dolo- re giusto. † Ma che diremo del Gé- tilhomo che ragionò d'homini difa- moruoli, & il Capitano lo mente d' hauere detto d'homini infedeli. Ve- ramente fù tal mentita senza propo- sito, perche come ben scriue il S. Mu- rio, & oltra lui si puo prouare & con- firmare. Si come l'amore puo stare senza obligo secondo la lege huma- na, lassando la diuina da parte p' ho-

22 ra, † Parimente il difamore non ha obligo, effendo la natura di contra- rii corrispodete. † il che nõ auiene. de fedeli & infedeli, perche si come li fedeli descendono dalla fede, & so- no quelli che la seruano. † † perciò che à quella ci obbliga la lege natura- le. † così l'infedeli sono violatori di quella, di tal' obligo, & di tal lege, on- de le lege humane tengono per gra- ue ròpere & violare la fede. † An- zi non si puo fare contro la fede ten- za violarla con perfidia, come ragio- nando

ol. i. C. vnde vi. & l. vi. & ibi dixi. ff. de iusti. & iu.

p Io. Andr. in add. Specu. in rubr. de homi. Bal. in c. 1. de pac. te. Dec. in d. l. vi. r. m. n. 18. Clau. A- quens. l. c. 2. nu. 129. et ibi dixi latè. nu. 35. & 202. Franc. de Al- ber. consi. 12. u. tomo cri.

q l. si. si. ff. de remili.

v c. 1. de pace tenen. f lib. 3. & 23

t Alcia. resp. 248. col. 2.

u Cantu 27.

x Bar. in l. ite apud. s. sed qd adiciunt. ff. de iniur. & in l. turpia. & ibi Bal. Ang. A. lex. & l. aff. de leg. 1. Bal. in l. diffama- ri. in princ. C. de ing. & ma. Ange. Alex. & alij in l. 3. ff. de liber. & posthu. Bero. consi. 173. nu. 12. vol. 3 y l. si quis a- dulterum. ff. ad l. iul. de adu. l. 1. ff. de le ga. 3. ver. con tra quoq; Do Flores in rub. ff. de acq. poss.

a Terent. in Hecy. quam fideli animo & benigno in illam fui. b l. i. ff. de pa- ctis. l. cu am- plius s. is na- tura. ff. de re gu. iur. c l. i. ff. de cõ- sti. pecu. Ioa. Iaco. de Leo- nar. cõf. 117. nu. 84. inter consi. Brun.

d 8. belli G. il tici.

e Diuus Bern- ard. in Can- ticis. 10. And. Abb. & Bar- ba. in c. si. de don. cum simi libus à me cu mulatis. in S. 1. nu. 12. inst. eo. tit. f Guil. Bened. in q. de homi. num. 32. post Diuum Tomã 2. 2. q. 106.

g Cansu. 32.

h l. qui alienis s. actum. ff. de sur. l. si. in 7. de her. qual. Neuz. a. conf. 50. nu. 52.

i c. qui causã damni. de reg. iur. in 6. l. qui occidit. s. in hac. ff. ad leg. aqu. l. pen. ff. sol. ma. cum si milibus. per E milianum cõ- si. 38. col. 1. & l. si. certo s. quod verò. & s. interdũ. ff. commo. l. 1. C. eo. Bald. in l. si ea lege. co- lum. 2. C. de vsur. Nicol. Balb. cõf. 42. nu. 1. fedatiũ diuersorum. d Bart. in l. a- pud hostes. ff. de capti. & postre.

nãdo Cesare d'un certo disse. † Che giudicò poterli stringere la sua infedeltà senza veruna perfidia. Quasi volendo dire di nõ † ne si puo cõtro la fede venire senza il vicio del in- gratitudine, il qual'è grãde, enorme & molto biasmato, anzi è detto esse re vn vento che bugia, & secca la fontana della misericordia, & rogia- ta della pietà, & fiumi della Gratia. † † & è peccato mortale, perche si rende male per bene. † Onde Lucife- ro come dilecto sommamete dal suo creatore, & che per questo gli do- uea per obligo & beneficio signala- to esserli fedele, reddendoli male per bene col ribellarli à quello & ef- serli infedele, fu notato d'ingratitu- dine, come diligente & bene scrisse il medemo Ariosto. † dicendo.

Se d'ogni altro peccato assai piu quello Del'empia ingratitudine l'ha. graua E per questo dal ciel l'Angel piu bello Fu relegato in parte oscura e caua.

Però se pure pareua al Capitano hauere foglietto di mentire il Gen- tilhomo, douea mentirlo d'hauer detto quei tali essere difamoreuoli, & nõ infedeli, † ne meno douea no- tare il gentilomo & casa sua d'in- delta, conoscendo per l'officio fatto dal Gẽtilhomo in esortare i suoi Cit- radini ad accettare i sudetti dati po- sti dal Prencipe vn segno manifesto della fedelissima fedelta di lui & ca- sa sua verso il Prencipe, perche dalla qualità di fatti si conosce l'animo. †

29 † Nõ mi pare anco di tralassare. ch'hauendo il Capitano hauuto let- tere dal Prencipe, che non lassasse da- re mentita al Gentilhomo dalli dua màdati della Città d'esso Capitano & che con loro, prima che la dessero egli hauesse ragionato à lungo, & pu- re non impedisse il darla, non si puo dire, se non chel detto Capitano ha- uesse parte in quella mentita, come

30 se lui l'hauesse data † auenga che co- lui che è causa del danno dato ad al- tri, s'intede hauerlo dato. † & deue- rificarlo del dãno riceuuto per sua col- pa. † † & più oltra non obedendo il Capitano al Prencipe del qual'era subdito per origine, & p l'officio del capitaneato, errò cõtra di quello. †

32 † Ne vego come possa rimanere ef- cusato il Capitano p dire da poi ha- uer data la mentita cõditionata, s'el Gentilhomo hauea detto, che gli ho- mini della sua Cõmunità fossero in fedeli. Perche hauendo data la men-

tita pura presenti i testimonii, che di- ciò ne pono far fede, non si uene ad essere liberato il Capitano dal agrauo fatto al Gentilhomo, col dire ha- uere nella mentita posta la conditione ne sudetta, † perche la ragione non permette ch'un fatto passato sempli- ce & puro diuenti poi conditionale, come farebe à dire, Pietro è morto, Pietro ha da morire, ouero se Pietro morira, † ne si concede mutar que- rela, ma è lecito al prouocato insiste- re sopra la prima, prima che si vegi- la la seconda. † onde dãdo la mentita il Capitano al Gentilhomo, che ha- uesse detto i suoi cittadini essere sta- ti infedeli, non puote poi dire hauer la data, s'el Gentilhomo ciò hauea

35 detto, † effendo ch'el primo modo di parole pone & ferma la cosa così essere, & il secondo significa, quãdo così fosse, molto differete dal primo, per nõ fermare, ne porre cosa alcuna in essere. † Anzi si comprende ch'el Capitano così dicesse la seconda uol- ta per liberarli dal Gẽtilhomo, se po- tea senza reintegrarlo, come anco- dopo fece verso il fratello del Gen- tilhomo venuto dal Capitano per ri- sentirle contro di lui. † prima per la mentita data, & ingiuria fatta al Gẽ- tilhomo col dirgli infedele, † l'ingiu- ria del qual s'intendena essere fatta

37 ad esso suo fratello. † & ancho p la fatta à se stesso, hauendo detto il Ca- pitano la casa del Gẽtilhomo essere infedele, perche disse il Capitano al detto fratello, che non si racordaua d'hauer sogiorte quelle parole, ch'el Gentilhomo e casa sua fosse infede- le, & se le hauea fogiote mètiua † per- che di cio molto ben si douea racor- dare, come passato poco inanti. † Ne quello ch'aua detto puramente oc- correua conditionarlo.

Poi che adonque si vede nel stato che si ritroua il Capitano come di so- pra, mi restarebe determinare la so- disfatione che douesse dare al Gen- tilhomo e casa sua, † ma perche ciò molto bene chiarisse il S. Mutio col ridirle & chiedere perdono al Gẽtil- homo, & con quello conciliarli, assai meglio che essere coniuuto da pro- ue, ò per sententia del Prencipe con- dẽnato, non m'occorre à dire altro,

39 † perche di cosa chiara nelli casi d'ho- nore che chi l'ha tolto ad altri lo deb- ba restituire di maniera che l'offeso sia reintegrato di quello & à primi termini ridotto, è si come quando all'offeso

m Paris de Put. in 6. lib. duelli. c. 14. Iulius Ferret. in tracta. de duello. nu. 80.

n l. si quis sub conditione. ff. si quis em. c. l. l. is damnun. s. quod pẽdet ff. de reg. iur. Dec. in l. 2. n. 20. C. de edr. Ceph. cõciuis meus consil. 251. nu. 7.

ol. lex Corne- lia. & ibi Gl. ff. de iniur. Barto. in l. ve- rum. nu. 7. ff. de iur. & iu. Bald. in l. iur. C. si quis. ff. de Alex. consi. 189. n. 9. vol. 6. Grammat. consi. 32. num. 11. Senat. Pe demon. decif. 15. nu. 6.

pl. pevegre. cum ibi not. ff. de acq. poss. Cra. consi. 74. nu. 2. D. meus Rim. cor. 471 nu. 21.

q. c. sillic. 23
9-4.
Luc. de pen. in l. 1. C. de desert. col. an. repe. circa fi. lib. 12. Nic. Moronus in trac. de treu. et pace. q. 40 nu. 6.
Iul. Ferre. in trac. de feris & induc. milit. treu. et pa. ce. nu. 41.

l. 1. C. de ar. mo. vsus. l. si vacantia. & ibi Angel. C. de bon. uac. l. 10. Iul. Ferret. de Duell. nu. 38.
Cantu 27.

l. omnes. & ibi Bar. C. de delat. lib. 10. l. 1. C. de su. per exat. lib. 10. et ibi Bar. 10. pla. Luc. de pen. & A. lex. l. si diuti. no. & ibi glo. l. delegati. ff. de pen. Gram. de decis. 16. nu. 5. Tiraq. in tractat. de pen. causa 42 nu. 14. cum si. milibus a me. cumulat. in l. 1. nu. 200. cum sequi. ff. quod quisque. tur.

all'offeso non è sodisfatto piu tosto cresce la vendetta sua contro l'offendente, che seguì la rimessa dell'offesa. ¶ Anzi si deue dare sodisfazione all'offeso anco per interesse della publica offesa. & la ragione è chiara perche seguita la sodisfazione l'animo del offeso si nudrissè & quieta ¶ parimente deue il Capitano dare sodisfazione al Gentilhommo del onta fatta à quello, perche s'aquieti.

¶ Resta ragionare delli dui mandati dalla comunità del Capitano p dare la medema mentita al Gentilhommo, & data in assenza sua con rogito di notario contro la proibitione del Précipe, ch'altro nõ si può dir, se non che fosse un atto temerario, come fatto contro il volere del Prencipe santo, giusto & ragioneuole, ¶ perche vietando dare mentita, vietaua il venire à Duello, il che fanno prudentissimaméte quei signori che nol cõcedono, quãtoq; sia i loro arbitrio. & si fforzano d'accomodare le differenze cõe scriue l'Ariosto. ¶

Con preghi il Re Agramãre, e buon ricor Fa quanto puo, perche la pace segua (di ¶ Anzi la mentita di quei dui fu su perflua, hauendo gia di prima il Capitano fatto il medemo, ma non però superflua quãto al Capitano, perche li delitti, ò altri eccessi tanto più diuentano maggiori, quanto piu si frequentano, & pero sono piu colpeuoli. ¶ & anco quelli mandatarij & & loro comunità non deueno cosi passarla, sapendo ch'el Capitano già prima hauea mëtito il Gentilhommo in seruitio loro, onde si doueano di ciò contetarsi, & non efasperare più la cosa, & come si dice, infrescare le piage, però s'apertenera al Prencipe sopra ciò determinare come piu offeso del Gentilhommo da loro, pregandolo però sempre ad vsare clemenza & attendere al honore del Gentilhommo di ciò meriteuole. ¶ che quanto ad esso Gentilhommo non sapendo che sorte di parole habbino vsati li detti dui mandarij, nõ può ne deue rispondere, ne dire altro, come già fece il Signor Cagnino Gonzaga al Cartello del Signor Cesare Fregoso qual haueuo scritto i questo modo.

Signor Cagnino quantè volte hauete detto, fatto dire, scritto, ò fatto scriuere in preiudicio del honor mio, altre tante haueate mentito & c. al che rispondendo il Signore Cagnino scrisse. Signore Cesare al primo capo del vostro Cartello non intendendo per hora fare altra risposta, giudicando non mi essere necessario. & bene fece così. ¶ perche essendo il sudetto Cartello del Fregoso in quella parte generale, incerto & oscuro, ¶ nõ valea in caso criminale, come è la causa del Duello. ne detto Signor Cagnino era tenuto, rispondere, ma fece bene à tacere nõ confessando ne negado cõe d'alcuni fu cõfegliato. ¶ Questo adonque è il parere mio sopra il caso proposto & fuoi articoli già bene decisi dal detto Signor Murtio ne casi d'honore aprobatissimo & di giudicio perfettissimo con le autorità legali nel margine da me notate à suoi luogi per maggior credenza, rimettendomi sempre à chi di me meglio l'intendesse.

tendo per hora fare altra risposta, giudicando non mi essere necessario. & bene fece così. ¶ perche essendo il sudetto Cartello del Fregoso in quella parte generale, incerto & oscuro, ¶ nõ valea in caso criminale, come è la causa del Duello. ne detto Signor Cagnino era tenuto, rispondere, ma fece bene à tacere nõ confessando ne negado cõe d'alcuni fu cõfegliato. ¶ Questo adonque è il parere mio sopra il caso proposto & fuoi articoli già bene decisi dal detto Signor Murtio ne casi d'honore aprobatissimo & di giudicio perfettissimo con le autorità legali nel margine da me notate à suoi luogi per maggior credenza, rimettendomi sempre à chi di me meglio l'intendesse.

¶ Resto adonque è il parere mio sopra il caso proposto & fuoi articoli già bene decisi dal detto Signor Murtio ne casi d'honore aprobatissimo & di giudicio perfettissimo con le autorità legali nel margine da me notate à suoi luogi per maggior credenza, rimettendomi sempre à chi di me meglio l'intendesse.

Hippolytus Riminaldi Ferraria.

Pro Domino Isaac Abrauelo.

ARGVMENTVM.

Nunquid iudeus uxorem suam instituire possit, ei ve donare bona sua stantibus filiis, & terminus peri pro testibus examinandis in ditioe turcarum.

S V M M A R I V M.

- 1 Maritus potest uxorem instituire. Licet affinem non uxorem nominauerit eam. Fallit in Iudeo. 24.
- 2 Iudei cum Christianis legibus & statutis loci subiunguntur. Viuuntq; legibus Romanis. Et in actibus humanis nobiscum participant. 3. Que procedunt in non decisum in specie per eorum legem alias secus. 37. Vel in pertinentibus ad ordinem iudicij. Secus quo ad decisionem. 41.
- 3 Immunitas incolis concessa pariter extenditur ad Iudeos.
- 4 Intellectus legis Iudei. C. de Iude.
- 5 Securitas concessa mercatoribus socijs prodest Iudeo. Et quæ ratione. 43. 44.
- 6 Iudeus confugiens ad Ecclesiam sine stimulatione, gaudet immunitate sicut Christianus. Quod rationibus comprobatur. 48. 49. 50.
- 7 Iudeus licet contrahere cum Christianis. Et de ratione. 51.
- 8 Leges civiles sunt communes Iudeis & Christianis in materia proportionabili. Nisi lege Mosayca specificè sit secus decisum. 52.
- 9 Iudeus Christianam vel alterius sectæ comprimens qualiter puniendus sit. 53. 54.
- 10 Clemens. 1. S. ceterum, de vsur. nunquid in Iudeis habeat locum. 55.

Ratio, redditur opinionis affirmatiua. 56.

Cap.

- 11 Cap. quanquam. de vsur. in 6. in Iudeis locum non habere.
- 11 Iudei exempti sunt à legibus ecclesiasticis.
- 12 Ius commune Romanorum non lex Mosayca seruari debet in successione Iudeorum ex testamento. 14.
- 13 Popularium appellatione qui veniant.
- 14 Iudei in testando seruari debent solemnitates iuris civilis. Sed contra. 58.
- 15 Dispositio Hebraica posterior non valet, si in prima posita fuerat clausula derogatoria. Et de ratione. 61.
- 16 Testandi ius est de iure Romanorum. Et omnibus permixtum non prohibitis.
- 17 Iura de fuitate, substitutione fideicommissaria & compendiosa loquentia locum habent in testamento Iudeorum. Et de ratione. 62.
- 18 Iudei testari non possunt coram duobus aut tribus testibus. Sed contra tenet auctor. 59. 60. 64.
- 18 Iudeus melioris conditionis esse nõ debet Christiano.
- 19 Intellectus leg. si. C. de testa. 69. Et Iudeis non conuenit. 70.
- 20 Ferraria ab ecclesia recognita.
- 21 Consuetudo legi Mosaycæ derogat.
- 21 Notarius consciens testamentum inter Iudeos obseruare licet solemnitates requisitas in testamentis Christianorum.
- 22 Testandi libertas competit hominibus de iure gentium & naturali. 23.
- 23 Intellectus leg. Iudei. C. de Iude. per Alciatum. Sed contra per Auctorem. 37.
- 25 Lex Mosayca seruat inter Iudeos quid decidens in specie non decisum de iure communi vel in genere tantum decisum. 34.
- 26 Lex Mosayca specialis inter Iudeos seruat & exemplum datur.
- 28 Scriptura priuata non probat.
- 29 Filij Iudeorum masculi succedunt ab intestato feminis exclusis secundum legem Mosaycam.
- 30 Beroi differentia inter successorem Iudei ex testamento & ab intestato per auctor. taxatur. 31.
- 32 Iudeus si uxorem usufructuariam instituat quid iuris sit.
- 33 Iudei successio ex testamento regulatur secundum successorem ab intestato.
- 35 Lex municipalis derogat communi.
- 36 Lex Imperatorum subijcitur legi Dei.
- 38 Lex non distinguens per alias distinguitur.
- 39 Verba legis generalia recipiunt interpretationem de habilitate ne inducatur correctio aliarum legum.
- 40 Intellectus leg. Iudei. C. de Iude. per auctorem.
- 41 Iudeorum causa secundum ordinem iudiciorum tractari debet.
- 42 Clerici causa cum laico tractari debet secundum statuta loci.
- 44 Mercatores sunt viles & necessarij ciuitatibus.
- 44 Negotiatores annonæ Immunitatem à muneribus publicis consequuntur.
- 45 Ciuitas nulla sibi sufficit sed altera alterius eget auxilio.

- Plinij & Ciceronisq; dicta recitantur.
- 46 Extensio de persona ad personam fit que comprehendit potest aliquo modo sub verbis propter qualitatem sibi inhaerentem.
- 47 Extensio fit de casu proprio ad improprium per regulam qui sentit commodum debet & incommodum sentire.
- 49 Dies omnibus equaliter nascitur. Et sol super omnes pari luce diffunditur.
- 50 Orestes matris occisor furij infestabatur. Sed ingressus Appolinis templum secus. Quod Eumenides illuc ingredi non auderet.
- 51 Contractus & commercia iuris gentium.
- 54 Precepta iudicialia veteris testamenti pænalia nunquid obligent & seruanda sint.
- 56 Casus non decisus in specie lege Mosayca, nec in specie de iure communi in personis Iudeorum deciditur inter Iudeos de iure communi.
- 57 Intellectus. S. 1. in auct. de quistor.
- 57 Roma communis patria.
- 57 Constantinopolis est altera Roma.
- 58 Bero. consi. 28. num. 13. vol. 3. post Castr. cons. 378. vol. 2. damnatur.
- 58 Testari permixtum fuerat antea secundum legem Mosaycam & veteris testamenti cum solemnitate iuris gentium.
- 59 Solemnia testamenti iuris Romani sunt, vel alterius cuiusque populi.
- 59 Testandi vsus antiquissimus est, & omnium ferè gentium.
- 60 In ore duorum vel trium stat omne verbum secundum legem Mosaycam.
- 60 Testamentum Iudei coram duobus aut tribus testibus tenet.
- 63 Casus omisi remanent sub dispositione iuris communis.
- 64 Lex ex imperfecto. C. de testam. in Iudeo locum non habet.
- 65 Princeps cur legibus suis parere debet. In qua re praclarum Zaleuci exemplum.
- 66 Pæna quandoque remittitur ob patris merita vel suorum maiorum. Et exempla pulcherrima recitantur.
- 67 Amor in filios diuinitus datus.
- 68 Pænam ob merita delinquentis remitti. Exemplumq; singulare datur.
- 69 Lex fin. C. de testa. ob rusticos condita.
- 70 Extensio regulariter de personis ad personas non conceditur.
- 71 Consuetudinem allegans tenetur eam probare.
- 72 Consuetudo non elicitur ex vario modo seruato. Et ad ius commune recurritur.
- 73 Testamenti origo fuit de iure gentium.
- 73 Testamentum nuncupatum primum fuit & antiquissimum.
- 74 Iudeus facere non potest, quod lex Mosayca locum non habeat in suo testamento.
- 75 Intellectus. l. si fratres. S. idem respondit. ff. pro socio. 79.
- 76 Matrimonij libertas restringi potest, sed non tolli.
- 76 Donatio omnium bonorum valet cum restringatur ad

VAERITVR de tribus p[re]senti
c[aus]a, quæ uertitur inter D. Isaac Ab
rauanellum & D. Beneuentam
eius nouercam hebreos. Primò,
nunquid testamentum, quod di-
citur conditum per olim D. Samuelem patrem
ipsius D. Isaac, in quo instituit uniuersalem hæ-
redem dictam Dominam Beneuentam reli-
ctis duntaxat scutis. 500. ipsi D. Isaac. uiribus
subsistat. Secundò, positò, quòd nequaquã, nũ-
quid saltem donatio bonorum suorum in eo
facta. D. Beneuentæ defendi possit. Tertio,
nunquid terminus petitus per D. Isaac. pro te-
stibus examinandis extra territorium in Ciui-
tate Sallonichi sub ditione Turcharum posita,
sibi concedi debeat, tum quòd petatur in iu-
risdictione infidelium, tum quòd adeo longus
requiratur terminus quid instantiam causæ
possit absorbere.

Circa primum prima consideratione dicen-
dum v[er]o, testamentum valuisse. Nam de iure
communi Romanorũ marito permittitur ux-
orem suam hæredem facere, adeo quòd licet illã
affinem, non uxorem nominauerit, non inde
uiriatur institutio sed ualeat. non ideo minus.
C. de hæred. inst. ergo dicta lex generaliter lo-
quens debet etiam iudeos cõprehendere, quon-
iam iudei simul cũ Christianis legibus & sta-
tutis loci subiiciuntur, ubi morantur, ut habe-
tur in c. fi. 12. distin. & in c. iudei. 2. de iude.

Confirmatur ex l. spadonem. S. iam autem.
ff. de excus. tut. ubi probatur, quòd iudei uiuunt
legibus Romanis, illis exceptis, quibus cultus
diuinus inquinaretur vnde Baldus ibidẽ notat,
quòd in actibus humanis iudei nobiscũ parti-
cipant, nõ in diuinis, inferens ad immunitatem
concessam incolis, quòd ad iudeos pariter ex-
tendatur. sequitur Alex. consil. 75. col. 2. vol. 5.
So. consil. 70. col. 1. uo. 1. In rub. C. de inst. &
sub. & in rub. ff. de iust. & iure, in fi. post Mar-
tinum Laudensem, qui hoc reputat singulare.
Andreas Sicul. consil. 15. col. 1. vol. 1. consil. 63.
col. 1. vol. 4. Alex. consil. 13. vol. 7. Veronẽ. consil.
75. vers. item pro hoc, causarum criminalium.
Dec. in c. consiluit. 3. not. 2. de app. & in c. 1.
col. 13. ver. cõfirmatur hoc, de prob. Marf. cõf.
101. col. pe. Roccus in c. fi. q. 15. de consue. Ti-
raquel. in tract. primige. q. 66. n. 4. Rol. à Valle
consil. 26. nu. 26. vol. 3. Didac. Couuar. variar. re-
solu. lib. 3. cap. 3. nu. 9.

Secundò comprobatur per I. iudei. C. de iu-
deis, quam summam Bartolus dicit, quòd
iudei habent ea, quæ sunt ciuiũ Romanorũ, Sa-
lycetus uerò, quòd cã iudeorũ secundũ iura nra
est agitãda, pbatq; textus ille dicẽs, electis per
eos arbitris, eorũ iudiciũ subire iure publico
non

ad presentia tantum.

Item omnium bon. presentium & futurorum reser-
uata certa quantitate uel re puta secusis. 200.
uel fructibus. 77.

Vel reseruato usufructu. 80.

Licet aliqui contra. 79.

78 Donatio facta de omnibus & singulis legatis casu,
quo contingat ea reuocari ualeat.

81 Intellectus. l. pactum. C. de pact.

82 Votum captanda mortis reprobatur.

83 Vxor viro Iudeo per viam donationis succedere po-
test. secundum legem Mosaycam.

Quo tamen ad summam & modum recurri debes
ad ius commune uel in casu omisso per dictam
legem. 84.

85 Donatarius presumitur absens fuisse, si de presen-
tia non dicitur in instrumento. 86.

Et requiritur acceptatio alias non ualeat. 87.

Et de ratione. 88.

89 Donatio ultra 500. aureos insinuatione requirit.
Etiam si dicatur eos fieri donationes, quot summa
sunt. 400. aut 500. aureorum. 90.

Et si fuerit facta sub conditione non respiciente
commodum donatoris. 91.

92 Insinuari non potest donatio post mortem dona-
toris.

Et de ratione.

Nec per hæredem donatoris. 93.

94 Repugnancia uisitas testamentum.

95 Nullitas remota non censetur remota nullitas, qua
habet in se contrarietatem.

95 Exceptione remota non censetur sublata exceptio
repugnancia.

96 Contrarietas uisitas circa substantialia & acciden-
talia quoque.

97 Terminus pro testibus examinandis apud Turcas
num concedendus.

97 Testium remissio concedi non debes in causa graui.
sed ad iudicem venire debent.

Fallit ubi testes sunt de alia iurisdictione. 101.

Et exemplo probatur. 102.

98 Intellectus. S. illud in auth. ut defuncti. seu sumera.
104. 105.

99 Terminus probatorius ultra mare nouem men-
sium esse debet.

99 Meta quando prefigitur iurisdictioni, nunquid di-
latio possit eam excedere.

Quidam quod non, sed plures contra. 108.

Quos declarat auctor. 109.

100 Probationum facultas angustiari non debet.

103 Testes inuitti de alia prouincia non sunt euo-
candi.

106 Argumentum de personis ad locum ualeat.

107 Lex continens actus iam concessi extensionem non
refringitur.

110 Ratio ubi est eadem non dicitur extensio, sed com-
prehensio.

De quo textus pulcherrimus & de iure melior al-
legatur.

non uententur, quam literam dicit esse ueram
Berous, consil. 28. numero 76. uolum. 3. & ita
meus textus habet, & in pandectis reperitur.
vult enim tex. ille, non esse differentiam, nun-
quid causa iudeorum cognoscatur coram iu-
dicibus uel arbitris. Quin utroque casu iure cõi-

5 Romanorum vtunt, vt concludit Berous hinc
Ang. in l. 1. ff. ad l. Iul. maieft. post Bar. determi-
nat quæstionem ab eo non decidam, quòd secu-
ritas concessa mercatoribus sociis p[er]it iudæo.
idẽq; tradit Ang. in l. vrimur. ff. de sepul. vi. re-
ferens ita fuisse iudicatum Perusii, sequit Fel.
in d. c. iudæi, co. 2. & in c. ego. N. n. 9. de iureiu.

6 And. sic. latẽ conf. 63. vol. 4. & quòd iudæus
ad ecclesiam confugiens absq; simulatione gau-
det immunitate sicut Christianus, vt tradit gl.
notab. in c. inter alia. ver. extrahendus. ubi pari-
ter Hof. Vincent. Ioa. And. Butr. & Card. Flor.
q. 1. de immu. eccl. Guil. Laud. & Imol. in clem.
1. de ponit. & remiss. Ioa. Fantu. & Archi. in c.
diffiniuit. 17. q. 4. Felin. in c. iudæi. 1. de iude.
Marfil. in l. 1. n. 114. C. de rap. virg. Tiraq. in d.
q. 66. n. 8. licet quosdam numero pauciores in
contrarium citet ¶ pariq; modo videmus lice-
re iudæis contrahere cum Christianis. l. nemo.
C. de iude. & e contra, prout tenet Cald. con. 3.
de loca. latius Ale. de Neuo conf. 96. & Beneu-
nutus Stracca in tract. de asscuracionibus. gl. 3.
col. 1. quæ denotant iudæos legibus Romano-
rum viuere.

7 ¶ Tertio suadet hæc conclusio doctrina Gem-
iniani in c. 1. §. ff. de vsur. in 6. ubi concludit,
quòd in materia proportionabili Christianis
& iudæis, leges ciuiles sunt communes vtrifq;
sequit Ioa. de Ana. in c. sup. hunc. 1. de iudæis
Paul. de Eleaza. & Imol. in clem. 1. eo. tit. Laur.
Rodul. in c. consuluit. ver. 146. de vsur. Roma.
conf. 155. in fi. Ale. conf. 3. in causa & lite. conf.
71. & conf. 171. examinatis. vol. 2. Barba. conf.
63. vol. 4. Soc. conf. 62. & conf. 70. vol. 1. Castr.
conf. 23. vol. 2. dum causas iudæorum quorun-
dam definitionibus iuris communis & statuto
rum locorum, in qbus commorabant, definiunt.

8 ¶ Quod & illi declarant, dicentes iudæũ q; Chri-
stianã uel aliã alterius religionis compresserit,
non esse morte puniendum secundum legẽ mo-
saycam, de qua Numeri 25. & i c. nos si incõpe-
tenter. S. his ita respondet. 2. 2. q. 7. & in c. reos.
23. q. 5. sed aliter arbitrio iudicis ex legib. vel
statuto loci, sic. n. voluit Oldr. conf. fi. Alex. con-
fi. 99. col. 2. vol. 6. conf. 13. vol. 7. Cor. conf. 114
col. fi. vol. 1. Barb. conf. 63. vol. 4. Soc. conf. 62.
vol. 1. Dec. in c. 1. col. 7. ver. & aliàs dubitarum,
de const. lect. 1. & in c. consuluit. 1. de app. Mar-
10 conf. 101. col. 5. Boer. deci. 316. col. 3. & hinc

Dec. in c. 1. nu. 25. de prob. concludit, textum
in clem. 1. S. ceterum. de vsur. quo cauetur, foe-
neratores teneri edere codices suos, pariter in
iudæis habere locum, quin talis editio librorum
sic eis conuenit vt Christianis, quod plenius at
11 tingunt docto. in l. 1. C. de eden. ¶ Sicut econ-

tra dixerunt Alex. conf. 6. vol. 6. Aret. conf. 157.
copiosẽ. Soc. conf. 70. vol. 1. conf. 129. vol. 4. Al-
cia. lib. 1. de ver. si. col. 21. Nat. conf. 621. col. 1.
p[er] textum. in c. quanquã. de vsur. in 6. quo fiunt
irrita testamenta sceneratorum non p[er]stita ido-
nea cautione de restituendis vsuris, nulla ex
parte iudæos afficere; quin illius constitutionis
verba iudæis non conueniunt, qbus de eccle-
siastica sepultura deneganda, q ad iudæos nihil
attinet tractatur, deinde quæta iudæi exempti ui-
dentur à legibus ecclesiasticis, cum sint extra ec-
clesiã c. gaudemus. de diuor. c. omnis Christianus.
11 q. 3. c. multi. 2. q. 1. vnde cum materia
non sit p[ro]portionalis ad iudæos sicut ad Chri-
stianos, non vindicatur sibi locum ille textus in
iudæis, at actus testandi & uxorem instituendi
conuenit marito iudæo sicut orthodoxo, merito
leges ciuiles dent in vtroq; locũ sibi vindicare.
12 ¶ Quarto, specialius de successione iudæorũ
loquendo, sunt q dicunt in ea sequendum fore
ius commune Romanorum non aut legem mo-
saycam, sic. n. nuncupatim voluit Imol. consil. 1.
ad fi. Ful. & Cuma. quos allegat & sequit Corn.
in l. maximum vitium. in fi. C. de lib. p[re]t. con.
210. col. pe. vol. 1. conf. 115. col. 2. vol. 2. Alex.
conf. 99. col. 1. vol. 6. conf. 13. vol. 7. Geor. Nat-
ta in c. quamuis. q. 23. de pac. in 6. Soc. con. 62.
vol. 1. Rui. conf. 159. nu. 13. uol. 5. Guil. Bened.
in c. Raynutius. uer. duas habens. n. 139. de te-
sta. Marf. consil. 101. col. fi. Ioa. de Ana. in c. iudæi
2. de iude. ubi citat inter cetera textum. in S. 1.
in auct. de q[ui]store. ibi. Ciuitas nostra populosa
13 turbis diuersorum hominum, & ex quo colligitur
populares ciuitatis dici extraneos, & aduenas
illic commorantes, ut etiam notat illum tex-
tum Bal. in l. 3. S. hæc uerba in fi. ff. de neg. ges.
& in c. 1. S. dominus, de form. fidel. sicut magis
in specie D. meus Rim. conf. 295. nu. 9. iudæos
appellat homines terrę suę ciuitatis ubi degit
ad instar, uasalli, qui propter seruitia, quibus est
obligatus Domino, & propter ius quod habet
Dominus in eum, dicitur homo ipsius Domini
secundum Spec. de feud. S. 1. uerf. aliud uerò,
quibus arguitur, ut iudæi legibus ciuitatis, qui
bus & ciues regi debeant. Et cum prædictis la-
tẽ quoque tenet Bero. consil. 28. nume. 13. uo-
lum. 3. existimans esse ueriores & magis com-
14 munem sententiam, ¶ quòd in successioni-
bus ex testamento seruanda sit inter hebræos
lex ciuilis & communis, non autem Mosayca
& ad eam ponderat plures, & pluribus mouet-
tur, & in primis Castrensem consil. 378. ad pri-
mum uidetur, uolum. 2. ubi uoluit, quòd in te-
stamento iudæorum seruari debeant solenni-
tates à iure ciuili requisitæ, secundum quòd ha-
betur in l. fina. C. de codic. in fine, cum ipsi de-
beant secundum ius commune Romanorum ui-
uere, & ideo concludit, ualuisse dispositionem
in hebraismo factam coram duobus testibus:
quia fuerat expresse in testamẽto solenni con-
firmata, sentiens esse secus ea non confirmata,
quia

- quia debuisset attendi ius commune, secundum quod testis fuerat conditum, non lex moysaica secundum quam dicta dispositio fuerat facta.
- 15 † Sed & eundem Castris ponderat Berous in 2. dubio, quatenus vult, quod dispositio posterior hebraica vocans filios & filias inequaliter non valeat, nec attendi debet, quoniam in priori dispositione facta secundum ritum Christianorum posita fuerat clausula derogatoria, nec in posteriore hebraica fuerat illi clausula derogata, quod stante standum erat priori dispositioni. l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de leg. 1. l. si quis in princ. ff. de leg. 3. & utrobique notatur. vult ergo Castr. feruari ius civile Romanorum non Moysaicum
- 16 in testamentis hebraeorum. † Secundum ponderat Berous Socinum. conf. 70. col. 2. vol. 1. vbi firmat. testandi ius esse de iure Romanorum. l. 1. verbo nostra. ff. de testa. inst. eo. in prin. Glo. in c. ius quiritum. 1. dist. & iudei sicut & Christiani pariter vtuntur iure Romanorum, secundum illam gl. igitur sicut Christiani testari possunt, quoniam edictum de testamentis est prohibitorium. l. si quaramus. ff. de testa. & per totum C. qui testa. fac. poss. merito cum iudei non reperiantur prohibiti testari, debet eis esse permissum, secundum quod Christianis conceditur de iure communi.
- 17 † Adducit insuper Berous Alexandrum con. 71. vo. 2. volentem, quod iura loquentia de suite, substitutione fideicommissaria & compendiosa locum habeant in testamento iudei. sicut & Calderinus. conf. 1. non impresso, qui voluit testum, in quo pater iudeus filium praeritit, qui de iure communi debebat institui vel exheredari. l. inter cetera. ff. de li. & post. inst. de exher. liber. in prin. nullum esse, quibus colligitur in successione testamentaria inter hebraeos feruari debere iura civilia non autem legem moysaica.
- 18 † Quinto confirmatur haec opinio. ratione, quae Berous facit in allegato suo conf. 28. vo. 3. n. 37. Nam si verum esset, quod in testamentis hebraeorum feruari debet lex moysaica, sequeretur quod hebraei testari possent coram duobus vel tribus testibus secundum ius diuinum. c. cum esset & c. relatu. de testa. c. in omni, de testibus. quibus cauetur, quod in ore duorum vel trium stat oportet verbum, idque factetur Alex. con. 6. vo. 6. at illud est falsum, & absurdum dictum, merito feruari debet ius civile non lex Moysis. Probatur assumptum. Nam si fuerit Imperator institutus in testamento non solenni, non valet testum, nec ex illo potest hereditas adiri. l. ex imperfecto. C. de test. quae debet hunc locum pariter in testamento iudei, ne melioris conditionis sit Christiano. arg. l. na & Seruius ff. quod ui aut cla. c. legi epistola. 16. q. 1. Arch. in c. vsque 33. dist. igitur patet in testamento iudei ius civile considerari debere, non legem moysaica.
- 19 † Sexto ponderat Berous tex. in l. fin. C. de testa. vbi dicitur, omnibus ciuitatibus & castris vbi Romanae subiectis, in quibus leges imperiales sunt manifestae, testamentum fieri debere cum plena legum & constitutionum imperialium

solennitate, & licet ille textus in indiuiduo non loquatur de iudeis, tamen ex quo loquitur generaliter & per verba vniuersalia, loquendo de omnibus ciuitatibus & castris, satis comprehendit si dicuntur specialiter & expresse iudei in eis commorantes, quauis non indiuidue. Nam satis est, quod lex comprehendat expresse & specialiter, non autem requiritur, quod indiuidue complectatur, ut colligitur ex not. per Aret. & alios in c. 1. de de refr. propterea concludit Berous ex d. l. fin. testum iudei factum Bononiae, velut in ciuitate subiecta Romanae, debuisset fieri cum solennitate & prouisione, de quibus est cautum per leges imperiales & civiles. † ergo pariter in casu nostro dici potest istud D. Samuelis factum Ferrariae, loco pariter ab Ecclesia Romana recognito, secundum Gl. in auc. vt eccle. Rom. Card. con. 2. Ful. in l. quid sit iugitius. §. idem Celsus. ff. de edil. edi. Bar. in l. 1. n. 4. ff. de off. praeb. vrb. But. & Abb. in c. cum effes. de testa. Cor. conf. 261. in fi. vol. 4. Port. Imol. de testa. 12. n. 16. conf. 167. n. 33. potuisse fieri secundum quod iura communia disponunt, uxorem per maritum heredem fieri posse.

21 † Septimo ponderat Berous quod Bononiae fuerit consuetum communiter inter hebraeos in testamento feruari ius commune Romanorum quod ad solennitatem & alia, non autem legem moysaica, vt ex pluribus testamentis constare poterat, per quam consuetudinem poterat dici derogatum legi moysaicae, vt ad propositum voluit Aret. conf. 158. in 3. dubio. per Bal. in rub. ff. de iust. & iur. Ang. in 1. conf. cod. & per Imol. in rub. ff. de oper. no. nunc. vbi Doctores volunt, notarios Christianos posse conficere testamentum inter hebraeos, & tunc obseruare debere formam & solennitatem, quae requiritur in testamentis Christianorum, quo fit hic idem dici posse, cum sic notarii consueuerint facere, qui de testamentis hebraeorum rogantur. Igitur & ipsi testatores hebraei tali consuetudini inherentes feruandi leges communes in testamentis hebraeorum debent posse suas uxores in testamentis suis instituere.

22 † Octauo, praeter alios hanc opinio corroboro. Nam testandi libertas hominibus de iure gentium & naturali competit. l. nec enim, §. de portati. ff. de test. mil. l. milites C. eo. quibus probatur, militem iure gentium sine solennitatibus iuris civilis testantem posse etiam de portatum liberè instituere heredem, & ad idem facit ratio naturalis, quae dicta, cuiuslibet esse licitum liberè de propriis rebus disponere. §. disponat. in auct. de nupt. l. verbis legis. ff. de verborum significatione.

23 † & quod testandi libertas sit iuribus gentium & naturalis, afferunt Teophil. in §. ius autem civile. instit. de iure nat. Bartol. in l. inter dum. ff. de conditio. indeb. nume. septimo, vbi Ias. nume. 4. communem testatur Roman. Fulgo. & Ias. in l. si testamentum. C. de testam. Ias. in rub. ff. de acquir. haered. Viglius in §. sed

§. sed praedicta. inst. de testa. nume. 4. Fortun. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. & Couarru. variarum resolu. lib. 3. c. 6. sub nu. 5. merito debebat hebraeus innites dictae libertati posse suam uxorem haeredem instituere, & hoc est, quod tantisper exclamauit Constantinus in l. 1. C. de sacr. sanc. eccles. dicens. Nihil esse, quod magis hominibus debeatur, quam ut supremae voluntatis, postquam iam aliud velle non possunt, liber sit stilus, & licitum quod iterum non redit arbitrium. & longè prius Papi-nianus in l. si fratres. §. idem respondit. ff. pro soc. dicens. & ideo nec libertatem de supremis iudiciis constringere quis poterit. sicut & imperatores alii in l. pactum. C. de pact. ibi. Nec libertatem testamenti faciendi mulieris patri potuit auferre. Et vt etiam non preteream, quod inquit Alciat. respon. 123. postquam firmavit in occurrenti suo casu, legem civilem seruanda esse et inter hebraeos, per d. l. iudei. subdit se non mouere, quod Calderinus dicit, quod immo inter iudeos seruanda sit lex moysaica. conf. 30. de test. quoniam omnino talis opinio est contra textum in d. l. iudei. quem Calderinus non interpretatur sed peruertit, vt merito Modernus apostillator ad Alexandrum con. 6. vol. 6. dixerit, hanc opinio. non esse veram, nisi in his, in quibus inter eos à superiore loci toleratur duntaxat.

24 † Licet tamen haec fundamenta plura sint & longe subtiliter excogitata, nihilominus in contrariam partem descendendo praemittendo duo. Primum, quod supponitur in casu nostro, lege moysaica specificè caueri, statibus filiis hebraei sibi non licere uxorem suam instituere nec in totum nec in parte. Alterum, quod iste casus non reperitur de iure communi, sed generaliter in personis hebraeorum, videlicet, quod possint uxores suas instituere, sed generaliter tamen non ideo. C. de

25 haer. inst. † His ita statibus sequitur & cõis & clara conclusio, quod inter hebraeos vbi casus reperitur decisus in personis eorum per legem suam, nec de iure communi reperitur in eorum personis specificè decisum contrarium sed generaliter tamen, seruatur lex sua moysaica in decidendo tali casu inter eos vertente, tanquam suum ius speciale, quod derogat iuri communi tanquam generali c. ge-

26 neri. de reg. iur. in 6. † hanc conclusionem firmat in primis Cald. conf. 10. de const. vbi dicit quod lex moysaica & iudaica est specialis iudeorum, ergo inter eos derogat legi generali & communi sicut species generi. l. in toto. ff. de reg. iur. Hinc est, quod vt scribitur in Euangelio iudei de diuersis legibus loquentes dicebant Pilato. Legem habemus, & secundum legem debet mori. quare si dicerent, lex nostra debet feruari nobis & inter hebraeos. † idem de consuetudine loquens tradit Cald. conf. 2. de consue. dicens, quod consuetudo, quae habet, quod inter hebraeos Periti legis Abrahamae habeant potestatem scribendi testamenta, & taliter scriptis adhibeatur plena fides, valet, & est standum est. l. 2. C. quae sit long.

consue. non alia ratione, nisi quia sic inter ipsos hebraeos reperitur specificè decisum per legem suam, nec expresse reperitur secus cautum de iure communi inter ipsos hebraeos. † sed tantum generaliter, quod scriptura priuata nullo admiculo suffulta neque plenam neque femplenam probationem faciat sed aliqualem tantum praesumptionem, vt tenent Bar. Ful. Cast. Alex. & Ias. post alios allegatos per eum. in l. admonet. di. nu. 89. ff. de iur. iuran. † idem fufius voluit ipse Cald. conf. 30. de testa. dicens, quod si iudeus reliquit filios & filias ab intestato decedens, soli masculi succedunt exclusis feminis ex lege moysaica, quam Dominus sanctam & perpetuam esse voluit, vt habetur Numeri c. 27. vnde cum lex illa fuerit data iudeis, & Ecclesia, Summus Pont. & Imperator eos toleret, vt inter se suam legem seruent, merito secundum illam debent succedere.

Quod etiam confirmat Cald. ex l. iudeos, in fi. C. de iudeis. ibi. amissuri haecenus permissa, si ab illicitis non abstineant. Nam ex illo textu datur intelligi, quod lex sua inter eos feruari debet, nisi in his quae sunt eis prohibita. Itè lex moysaica specialis est iudeorum, igitur inter eos derogat legi generali & communi, quae mares & feminas pariter admittit ab intestato. l. maximum vitium. C. de lib. praer. sicut species derogat generi. c. generi. de reg. iur. in 6. † & licet Berous in allegato. conf. 28. toleret hoc in successione ab intestato, sed in testamentaria nequaquam, per d. legem fin. C. de testa. per quam dicit in successione ex testamento specialiter & expresse reperiri derogatorem cuiusque legi & consuetudini contrariae, & sic etiam iudeorum.

31 † Tamen idem iuris esse censeo in successione ex testamento quod & ab intestato, per rationes Calderini in d. conf. 30. quae pariter habent locum in successione ex testamento sicut ab intestato, quod ut signanter arguit & renet Rui. conf. 4. col. 2. vol. 2. dicens per hoc, quod si per legem uel consuetudinem iudeorum testamentum non valet scriptum lingua latina sed hebraica tamen, detur inter eos dicta lex vel consuetudo feruari, veluti specialis quae

32 derogat generali. † Sed & praeter Ruinam confunditur allegata differentia Berou inter successione ex testamento & ab intestato per doctrinam Pauli de monte Pico. in l. Titia cum testamento. §. Titia cum nubere. num. 62. in fi. ff. de leg. secundum, ubi disputans illum articulum, nunquid si iudeus filios instituat, uxorem uero relinquat dominam, massariam & usufructuariam, tale legatum restringatur ad alimenta secundum consuetudinem Bulgari, de qua late per eum post Bartol. & ceteros, concludit, quod si causa est inter hebraeos uelut inter filios & uxorem iudeam, & extat aliqua consuetudo, uel lex specialis inter hebraeos, illa seruanda est uel est recurrendum ad legem Moysaica, & secundum illam debet interpretari uolunt.

ras testatoris hebræi, his autem cessantibus recurritur ad consuetudinem Bulgari. Patet ergo, quod in successione ex testamento vult Picus legem hebræorum specialem prævalere consuetudini Bulgari generali:

33 † Tertio confirmatur egregiè per D. meum Rimi. conf. 186. vbi facta substitutione per hebræum, si filius decesserit sine liberis, an alii successerint non solum masculi sed etiam femina succedant velut vocatæ, dicit, quod sicut in successione ab intestato iudæi tenentur seruare legem mosaycam, secundum quam stantibus masculis femina non succedunt, ut habetur Numeri c. 27. veluti propriam eorum legem, non autem ius commune, quia per speciem derogatur generi. l. vxorem §. Felicissimo. ff. de leg. 3. & ita tenet Calder. in allegato conf. 30. de test. ita pariter hebræus ille testator, vbi filius suus decesserit sine liberis substituendo alios, videtur substituissse masculos & non feminas, sicut ab intestato masculi per legem mosaycam erant successuri.

Nec obstat (inquit D. meus Rimi.) quod lex mosayca loquatur ab intestato, nos autem sumus in causa testati; quoniam respondet, quod cum voluntas testatoris in huiusmodi successione attendatur. l. in conditionibus primorum locum. ff. de cond. & dem. coniectura summitur ex eo, quod masculi essent ab intestato successuri ex forma legis mosaycæ, voluisse testatorem idem seruari in successione ex testamento. iux. not. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad trebel. & per tex. in l. 1. ff. de bon. poss. contra tab. vbi de causa intestati arguitur ad causam testati, quare patet allegatam differentiam Beroi prosterini, & ad l. fin. C. de testa. infra respondebitur.

34 † vt interim redditum faciamus ad conclusionem Calderini in memoratis suis consiliis, quæ sequitur Alex. in l. 1. n. 32. ff. si cer. pet. c. 6. col. 2. vol. 6. Iaf. in l. qui se patris. nu. 24. C. vn. de lib. Fely. in d. c. iudæi. col. 2. vbi citat Florianum in d. l. maximum vitium. dicentem se ita aliàs consuluisse cum Ancharano. Fulg. & Gaspar de Calder. in hæreditate cuiusdam iudæi valoris 30. milium ducatorum, idemque tenet Anto. Franc. in addi. Abbatis in c. 1. de cõsti. in prima car. secundi lateris, & Ioan. Campeg. in tracta. dotis quæstione finali, qui refert ita seruatum fuisse Mantuæ in ardua quæstione facti, hancque dicit esse communem latè tenens eam Ferratis cautela. 24. longeque prolixius Brun. in tract. quod stant. masc. in 6. arti. princ. nu. 55. Corn. conf. 127. col. pen. conf. 210. col. pe. vol. 1. conf. 13. col. 4. conf. 115. col. 2. conf. 150. col. 2. conf. 172. col. 2. conf. 180. col. fi. vol. 2. conf. 123. col. 2. con. 323. col. 3. vol. 3. referens Salycetum in quodam suo consilio idem determinasse, cui se subscriperunt Franc. de Rampo. Gaspar de Cald. Io. de Fantucis & Ancharan. quibus addi potest And. Sic. conf. 15. col. 1. vo. 1. conf. 76. col. pe. vol. 3. Card. Alex. in c. de in-

fidelibus. not. 4. de consan. & affi. Goz. con. 24. n. 10. cum similibus à Tiraquello cumulatim in tract. primigeni. quæst. 66. n. 21. Natta con. 621. col. 2. Rui. in allegato conf. 4. col. 2. vol. 2. Picus in d. S. Ticia. n. 62. D. meus Rimi. in memorato conf. 186. Ioannes le cirier. in tract. de primo: 35 genitura. c. 16. primi libri latè loquens, † & Berous sibi contrarius conf. 2. vo. 2. vbi siue tractetur de contractibus, siue de successione, siue de consuetudine, dicit legem mosaycam inter hebræos seruandam esse velut eorum legem specialem, iuxta illud Ioannis c. 18. legem habemus & secundum legem nostram debet mori, & ibi. Tollite eum & secundum legem vram iudicate eum, quasi Pilatus interlocutus fuerit, quod inter ipsos hebræos non lex imperialis esset seruanda sed lex sua tanquam lex specialis per quæ generali derogatur. vnde concludit Berous, quod quoties inter hebræos daretur concursus legis mosaycæ & legis imperialis, legem mosaycæ tanquam specialem seruandam esse. Sicut. n. inter omnes homines prius seruari debent iura sua municipalia, quam iura cõmunia & imperialia: quia per legem municipalem in loco, seu inter certas personas iuri generali & cõi derogatur. l. omnes populi. ff. de iust. & iur. §. ius at ciuile. inst. de iur. nat. Sic & inter ipsos iudæos prius erit seruanda lex mosayca vel eorum lex municipalis & particularis, deinde in his, in quibus lex mosayca non prouidet, seruari debet lex imperialis & cõmunis, debuit ergo Berous huius verè conclusionis per eum firmata memor esse, & non reuoluto mantello contrarium scribere, prout fecit in allegato conf. 28. vo. 3. quis non videt hæc opi. & numero & auctoritate Doctorum contrariam superare? certe nullus.

36 † Sed & præter rationes Calderini cõprobatur in c. lex imperatorum. 10. dist. vbi dicitur quod lex imperatorum non est supra legem Dei, sed subius, ergo suaderi videtur, quod contra mandata diuina, sicque legem mosaycam leges imperiales non attendantur inter hebræos. secundò suadet per l. si qua. C. de inde. vbi casus est à contrario sensu, quod si inter ipsos iudæos sit contentio, à senioribus iudæorum debet iudicari, merito iura & consuetudines hebreorum debent attendi. & hæc iura deducit Campeg. in tract. dot. q. fi. Posset & alii quibusdam persuaderi hæc opi. quam prosequitur Tiraquell. in allegata quæstio. 66. sed ne sim prolixior, missa facio, & ad solutionem contrariorum descendo.

37 † Non obstat igitur primum, quod iudæi legibus & statutis loci subiiciuntur, & in actibus humanis nobiscum participant, nam procedit in non decisus in specie per eorum legem, sicque pariter secundum procedit de l. iudæi. C. de iud. vt Cald. tradit in d. conf. 30. de testa. Ioan. cirier. in d. q. 16. passimque ceteri. Nec ista dicitur esse peruersio illius text. vt reputat Alciatus supra relatus responsio 123. sed legalis inter-

38 interpretatio, † nam cum dicat Imperator, quod Iudæi in suis causis omnes Romanis legibus conferant & excipiant actiones, nec distinguat inter causas per eorum legem decidas vel non, sed indistinctè loquatur, consequens est vt distinguatur, quod procedat, quando lex mosayca cessat, secus autem quando subest. iux. tex. in auct. offeratur. C. de lit. cont. iuncta l. sciendum. ff. qui satis. cogan. & vtrubi que not. & in

39 l. de precio. ff. de public. in rem acti. † Confirmaturque manifesta ratione, nã verba legis generalia recipiunt interpretationem de habilitate, ne generaliter intelligendo inducatur alicuius legum correctio, quæ debet euitari. l. vnica. C. de inoffi. dot. vt declarant Bal. in l. fi. col. lum. 1. C. sine cens. vel reli. quem sequitur Iaf. in c. 1. in usib. feudo. nu. 49. Ruin. consi. 111. in prin. vol. 1. consi. 86. nu. 11. & consi. 150. nu. 3. volu. 3. conf. 161. nu. 35. vol. 5. D. meus Rimi. consi. 575. nu. 18. merito si lex mosayca specialiter vnũ determinet inter Iudeos, lex verò ciuilibus aliter statuatur generaliter loquens, consequens vt restringatur ad Christianos, ne generaliter eam intelligendo pariter inter Iudeos inducatur correctio legis Mosaycæ. vnde patet

40 quod congrua fuit responsio Doctorum data ad legem Iudei. quicquid dixerit Alciatus: † Quæ præterea corroboratur ex verbis Imperatoris dicentis, Iudei communi Romano iure viuentes, quæ verba demonstrant, quod in occurrenti casu non erat prouisum per legem Mosaycæ, merito bene subdit, quod Romanis legibus, id est, secundum Romanas leges conferant & excipiant actiones. Sed vbi per legem Mosaycam reperitur casus expressè decisus inter eos, non dicuntur communi iure Romanorum viuere sed lege Moyfis, ergo tali casu debet ille tex. cessare, sic à contrario sensu deductus. l. 1. cum ibi

41 not. & ibi dixi. ff. de offi. eius. † Secundò quoque responderi potest, vt per Campegium & Ioannem Cirier. locis memoratis, quod ille tex. loquitur circa ordinem iudiciorum, nam quod ad illud debet obseruari lex municipii ubi agitur, vel ius commune l. 1. C. de eman. lib. idque suadet illa verba textus. Adeant solenni more iudicia esset enim quàm absurdum, in causa Iudeorum vertente coram Potestate in modo procedendi alium ordinem seruari, quàm consuetum est.

42 † Simile videmus (licet illi non dicant) si clericus cum laico litiget, nam talis causa in procedendo regulabitur secundum statuta loci, puta circa libellum, cautionem, peremptionem instantiæ & id genus. vt voluit Calder. in disputa. incip. statuto cauetur. Inno. in c. fi. de fer. in illa q. an in seriis obseruandis debeat attendi consuetudo litigantium vel fori ubi agitur causa. Bart. in l. cunctos populos. C. de summa trinita. Gl. Abb. & alii in c. quod clericis, de foro comp. Steph. Aufrer. in tract. de pot. secul. reg. 2. col. fi. at nos tractamus de legibus p̄tinetibus ad decisionem causæ, vnde dicitur attēdi lex mosay

ca veluti particularis Iudeorum. Nihil verò facit tex. in allegata l. Iudei. circa fi. considerata per Beroum in allegato suo conf. 28. vol. 3. quia bene concedit Imperator Iudeis, vt possint apud Iudeos litigare & sic in arbitros suos eligere, si cut coram iudicibus Christianis cõparere, sed an tales arbitri determinare debeant causam secundum legem Mosaycæ vel cõem non aperit tex.

43 † Quod uerò dixit Ang. in l. 1. ff. ad leg. iuliam mares. de securitate concessa sociis mercatoribus, quæ prodest Iudeo, procedit ex eodè capite, quod in eo casu per legem Mosaycam nihil in hebreis cautum reperitur, vnde seruatur in eis mercatoribus quod in sociis suis Christianis, lataque sit interpretatio, quod illa securitas extendatur pariter ad Iudeos mercatores & socios, vt scribit Dec. consi. 51. & Benuentus Stracca in præfatione sui tracta. de assecurationibus, n. 61. Ratioque talis extensionis &

44 interpretationis latè potest adduci † quoniam mercatores urbibus necessarios & utiles esse constat, ex not. per Gl. in l. unica. C. de nundi. dicentē, quod habent magnum commodum, eo quod propter forum terra eorum impingatur, idēque firmat Alberic. in rub. C. de comer. & mercat. hinc Calistratus in l. semper. §. negociatores, ff. de iure immuni. eleganter scriptum reliquit, quod negociatores, qui annonam Urbis adiuant, immunitatem à muneribus publicis consequuntur, nam remuneranda eorum pericula, quin etiam cohortanda præmiis merito placuit, vt qui peregrè muneribus publicis cū periculo & labore fungerentur à domesticis vexationibus & sumptibus liberentur. Cum non sit alienum dicere etiam hos Reipublica causa dum annonæ Urbis seruiunt, abesse. Et populum Romanum id sensisse locus Ciceronis indicat in oratione p̄ lege Manilia, ait enim. Populum Romanum sepe mercatoribus ac nauicatoribus in

45 iuriis tractatis bella gessisse. † Rursus. Nulla Regio, Prouincia, ne dicam ciuitas sibi sola ad omnia sufficit, sed altera alterius ope & auxilio indiget, hæc enim frugibus, illa auro & argento, ceterisque metallis, aliisque rebus abundat, contra alia prædictis, vel horum quibusdã vacat. Quod bellissimè Virg. Geor. lib. 1. significauit.

India mittit Ebur, molles sua thura Sabæi
Aut Calibes nudis ferrum, viro saque Pontus
Castorea, Eliadum palmas, Epiros equarum
Vnde Plinius victus cã mercaturã fuisse reptã dicebat. & summã prudētiã atque auctori tatis apud Græcos Plato in Dialogo 2. de republica. uel de iusto dicit. Cõstitueret ciuitatē in eo loco, in quo aduectionibus nõ indigeat, serè est impossibile, & mercatoribus. nos indigere præter quæ refert idē Stracca in tract. de mercat. 2. par. n. 16. Vn quo facilius alliciatur mercatores ad uehēdas varias merces ad ciuitatē, sit quæ securitas data sociis mercatoribus, porrigit ad hebreos mercatores socios Christianorum fauore publicè

46 utilitatis t̄ tantoque magis: quia fit extēſio de perſona ad perſonā, quæ cōprehēdi pōt aliquo modo ſub verbis & mente cōcedentis pp qualitatem ſibi inherentem. vt declarāt Arc. Ang. & Iaſ. not. 3. in l. Gallus. S. & quid ſi tantum. ff. de lib. & poſt. Pari. conf. 66. n. 67. vol. 3. Soc. iu. conf. 129. col. pen. vol. 3. dixi conf. 21. nu. 61.

47 t̄ Quibus nunc addo, quod ſcribit Crau. conf. 326. nu. 13. vbi dicit, extenſionem fieri de caſu proprio ad impropium propter regulam fundatam in ratione naturalis, q̄ qui ſentit commodum debet & incommodum ſentire l. ſi his legatum. & ibi Soc. 2. not. ff. de cond. & de. cum enim qualitas mercaturæ reperiatur in iudeis ſociis, propter quam Chriſtianiſ ſecuritas conceſſa fuit, & ex mercibus adductis ad ciuitatem Princeps commodum conſequatur, conſequēſ eſt, vt eadem ſecuritas intelligatur conceſſa iudeis habētibus eandem qualitatem, idēque commodum ciuitati ferentibus. & ita pulcherimē remanēt declarata doctrina Angeli in d. l. 1. ff. ad l. Iul. mai. & ſequacium qua ratione procedat.

48 t̄ Ad aliud de iudgo conſugiente ad eccleſiam, qui eius immunitate potitur, miſſis qui contradicunt relatis per Tiraqu. in allegata q. 66. nu. 8. dici poteſt, quod cum Exodi c. 21. ſue rit cautum. Si quis dedita opera occiderit proximum ſuum & per inſidias ab altari debeat euellī. Quod decretum Summus Pont. repiloga uit in c. 1. de homi. vtiq; quoties ceſſat lex moſayca, iudeus reus alicuius criminis conſugiēs ad eccleſiam tutus eſſe debet eius immunitate ſicut Chriſtianus, velut comprehenſus lege Pōtifficia omnibus communi. l. leges. C. de legib.

49 t̄ aut dici poteſt id totum ad æqualitatem demonſtrandam inter omnes conſtitutum. Sicut enim dies omnibus æqualiter naſcitur, & Sol ſuper omnes pari luce diffunditur, ita Chriſtus ſol & dies verus in eccleſia ſua lumen pari æqualitate largitur. c. ne quicquam, de conſecra. diſtin. 4. & quemadmodum multi radii ſolis ſunt ſed robur vnum tenaci radice fundatum, ſicut que de fonte vno Riui quamplurimi deſcunt, & numeroſitas licet diſuſa videatur exundantis copię largitate, vnitas tamen ſeruatur in origine. Pariter & eccleſia Dei luce perſuſa per totum orbem radios ſuos porrigit, vnum tamē eſt quod vbiq; diffunditur c. loquitur. 24. q. 1. quæ omnia denotant eccleſiæ maximē æqualitatem in omnes conuenire, & ea plenius refert Roma. conf. ſiue ſermone, in calce ſuorum conſiliorum poſito. t̄ Vel & poſtremō in immenſam venerationem eccleſiæ ſancitum fuit. Vnde veteres Græci fabulis ſuis tradiderunt, Oreſtem, cum matrem occidiſſet, & a tribus furis inſeſtareur, in templum Apollinis conſugiſſe, nec ingredi auſus Eumenides, ſed expectaſſe dū exiret. Hinc Virgil.

*Encides 4. cecinit dicens
Vlticeſq; ſedent in limine diræ.*

Quod exemplum refert Alcia. Parerg. lib. 7. c. 6. & ita declaratur exemplum prædictum.

51 t̄ Quod verō dicitur, licere iudeis contrahe re cum Chriſtianiſ, vt in ſuper firmat Rom. conſ. 489. & Oratius Mandofius in addit. ad eum roborat verius quàm quod hanc opi. debilitet. Nam cum contractus & commercia fuerint de iure gentium inuenta. l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. S. ius autem gētium. inſt. de iure nat. quod eſt immutabile. S. ſed naturalia. eo. tit. iudei cōtrahēdo potius dicuntur niti lege ſua, que fuit tempore iuriſgentium, quàm iure ciuili Roma norum poſt introducto. & vbi ſeruatur leges ciuiles, circa modum cōtrahendi procedit: quia per legem ſuam non eſt aliter conſtitutū, quàm ſeruarent inter eos, ſi ſpecialiter prouideret.

52 t̄ Non obſtat etiam tertium fundamentū, quod in materia proportionabili Chriſtianiſ & Iudeis leges ciuiles ſint communes vtriq; . Nam verum eſt, niſi lege moſayca contrarium ſpecificē deciuſum ſit inter ipſos iudeos: tunc enim ſeruatur illa, non autem lex communis, vt patet in quaſtione Calderini. conf. 30. de teſta. Ruin. conf. 4. vol. 2. & Pici in d. S. Titia. numer. 62. quos ſupra deduxi. ſicque concludit Ferrat. caut. 24. colum. 3. vbi relato dicto fundamento ſubdit, tamen communis opinio videtur, vt primo loco dictum eſt, videlicet, quod ſi lege moſayca deciuſum reperiatur inter hebreos, illa ſeruatur, non autem lex ciuilis generalis, licet ſimul in materia proportionabili tā iudeis quàm Chriſtianiſ.

53 t̄ Ad illud verō de iudgo, qui Chriſtianiā compreſſerit non puniēdo ſecundum legem moſaycam poena mortis, ſed aliter arbitrio iudicis, multa dici poſſent, & plures caſus diſtingui, quos proſequitur Menochius de arbitra. iud. lib. 3. Centur. 3. caſu 290. poſt Boerium de ciſ. 316. Iulium Clarum lib. 5. ſententi. S. ſoſnatio. verſ. cum iudeis. Alexandrum. conf. 99. vol. 6. Andream Sicu. conf. 63. vol. 4. Alciatum ref. 458. & alios de quibus per eum & per Antonium Gabriliolum. libr. 7. de criminalibus concl. 21. qui nihil firmat. Sed qm̄ non eſt materia principalis in præſenti conſultatione, breuiter vniformis reſolutio fieri poteſt cum Alex. conf. 13. vol. 7. n. 19. poſt Imol. in c. ſi. col. 3. de conſue.

54 conſue. t̄ q̄ præcepta iudicialia veteris teſtamenti certā poenā imponētia pro delicto non obligāt, nec ſeruari dēt, niſi quatenus p̄ habētē poteſtate legis condēda poſt legē noui teſti fuerint approbata. Qd̄ ſuaderi v̄ in d. S. his ita. vbi legit, q̄ t̄pe veteris teſti Fines iudæū coeū tē cū Madianita iſterfecit, & reputat̄ eſt ei ad Iuſticiā, ſed hodie (ſubdit textus) hoc ſacerdotibus ī p̄niciē ſui vertereſ officiū. & ſic apparet, q̄ licēt ſc̄dm̄ t̄ps legis veteris p̄miſſum fuerit occidere iudēū coeū tē cū illa muliere, q̄ fuit d̄ genere Abraham. tū illud hodie nō p̄mitteret, & ſic in ſp̄e reſeſſum fuit à lege moſayca, & ad alias opiniones de uētū, quarū arbitraria viſa fuit p̄ babilior

babilior, vt eam quoque latē probauī in l. imperium. num. 47. ff. de iu. om. iud. at ſecus in caſu noſtro, meritō, debet illi locus eſſe: quia quod nō mutatur, ſtare debet. l. ſancimus. C. de teſta.

55 t̄ Minus me mouet aliud de clem. 1. S. ceterū. de uſur. qua locum habet in iudicis, vt tenent Abb. Imo. & Card. ibi. Bal. in l. 1. S. ratio nes. ad ff. de edē. Io. de Ana. in c. quod ſuper his. col. 1. de iude. Dec. Alc. Purp. Goz. q. cōmunem teſtantur in l. 1. C. de eden. Dec. in l. pactū C. de colla. nu. 13. t̄ Quoniam dicta conſuſio

56 particulari ratione munitur, quod vbi cunq; caſus nō reperitur deciuſus à lege moſayca, nec in ſpecie de iure communi in perſoniſ iudeo rum, talis caſus deciditur ſecundum diſpoſitionem iuris communis de aliis perſoniſ loquentis, iuxta illud quod aliā dicitur. Caſum prætermiſſum à ſtatuo remanere in diſpoſitione iuris communis l. commodiſſimē. ff. de libe. & poſt. l. ſi cum dotem. in prin. ff. ſol. matr. ita declarat Cald. conf. 10. de conſ. conf. 30. de teſt. Corn. conf. 180. col. ſi. vol. 2. Ferrat. cau. 24. co. 2. & Ioannes le crier. in tract. de primogeni. q. 16. libr. 1. n. 13. At lege moſayca non reperitur in ſpecie deciuſum, quod iudeus edere teneatur cum de uſuris agit, ergo debet includi ſub dicta clem. 1. S. ceterum. generaliter loquente, q̄ uſurarii teneantur edere. Nos autem ſupponimus in caſu noſtro, legem moſaycam extare de iudeis loquentem, quod ſtantibus filiis maritus vxorem non poſſit inſtituere, ergo ad generalem iuris communis contrariam non eſt recurrendum, ſecundum eundem Cald. & ſequaces ſupra commemoratos.

57 t̄ Ad quartum, quod fundatur in S. 1. in auct. de queſtor. reſpondetur, quod ille textus appellans extraneos populares, & ſic vult aduenas nomine populi contineri, loquitur in vrbe conſtantinopolitana, qua noua Roma dicitur, & eſt communis patria ſicut Roma vetus. vt declarat Bal. in rubr. C. qui accuſ. colum. ſina. verſ. ſed quæro, & Connanus in commenta. ſuis lib. 4. cap. 16. colum. 3. dicens, quod Conſtantinopolis & ipſa altera Roma eſt appellata, ſicque caſus eſt ſpecialis in illo textu. Quo ſit, vt ſecus dicendum ſit in alia ciuitate, quod iudēi forenſes appellatiōne popularium non contineantur. Lius ſingularē. l. quod verō. ff. de legib. & propterea nec eorum legibus regi, quando proprias & peculiareſ ſuas leges habent.

58 t̄ Nec quoque parum mouet conſideratio Beroi conf. 28. nume. 13. volum. 3. poſt Caſtr. conf. 378. volum. 2. quod cum dixerit valuiſſe diſpoſitionem in hebraico factam coram duobus teſtibus: quia confirmata fuerat in teſtamēto ſolenni, ſenſerit ſecus eſſe ea non confirmata; quia debuiffet attendi ius commune, nō autem lex moſayca, ſecundum quam fuerat facta diſpoſitio. Nā ſtat in oppoſitum doctrina Bar. in l. interdū. ff. de cond. inde. dicentis, q̄ ſe cū dū legē moſaycā & veteris teſtamenti p̄miſ

ſum erat teſtari cum ſolennitate iuriſgentium, ſequitur Ful. & Rom. in l. ſi teſtamentum. C. de teſta. & Alex. conf. 6. n. 4. vol. 6. & ideo fatiſ fuiſſe ſeruari legem moſaycā per hebręum teſtantē non aut ſeruari debuit per eum generalis iuris communis. Meritō patet, q̄ licet illa diſpoſitio hebraica facta coram duobus teſtibus non fuiſſet confirmata in teſtamento ſolenni, valuiſſet

59 inter hebręos facta t̄ Licet enim ſolennia teſtamentorum iuris Romani, vel alterius cuiuſque populi propria ſint, ipſe tamen uſus teſtandi antiquiſſimus eſt & omnium ferē gentium cōiſ, ut teſtatur Connan. in commentar. ſuis lib. 1. c. 5. col. 3. quod Bart. & ceteri mox allegati pariter voluerūt, Caſtr. in l. teſtādī. C. de teſta. Dec. conf. 357. n. 5. & cōſ. 403. n. 14. Brunus in trac. Quod ſtant. maſ. artic. 1. q. 3. Senatus Pedemō. decif. 100. n. 38. & ne deſit auctoritas in terminis contra Caſtreſem & Beroi, videatur queſo Nat. cōſ. 621. qui tenet expreſſe teſtū ab hebręo cōditum valere adhibito t̄m numero duorum vel triū teſtium t̄m. n. ſecundum legem moſaycam in ore duorum vel trium ſtet oē ver bū. c. 1. 2. q. 5. que verba intelligunt̄ et̄ de diſpoſitione teſtamentorū, prout habet in c. cū eſſes & in c. relatum. de teſt. & pp̄ illam vniuerſalem diſtinctionem oē, qua nihil excludit. l. Iulianus. ff. de leg. 3. ergo ſecundū illa legē moſaycā teſtū iudēi tenere debet coram duobus aut tribus teſtibus, citatque Natta pariter Alexandrum in allegato cōſ. 6. vol. 6. & aliis rationibus pulchre hanc conſuſionem cōfirmat. Denumq; taxat̄ in ſpecie Caſtreſem in memorato conf. 378. vol. 2. qui preſuppoſuit teſtū iudæi non valere, ſi non habet ſolēnitatem & numerum teſtium requiſitum de iure ciuili, motus illa regula generali, q̄ iudæi uiuere debent cōi iure Romanorum. l. iudæi. C. de iude. quā non procedit hoc inter iudeos ſolos, vbi lex moſayca ſtatuit contrarium, latiufq; Natta proſequitur, vt

61 per eum. t̄ Sed nec vrget, quod ſubdit idē Caſtreſis in 2. dubio, de clauſula derogatoria: quia de illa non erat inter hebręos cautum lege ſua, propterea ſeruandum erat ius cōe. Sic quoque procedit & eſt intelligendū Socinus in allegato conf. 70. vol. 1. de iure teſtandi ſeruando per iudæum more Romanorum ſicut per Chriſtianiſ, quando ſcilicet non eſt ſua lege particula

62 riter prouiſum, alioquin ſecus. t̄ demumq; tēdit ad idem, quod ſcribit Alex. conf. 71. vol. 2. de ſuitate, ſubſtitutione fideicommiſſaria, compendioſa & præteritione filiorū, qua locum habent in teſtamento iudæi; quia lege ſua de hiſ nil cautum reperitur. t̄ Caſus enim prætermiſſi diſpoſitioni iuris communis ſubiiciuntur. l. commodiſſimē. ff. de lib. & poſt. qua ſemper ad hoc allegatur, vt ibi Iaſ. ponit, & concordantem citat in l. ſi extraneus. ff. de condition. ob cauſam, & vt per eum dilatatur. Sicut enim neque leges, neque Senatuſconſulta ita ſcribi poſſunt, vt omnes caſus, qui quandoque

contigerint, comprehendantur. I. neque leges ff. de legib. ita lex moſayca non potuit omnia præſumere. Nam, quod inquit ſcite Connanus in Commentar. ſuis libro. 1. capitu. 11. colum. 2. omnia, quæ quandoque contingunt, tanquã præſagire animo non poſſum; ſicut difficile eſt, & periculoſum cauere de ſingulis.

64 † Ad quintum reſpondetur ex allegato cõſ. Natræ 62 r. quo patet, hebreum poſſe teſtari coram duobus aut tribus teſtibus ſecundum legẽ ſuam. & ad legem ex imperfecto, C. de teſtam. concedo quod inquit Bero. quia tali caſu teſtamentum Iudej non erit inter Iudeos cõditum nec Imperator humanitate plenus voluit ſibi quicquam plus iuris arrogare quolibet priuato, vt ibi dicit. Nec Imperatorem hæreditatem vindicare poſſe. & in ſ. ſi. inſti. qui. mod. teſta. inſtr. ibi. Neque tabulas non legitimè factas, in quibus hæres inſtitutus erat, probaturum. Nihil enim Imperii tam proprium eſt, quàm legibus viuere, prout vtrobiq; cõcluditur. Hinc poeta Claudianus optimè ſcriptum reliquit de Principe loquens.

*In commune iubet ſi quid, cenſes ne tenendum
Primus iuſſa ſibi, tunc obſeruantior equi
Fit populus, nec ferre negat, quã viderit ipſum
Cenſorem parere ſibi, componitur orbis
Regis ad exemplum.*

Huius rei fatiſ amplum & omni memoria dignum teſtimonium dedit Zaleucus, non ille quidem Locrenſium Rex, ſed legiſlator, & qui apud eos Regis autoritate, & gratia valeret, cū filius, quem habebat vnicum, adulterii reus eſſet, ei que ex lege effodiendi eſſent oculi, penæ neceſſitate remittenti populo contradixit, vt tamen ſalua lege poſſet aliquid indulgeri filio, ſibi vnum, alterum filio oculum iuſſit erui. Sed & cum ſanxiſſet, capite, ſi quis armatus prædiſſet in concionem, puniri, & ſumptis armis ad propulſandum, quod imminabat ciuitati periculum, ſubito vocatus in concilium arma imprudens ſecum detuliſſet, accuſatus quòd contra legem feciſſet, omnes tamen eius imprudentiæ condonadum cenſerent, recuſauit, & quod legibus, niſi ſua morte ſatiſfacere non poterat, gladio, quo erat accinctus, pectus ſibi in cõſpectu totius populi tranſfixit. † Qui ſanè caſus ab eo rigorosè nimis deſiniti fuerunt. Nam quod ad illum filii pertinebat, clementer egerat populus ei penam remittens ob patris merita. Hinc apud Liuiũ prima Decad. lib. 2. Appius cum in vincula duceretur, maiorum merita in rempublicã collata cõmemorabat, vt penam deprecaretur. Nec alia deſunt eius rei præclara exẽpla, ac memoratu digna. Nã Berenice, aliis Pherenice dicta, cognomẽto Callipatera cū virũ habitu mētita Ludis mulieribus interdictis interfuiſſet, vbi Piſthodum filiũ coronatũ vidit, meritis tamẽ ſuorum abloluta eſt, cum aliàs ſecundum legem ex Typeo prærupto monte præcipitarentur, quæ id feciſſe eſſent depre-

henſæ, prout authores ſunt Pauſanias libr. 5. & Aelianus de varia hiſtoria li. 2. c. 7. Sed & Tacitus libr. 2. refert. Plautio Laterano mortẽ, quã ex ſceleribus meruerat, fuiſſe remiſſam ob patrii egregiũ meritũ. † Quinimmo piẽ quoque Zaleucus egreſſus, indulgens filio, ſicut Euripides dicebat, vehementem in liberos amoris affectum Deum hominibus dediſſe, & Antiphanes philoſophus dicere ſolebat. Cum quid in gratiam dilecti filii facio, hunc ad me fructum pertinere mihi peſuadeo. Vtq; Themiftius ſcribit. Amor liberorum cõlitus eſt naturæ alligatus. & planè ab aurea illa, intactaque catena pedit, quam natum perpetuò contextens, & obediens naſcentia cõiungens, ne in nihilũ relabatur ſibi cauet, dixi plenius in l. vt vim. n. 369. ff.

67 de iuſt. & iur. † Caſus quoq; Zaleuci proprius miſeratione dignus erat, cum iure compertum fit etiam delinquentibus, ſi qui d. vile pro republica egerint, in remunerationem impunitatẽ concedendam eſſe, multi ſquẽ præmiis potius condonandos eſſe. l. 2. ſ. poſtea cum Appius. ff. de orig. iu. l. nõ oẽs. ſ. ff. de re mil. que iura citat ad hoc Rom. in l. ſi verò. ſ. de viro. lim. 48. ff. ſol. ma. Ful. conf. 124. And. Sic. conf. 11. col. 2. conf. 26. col. pen. vol. 2. idque pariter exemplo comprobatur, poſito primo Regum c. 14. & i. c. ſi. 22. q. 2. nam Ionathas Eſau regis filius, cum contra ipſius Regis edictum fauum mellis ante ueſperum comediſſet, tamen quia illa ipſa die Philitheos deuicerat, ſalutemque in Iſrael fecerat, piis populi præcibus liberatus eſt à morte. Edicto Regis propoſita, dixi pariter abundè in l. ſi vnus. ſ. pactus ne peteret. num. 352. ff. de pact. ſed vt ad Zaleucum reuertar, ille ſeueritati legis indulgere, ne dicã ſeruare voluit. quod rei noſtræ conducit de lege ex imperfecto ſuperius memorata.

69 † Ad ſextum de l. final. C. de teſtamento dico, quòd illa lex condita fuit propter ruſticos, ut eius verba probant in principio, quæ dicunt. & ab antiquis legibus & à diuerſis retro Principibus ſemper ruſticitati conſulturn eſt, & in multis legum ſubtilitatibus ſtricta obſeruatio eis remiſſa eſt, cum enim (ſubdit) teſtamentorum ordinatio ſub certa diſſinitione legum inſtituta eſt, homines ruſtici, & quibus non eſt literarum peritia, quomodo poſſunt tantam legum ſubtilitatem custodire in vltimis ſuis voluntatibus? Ideo ad Dei humanitatem reſpicientes neceſſarium duximus per hanc legem eorum ſimplicitati ſubuenire. Loquitur ergo ſignanter Iuſtinianus ibi de ruſticis tantum. Et ideo dum ſubdit. Sancimus itaque in omnibus quidem ciuitatibus, & in Caſtris Urbis Romæ, vbi leges noſtræ manifeſtæ ſunt, & literarum viget ſcientia, omnia, que etiam libris noſtrorum digeſtorum ſeu inſtitutionum & imperialibus ſanctionibus noſtris que diſpoſitionibus in condendis teſtamentis cauta ſunt, obſeruari, nullamque ex præſenti

præſenti lege fieri inuouationem. Vult dicere, quòd ruſticis ſeruetur legũ ſolemnitas in condendis eorum teſtamentis, quãdo ſunt in vrbe Romana, ciuitatibus. & Caſtris, vbi eſt literarum peritia. ſicque declarat in ſpecie Petrus à bella Peritica. In illis vero locis (ſubdit Imperator) in quibus raro homines literati inueniuntur ruſticanis concedimus, & cætera, que ſequuntur. † Que cum ita ſint, patet illam legem iudeis non conuenire, qui ruſtici non ſunt, nec operas ruſticales exercent, meritò ad eos porrigi non debet, cum non ſoleat regulariter extenſio fieri de perſonis ad perſonas diuerſas, vt not. Innoc. in c. cum dilectus. col. 1. de capell. Monac. Gozad. conf. 26. n. 34. Rui. conf. 167. n. 10. vol. 3. Rol. à Val. conf. 94. n. 20. vol. 2. Ceph. abundè con. 2. nu. 22. & conf. 210. n. 49. Burſat. conf. 13. n. 17. Port. Imol. conf. 43. nu. 37. per l. ſi vnus. ſ. ante omnia, ff. de pact. & dixi conf. 42. nu. 123. & in aliis plerique locis.

71 † Ad ſeptimum, de conſuetudine notario- rum in condendis teſtamentis hebræorum Ferriarũ ſecundũ leges communes. Dico primũ eam negari poſſe, & in proceſſu non probari, vt debebat, ſecundũ Doct. in c. ſi. de conſue. Cor. conf. 174. n. 5. vol. 2. conf. 83. n. 13. vol. 4. Alex. conf. 87. vol. 7. Soc. iu. conf. 65. nu. 37. vol. 1. Paris. conf. 25. n. 18. vol. 1. D. meus Rim. conf. 307. nu. 16. Rol. à Val. conf. 53. nu. 31. vol. 2. quos allegauit conf. 51. nu. 25. & nunc addo Portium Immolens. conf. 145. nu. 20. Croc. conf. 131. nu. 51. & Alc. reſp. 486. nu. 13.

72 † Sed vltimus dico, non deſſe teſtamenta hebræorum per ſuos ſcribas ſecundum ritum eorũ facta. vnde cum variè ſeruati fuerint, non poſſent ſuper allegata conſuetudine fieri fundamentũ ſed ad ſeri ſcriptũ legis moſaycæ recurri debet, & ea ſeruari. Bar. in l. 2. in ſi. prin. ff. ſol. ma. Bal. in l. non ſolum, in ſi. ff. de iur. dot. Alex. conf. 57. col. 1. vol. 5. Dec. conf. 8. nu. 4. conf. 129. col. 2. Cra. conf. 96. col. 2. Port. Imol. conf. 106. n. 59. & Nat. conf. 575. nu. 27. quæ prohibet marito ſtantibus filijs vxorem inſtituere.

73 † Ad octauum fundamentum, concedo teſtandi libertatem eſſe iuris naturalis & gentiũ quod & Connanus docet in Commentar. ſuis. lib. 9. c. 1. col. 3. dicens, originem teſtamentorum fuiſſe iuriſgentium, cum vbi que gentiũ fit aliquis eorũ vſus, potiffimè verò nuncupatiui, quòd & primũ & antiquiſſimum fuit, & iam tum quidem quòd nondũ repertæ eſſent literæ, initio. n. homines ſignis, & ſcerto vocis ſono, poſtea ſermone, verbisq; diſtinctis ſignificantibus animi ſui ſenſa explicare didicerunt, ita cogente humanæ ſocietatis vſu, deinde quoque literas inuenerunt, neq; id ſtatim, ſed longo poſt homines natos interuallo, Aſſyrii, vt vult Plinius, aut ſi Gellio credimus, Mercurius apud Egyptios inuenit, à quibus ex Phœnicia Cadmus in Græciã eas inuexit, Pelagi poſtea à Latini. Vt dubiũ non ſit primas teſtamentorum conſtitutiones nõ

cupatione, id eſt, verbis & voce fuiſſe factas, quòd 74 latius proſequitur Connan. † ſed omiſſis quæ dicit, vt ad re redeam, dico nõ ideo iudẽ poſſe ſuã vxorẽ inſtituere ſtantibus filiis, cū ſic lege moſayca caueat, & facere non poſſit, quin illa ſibi locũ vindicet in eius teſtamento, prout de quolibet alio cõſtitutũ eſt. nemo pot. ff. de leg. 1. & ad l. 1. C. de ſacr. ſanc. eccl. in verbis. Liber ſit ſtilus. Dicas ordine iuris ſeruato, vt p. il. l. u. tex. notat alibi Bal. in c. 1. ſ. ad hæc, in ſin. de pac. iur. firmã. quẽ citat Iaſ. in d. l. 1. ſub n. 3. facit. ſ. diſponat. in auẽ. de nup. vbi dicitur. Diſponat vnufquifq; de ſuis bonis, vt dignũ eſt, & ſit lex eius voluntas. & tamẽ Accuſius id intelligit ſecundũ leges & bonos mores, qui certè repugnare vident caſui nõo, vbi Do. Samuel ad vniuerſalẽ ſucceſſionem vxorẽ vocauit, ex 75 cluſis ab ea filiis ſuis † & quod dicitur, libertatẽ de ſupremis iudiciis conſtringi non poſſe. l. ſi fratres. ſ. idem reſpõdit. ff. pro ſoc. procedit reſpectu ſocietatis, de qua loquitur, quæ poſt mortẽ non porrigitur, nã ſi ſecus eſſet, neceſſe foret, vt ſocius oſtenderet perſonam, in quã illo mortuo ſocius ſuus conſentiret, & ſic cõstringerẽ illũ heredẽ habere, quod non licet, vt ibi dicit, & declarat Soc. Iu. conf. 143. co. pe. vol. 1. At actus inſtitutionis debet eſſe liber, vt vnufquifq; modo non reprobat, vt hic, vxor inſtitui poſſit. 76 † Nec ille textus dixit libertatem poſtremi iudicii nõ licere reſtringere, ſed conſtringere, vt denotaret eã bene reſtringi poſſe ad inſtar libertatis matrimonii, quæ reſtringi pot. licet ſecus in totum tolli. l. cũ ita legatũ. ff. de cond. & dem. & magis in ſpecie probatur, quòd donatio omnium bonorũ valet cũ reſtringat ad præſentia tũ. l. ſi ita. ff. de aur. & argent. leg. l. ſi tibi mandauero. ſ. is cuius. ff. mand. l. ſi ita ſcripſiſſet. ff. de leg. 2. tradit Alex. Cag. & alii in l. ſi. C. de paci. ſicut & Butigella. i. l. ſtipulatio hoc modo. ff. de uer. ob. & Port. Imol. conf. 36. n. 11. ſicque licet de illis teſtari nõ poſſit donator, de futuris bene teſtari poterit † ſicut et donari poſſunt omnia bona præſentia & futura, reſeruata certa quantitate vel re, puta ſcutis. 200. vel fructibus, cũ. n. de reſeruatis donas teſtari poſſit, libertas teſtandi nõ dicitur tolli ſed reſtringi tũ, ſed m. Caf. Alex. Iaſ. & alios locis memoratis. Ancha. & Imol. in rub. de teſt. Ang. cõf. 5. And. Ale. cõf. 29. 4. dub. cõf. 59. vol. 5. Iaſ. cõf. 5. col. 4. vol. 3. Viuius in ſuis cõm. opi. ver. don. oĩum bonorũ. lim. 3. & Emanuel Suarez. in theſauro recep. ſent. ſub litera. D. n. 184. poſt Boeri. deci. 204. Soc. iu. cõf. 65. n. 47. vo. 1. dicit quòd licet facultas teſtandi nõ videat libera, ſed reſtricta potius ad illã quantitatẽ vel re, tũ hoc nõ atredidit, & ſatis eſt quòd habeat donator aliquid, de quo liberẽ teſtet, eligendo hære dẽ, quem vult, vt declarat Bart. conf. 72. col. 2. 78 idemq; firmat ipſe Soc. iu. conf. 143. co. pe. vo. 1. poſt Dec. conf. 293. col. 3. vbi determinat, quòd donatio facta de oĩbus & ſingulis bonis, legatis quibusdã fratrib. teſtoris, ſi cõtingat ea legata

reuocare, valet & est seruanda, cum per eam nō auferatur libera testamenti factio, ex quo remanet facultas testandi de aliis bonis, & cum p̄dictis etiam concordat Gozad. conf. 87. Paris. conf. 71. col. 1. vol. 1. conf. 26. vol. 2. & Portius Imolens. in allegato conf. 36. nu. 12. cum simili
 79 bus. † Demum quoque videmus, donationem omnium bonorum presentium & futurorum valere reseruato vsufructu: fructus enim futuri non includuntur, de quibus donans testari poterit, quicquid contra senserit Castr. in l. fi. nu. 10. C. de pact. dicens ita consuluisse, prout reperitur conf. 101. notandum est. in anti. aliis cō si. 75. nu. 8. vol. 2. in nouis. & confirmat Cor. cō si. 176. col. pe. vol. 2. Cur. Iun. conf. 25. conf. 120 col. 2. Neuz. in addi. ad Campegium conf. 11. inter consilia Bruni. Cur. Iu. in d. l. fi. n. 58. Purpur. nu. 252. Cagnol. nu. 240. Ripa. lib. 3. respō. ca. 14. n. 3. & Apostillator ad Alex. conf. 59. vo
 80 lum. 5. Nam verē longē plures sunt in oppositum pro donationis valore. Et in primis (quod est mirum) Castrensis sibi contrarius & parum memor in hoc artic. in d. l. stipulatio hoc modo in fi. vbi concludit, q̄ si quis in donatione sibi reseruauerit vsum fructum, fructus percepti nō cadent in donatione, quia seruando vsum fructum uidetur seruasse fructus, qui ex eo percipiuntur, & de illis testari poterit, sequit Alex. & Ias. ibidem Abb. conf. 102. col. 2. par. 2. dicens sic omnes legistas tenere. in d. l. fi. Aret. con. 54 col. pe. Soc. conf. 126. col. fi. vol. 3. & in fallētiis suis regula, donatio omnium bonorum. fall. 3. Bertran. conf. 168. colum. 2. con. 173. colum. 2. conf. 175. col. 3. vol. 1. conf. 138. nume. 19. conf. fi. col. 2. vol. 2. Soc. Iu. conf. 143. colum. 3. vol. 1. Roland. à Val. conf. 65. colum. 1. volum. 1. Iacob. à S. Georg. in d. l. fina. nume. 39. Rui. conf. 51. col. fi. vol. 1. Neuz. sibi contrarius conf. 25. nu. 23. Didac. Couar. variat. resol. cap. 12. col. 2. Natta conf. 146. nu. 11. Menoch. conf. 92. nu. 43. Craue. conf. 222. post Ias. conf. 12. col. 3. volum. 2. & conf. 173. col. 6. volum. 4. Hieronym. Gabiel. conf. 137. nu. 35. & plenius. conf. 139. colum. 2. vbi dicit esse text. clarum, quo hæc opi. confirmatur, in l. 3. S. fina. ff. de legat. 3. ratio nemque subiungit vt per eum. & idem supponit Celsus. Vgo conf. 37. num. 9. quando referuatio vsufructus fuit simplex, secus si in vita, vt in discursu latius. Quare tandem patet, dictam legem si fratres. §. idem respondit. non obstare, cum de restrictione libertatis testandi non agat.
 81 † Nec insuper repugnat tex. in l. pactum. C. de pact. vbi dicitur. Libertatem testamenti faciendi pacto mulieris auferri non posse, licet esset de parte bonorum, & sic restrictiuum tantum, vt per Roma. con. 171. quoniam procedit ille tex. quando pactum fuit interpositum per modum reuocabilem. Nam conuentum fuit, q̄ si pater vita fungeretur, ex æqua portione filia cum fratre patri suo hæres esset, ideo bene tali

casu libertas testandi dicitur non auferri: quia patre aliās testante tollitur illa institutio; futura filia pro parte tanquam sui natura reuocabilis per aliam institutionem postea factam. S. posteriori. inst. quib. mod. test. infr. at secus quando quis donauit inter viuos bona sua vel simpliciter, vel presentia & futura quibusdam reseruatis, vt supra dixi. nam modus fuit irrevocabilis. §. 1. inst. de dona. & ibi dixi, & donans desit esse Dominus donatorum & ad reseruata tantum libertas fuit restricta. † Præterea, in d. l. pactum. concurrebat votum captandę mortis, vt ibi notatur, per l. hæreditas. C. de pact. cō uen. & l. ex eo. C. de inut. stip. quod est reprobaturum secundum omnes in d. l. stipulatio hoc modo. quod cessat facta donatione inter viuos, maximē bonorum presentium & futurorū; donatarius enim desiderat donatorem viuere diutius, vt alia bona acquirat, quæ ad ipsum donatarium pertinebunt vigore donationis sibi factę, vnde non mirum si non valet illud pactum.
 Ad vltimum verò de responso Alc. 123. cum supra responderim. n. 37. nō est opere precium repetere, cum ibi dicta sufficiant, & ex p̄dictis primum quæsitum remanet abundē disputatū, & pro veritate resolutum.
 83 † Igitur ad secundum descendo, nunquid donatio facta D. Beneuenuæ coniugi per D. Samuelem substitit: postquam enim eam instituit subiunxit *quod casu quo vigore institutionis succedere non possit, iure donationis inter viuos ei donabat omnia bona sua.* Et prima consideratione dicendum videtur, talem donationem sibi proficere: quoniam secundum legem Mosaycā potest vxor marito succedere per viam donationis, licet per viam testamēti secus. vnde lex illa seruanda est inter ipsos hebreos, vt per Calder. con. 30. de testa. cum similibus adductis in 1. dubio, quibus addi possunt Alex. conf. 6. vol. 6. Gozad. conf. 24. nu. 10.
 84 † Sed tamē contrariū verius est, & de iure tenendum. Licet. n. per legem mosaycam sit decimum, maritum posse donare vxori suę: quia tamē nec summam, nec modum specificauit, recurri debet ad ius cōe, velut in casu omisso fieri sepe consuevit l. cōmodisimē. ff. de lib. & pos. l. si cū dotem. ff. sol. mat. declarat Cald. con. 10. de cō sti. conf. 30. de testa. Cor. conf. 180. col. fi. vo. 2.
 85 Ferrat. cau. 24. col. 2. cum sim. † sed in testamēto D. Samuelis dicitur, q̄ ille donauit D. Beneuenuę omnia bona sua, nec dicitur, nec apparet, q̄ fuerit p̄sens, immo p̄sumit q̄ absens fuerit, vt per Cast. Aret. & Ias. in l. Titia. S. pen. ff. de ver. ob. Gl. Iacob. de Are. Old. Alb. & Cas. in l. illud. C. de sac. san. eccl. Are. cōf. 17. col. 3. Cur. Iu. conf. 120. col. 2. Rui. cōf. 154. n. 11. vo. 5. Ruben. con. 132. qui cōem testatur. Dicunt. n. q̄ si mentio fit in instrumento de actū, qui non potest fieri nisi inter p̄sentes, puta de stipulatione, vel de promissione, quæ iuris interpretatione significat stipulationem, tūc p̄sumitur p̄s-

presentia. sicque procedit, quod notat Bartol. in dicto. S. pen. Gloss. & Doctor. in l. 1. C. de
 86 contr. stipul. † Sed quando fit mentio de actū, qui potest fieri inter absentes, sicut inter p̄sentes, tunc non p̄sumitur p̄sentia. Et ideo dicunt, quod si in testamento dicatur, q̄ Titius donauit Sempronio, non p̄sumitur p̄sentia donatarii, nisi probetur, nec valet donatio, nisi constet de acceptatione facta per alium eius nomine, quia donatio est actus, qui fieri potest inter absentes sicut inter p̄sentes † Et
 87 cū p̄dictis optimē cōcordat Cōnanus in cōmētar. suis lib. 5. cap. 9. col. 3. ubi dicit, cum in donatione traditio sit necessaria, oportet & eum cui tradit accipere, alioqui traditio facta dici non potest. Sic Cicero in Topi. negat Mancinum deditum fuisse hostibus, quod ab eis receptus non fuisset, quo in genere, inquit, etiā Mancini causa defendi potest, postliminio re diisse, deditum non esse, quoniam non sit receptus, nam neque deditioem, neque donationem sine acceptatione intelligi posse † postea subiungit Cōnanus. Ideo acceptationem requiri, ut perfectioni donationis, quæ ex traditio ne est, assensisse dicatur is cui donatur, sine cuius assensu rata non esset donatio: non potest enim liberalitas nolenti acquiri. l. hoc iure. ff. de don. Stante igitur quod donatio p̄dicta fuerit D. Beneuenuę absenti facta nemine pro ea recipiente, non ualuit nec fieri potuit eo modo, prout etiam concludit Natta conf. 351. col. 1. & conf. 457. num. 14. Immo nec D. Beneuenua potuit illam postea ratificare secū dum Rubeum in allegato conf. 132.
 89 † Secundò corruit ex alio capite dicta donatio: quoniam longē pluries excedit. 500. aureos & tñ insinuata non fuit. l. pen. in fi. C. de dona. licet in testamento facta fuerit, ut per Castr. conf. 330. in prin. uolum. 1. Tiraquell. in lib. de legibus. cōnub. in uers. contracter. Gl. 3. nu. 95. idemque tenet Viuius in suis communibus. opi. uers. donatio inter viuos. in prin. & Emanuel Suarez. uers. donatio aureos quingētos. † Hoc amplius, etiam si diceretur in instrumento, tot fieri donationes quot summæ sunt quadringentorum aut quingentorum aureorum, ut tenet Specula. in tit. de dona. §. 1. uers. quid si aliquis. qui dicit talem cautelam esse communiter damnatam, cū talis clausula nihil operetur, uelut in fraudem legis posita, sequitur Bal. in l. illud. uers. sic. sextò quæritur. C. de sac. san. eccl. Bar. i. l. Modestinus. ff. de don. & Bald. post. Iac. de Are. in l. sancimus. §. si quis autem. C. de dona. ubi dicit, quod ita communiter tenetur, Castr. in l. scire debemus. in fi. ff. de uer. oblig. Roma. conf. 26. ubi dicit, quod est cōmunis opi. & idem conf. 305. Vbi quoque Mandos. Romanus in addi. concordantes allegat. & inter eos Ferrarium cautela. 33. quibus accedit Antoni. Gomef. in tit. de contract. cap. 4. num. 6. & Iulius Clarus tit. de donati. q. 17.

91 ad finem. † Sed & ampliatur, si facta fuerit sub conditione non respiciente commodum donatoris, ad huc enim requirit insinuationē secū dum Gl. & Doct. in l. sancimus, in prin. C. don. Soc. Rip. Dec. & Niger in l. 1. ff. si cer. pet. Alciat. in l. is potest. col. 4. ff. de acquir. hę red. & post eum Maranta num. 233. cum simili bus, per Hiero. Gabriel. conf. 158. col. 3. latius
 92 declarantem, qui concludit, mortuo donatore talem insinuationem fieri non posse, quod latē probat Corn. conf. 71. uol. 2. & conf. 99. n. 7. uol. 4. Are. cōf. 123. 2. dub. quos nō allegat, sed ratione confirmat Gabriellus: lex enim fingit abesse consensum donantis, donec insinuatō superueniat, ut declarat Bal. in d. l. sancimus in prin. num. 7. Bar. in l. ut mihi donares. ff. de dona. Soc. conf. 77. col. 5. vol. 1. meritò si mortur ea non insinuata, censetur mori in ea uolūtate conformi iuri communi, quod donatio nulla sit & censeatur pro non scripta, quatenus summam quingentorum aureorum transcedit
 93 † Et idem concludit insuper Cur. iun. conf. 224. num. 9. ubi fortius tenet post Anto. de Cānaro in tract. insinuation. q. 29. quod donatio talis facta per defunctum non possit insinuari per hæredem, multo minus ergo per donatarium.
 Tertiò peccat in alio dicta donatio. Nam D. Samuel p̄misit clausulam codicillare, per quam ordinauit, si testamentum suum iure testamenti non ualeret, saltem ualeret iure codicillorum, uel legati, siue donationis causa mortis, aut epitola, uel cuiuslibet alterius ultimæ uoluntatis. postea uerò instituta D. Beneuenua dixit, quod ubi de iure succedere non posset per uiam institutionis, donat ei titulo irrevocabili donationis inter uiuos, quod secundum ex diametro repugnat ordinationi p̄cedenti donationis causa mortis † igitur succedit tex. in l. ubi repugnantia. ff. de reg. iud. dicens, quod ubi repugnantia inter se in testamento inueniretur, neutrum, ratum est, & in l. si Titius. & ibi not. omnes. ff. de cond. insti. vn de cautum fuit, quod allegans contraria non auditur. l. 1. C. de furt. adeo quod ubi contrarietas, subest, ibi non cadit excusatio nec simplicitas, & ideo nec rusticus excusatur. ut not.
 95 Bal. in l. scriptura. C. de fide. instr. col. fin. † & remota nullitate uel exceptione non censetur remota nullitas uel exceptio, quæ habet in se cōtrarietatem, ut not. Ang. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. col. 19. uers. ulterius iuxta p̄dicta. ff. de pact. & plenius insisit Decius in d. l. ubi repugnantia, quo loco pariter inquit Cagnol. quod repugnantia siue contra se inuicem elidunt sibi que fidem derogant, nec in eodem subiecto stare possunt, sed mutuò se expellunt, ut Philoso. Methaphi. 10. in p̄dicamentis, siue fuerint contraria priuatiuè, siue positiuè, sicut calidum non stat cum frigido, nec album cum nigro, nec tenebrę cum lumine. Vnde

de quia boni mali contrarii sunt, mali illos in festant & persequuntur capit. qui secundum. 96 23. q. 4. † Et de materia contrariorum tradit etiam Ias. in l. si Rufinus. C. de testa. mil. Soc. conf. 27. uol. 4. Nauiza. conf. 66. num. 5. 1. Nat. conf. 120. nu. 4. adeoque potens est contrarietas, ut nedum uiciter circa substantialia, quod uoluit Alex. conf. 53. in fin. uol. 1. sed etiam circa accidentia, ut dicit Aret. conf. 71. Bal. in rub. de contro. inuest. & Alciat. respon. 145. nume. 7. declarans Alexandrum debere intelligi in aliquibus penitus extraneis, alioquin si sic simpliciter intelligeretur, testes Susannæ non fuissent falsi, quorum unus dicebat, fuisse stupratam sub Schino arbore, alter sub Pinu, & tamen iste arbore non faciebant ad substantiã rei. Remanet igitur ex predictis, ut D. Beneuenti niti non possit hac donatione supra quingentos aureos collata, sicque secundum quaesitum absolutum.

97 † Superest ut ad tertium accedamus. Circa quod primò dicendum uidetur, quòd terminus aliquis non sit concedendus Do. Isaac pro testibus examinandis apud Turcas in ciuitate Sallionichi: quoniam proponitur, hanc causam licet ciuilem, esse multum grauem, uelur importantia scutorum quadraginta milium. Quo stante, dixit Castren. in l. iudices. C. de fid. inst. quòd iudex non debet committere audientiam testium, sed eos ad se uocare, quod & sensit Abb. in c. si qui testium. col. 1. de testi. ubi uolens exemplificare causam, in qua testis uenire debet ad praesentiam iudicis, exemplificat in criminali uel ciuili ardua. signum quòd in ea remissoria concedi nequaquam debet. Vnde Capitiu. decif. 90. loquens in causa similis quantitatis, ut est praesens, concludit, uotatum fuisse, quòd omnes testes, praeter senes & infirmos aut aliter iuste impeditos, uenirent Neapolim, ubi causa agitabatur.

98 † Secundò confirmare uidetur hanc conclusionem tex. in §. illud, in auct. ut defun. seu funera. Vbi dicitur. Multo melius atque perfectius esse, coram ipsis iudicibus causam agi testibus exhibitis, ut terri possint & cogi ferre testimonium, prout exponit Glo. quam si talia delegentur aliis, ergo negare uidetur imperatori remissionem posse fieri pro testibus examinandis. Tertio, positò quòd aliàs concedi deberet, ad locum tamen peritum deneganda uidetur ut Turcarum infidelium, cum tex. in d. l. iudices. de locis oportunis loquatur, hoc est congruis, qualis iste non uidetur.

99 † Quarto, cum locus petitus Sallionichi sit ultra matre, & ob id terminus esse deberet nouem mensium. l. 1. C. de dilati. non uidetur aliquo modo concedendus. Nam statutum de tempor. caus. ciuil. seruatis his, de quibus in eo, praesigat iudici terminum 40. dierum utilium ad ferendam sententiã diffinitiuã. Vnde cum metapræstatur iurisdictioni, non potest prorogari

per talem dilationem nouem mensium, quæ illam excederet, ut uoluit Innoc. in c. de causis, de offi. deleg. quem sequitur Bal. l. si c. ipse. ff. de excus. tut. quando pars contradicit, prout hic aduersarij D. Isaac aperte contradicunt. 100 † His tamen non attentis in contrariam sententiam descendo, pro qua sufficiat illud adducere, quòd probationum facultas angustari non debet. l. quoniam, in fin. & ibi Glo. & Dec. C. de hæret. Franci. Marci. decif. 688. in fi. primæ partis. Alba. conf. 15. nu. 5. Plus addens, quod regulariter reprobatum pactum, statutum, iuramentum, consuetudo si tendunt ad restringendam facultatem probationum, ut not. doctores in c. 2. de pub. immo uerò Iusti. l. generaliter. C. de reb. cred. dicit, probationibus pinguius subuenientes. Vnde patet remissoria concedenda esse D. Isaac ad locum peritum pro testibus examinandis, cum potissimè deducta in oppositum non urgeant, ut ex infra dicendis apparebit.

101 † Nam quod attinet ad primum, quòd inquit Castren. in d. l. iudices. ipsemet limitat, illud dictum non procedere, quando necessitas urgeret: quia testes non essent de iurisdictione iudicis, & sic non possit eos compellere coram se uenire: tunc enim ne ueritas occultetur uel pereat, debet concedi remissoria, licet causa ciuilis sit ardua, prout ipse concludit post Nicol. de Mar. & Baldum. Idemque pulcrè tenet Lap. allegatione 45. incip. an in causa matrimoniali, concludens post Speculatorem in locis per eum citatis, quod iudex ordinarius indifferet, & sic licet causa ciuilis sit ardua, possit committere testes examinandos alibi, si proponantur esse de alia ciuitate & haberi non posse, ne pereat probandi facultas & ueritas uel iustitia sine culpa partis, & maxime in causa matrimoniali, de qua pariter hic tractatur in probando, quòd D. Isaac natus fuit ex D. Samuele & alia eius uxore in ea ciuitate Sallionichi, & illa decisionem I. api multis exornat auctoritatibus Oratiu. Mandosius in addi. ad eum, potissimè uerò Decii. in c. quoniam. num. 4. de testi.

102 & in c. 1. col. fi. de app. † quibus addo. Socium iuni. conf. 60. uol. 2. loquentem in causa falsi, & sic criminali, quòd est fortius, quæ Bononia tractabatur & petebatur remissio pro testibus examinandis Mediolani ac Venetiis & in aliis locis non subiectis iurisdictioni Bononiensium: dicit enim concedendam esse fauore inueniendæ ueritatis, & ne ipsa subtractis probationibus celetur, & obruatur, quòd esset contra c. error. 83. distinc. & cõtra c. quisquis. cum sequen. 1. 1. q. 3. Immo contra Saluatorem nostrum qui dixit. Ego sum ueritas & uita. Io. 14. nam ex defectu probationum ipse celaretur. Cum tamen ueritas semper iuuanda sit, nec probationibus restringi debeat. ut inquit Innoc. in c. quod ad consultationem. col. 2. de re iud. refert & sequitur Bal. in sua Margarita uerbo ueritas

ueritas quare si in causa criminali uult Soc. literas dimissorias esse concedendas, ut latius ibi prosequitur, & idem tenet Alberic. de Maletis in tract. col. fin. quando testes haberi non possunt, ut pariter loquitur Soc. iunior, multo magis in ciuilibus concedende sunt: & ultra predictos idem tenet Petrus Rebuffus in tract. de literis requisitoriis nu. 29. ubi dicit, quòd iudex unius iurisdictionis potest committere alteri re ceptionem & examinationem testium, ut litis sumptus euentur, & tã in magnis causis quàm in paruis: quia ubique est eadem ratio, citat Bonifac. de vital. in clement. pastoralis. uersic.

103 nos. de re iu. † Nec Capitius in casu nostro contradicit, sed potius concordat, quatenus allegans Abbate in c. cum causam, col. fin. de testibus. inquit quòd si testes sunt in alia prouincia non sunt inuiti euocandi, sentit ergo remissoria ad eorum locum concedendam esse, cum uerisimiliter illi non recederent a loco suo, ut ad ualde remotum iudicium se transferret, ut in casu nostro in ciuitate Sallionichi ad urbem nostram Ferraria.

104 † Ad tex. uerò in §. illud, in auct. ut defun. seu fun. secundo loco citatum respondet Cyn. in d. l. iudices, post Gl. quòd licet ille textus dicat, testes examinari coram iudice, non tamè negat, quin etiam possit committere examinationem, & ad illum tex. in uers. locis oportunis, ego intelligo de necessariis à uerbo oportet, quod necessitate importat. l. 1. c. ubi not.

105 ff. de iust. & iu. † Præterea considerandum est, quòd doctores, qui dant hanc practicam commissionis literarum examinis ibi, cum auct. sequenti. & in §. & quoniam in auct. de testi. non distinguunt inter unum locum & alium, sicut nec Imperator. in l. 1. C. de dilati. ergo committi debent ad quæcunque locum necessarium, in quo morantur testes examinandi. arg. l. de praecio. ff. de publi. in re. acti. & huic interpretationi famulatur optimè statutum nostrum. Si testes uel instrumenta &c. quod uult, concedendum esse dilationem ad partes, ubi quis sibi necessarium esse putauerit. Igitur etiã apud Turcas ubi sint testes sibi necessarii.

106 † Tertio confirmatur. Nam ualet argumentum de personis ad locum. l. 1. §. filius. cum l. 2. ff. ne quis eũ. & ibi Doct. plenius Euerard. in locis legalibus. capi. 37. sed quælibet personæ possunt examinari non prohibita. l. 1. ff. de testib. Speculat. de accusat. in princ. ergo & in quocunque loco non prohibito, qualis iste non reperitur. † Quarto, quando lex continet actus iam concessi extensionem non recipit restrictionem de habilitate. Bartol. & Doct. in l. 1. §. aunciatio. per illum tex. ff. de oper. nou. nunci. sed lex. 1. C. de dilati. est talis: extendit enim examen testium loci iudicii fieri posse ad alia loca, ergo ad quæcunque fieri contingat.

108 † Ad quartum uerò, quòd id negat, quando dilatio metam iurisdictioni praesixam exce-

dat, dico, quòd in contrarium stat crebrior doctorum sententia. Dynus enim Cynus & Bar. in d. l. si cum ipse, uolunt, quòd si statutum ciuitatis dicat, quòd omnis causa infra tres menses decidatur, & aduersarius causa producendorum testium, qui sunt in longinquis partibus, dilationem petat, quæ ultra tres menses porrigatur, nihilominus non obstante statuto debent audiri, & post tres menses examinatis testibus postea de causa poterit cognosci, sequitur Alberic. in d. l. 1. C. de dilati. post Lamberti. de Rampo. Abb. in c. penul. num. 10. de iudi. in addi. Sed ego dubito. Alex. conf. 71. post prin. uol. 5. pract. Papi. in forma productionis instrumentorum. uersic. in termino. Abb. cõf. 64. uidetur primò, secunda par. & Ias. in l. 109 properandum. nu. 26. limit. 5. C. de iud. † & licet dicti doctores loquantur, quando terminus erat praesixus instanti, tamen eorum rationes conueniunt etiam, quando iurisdictioni, uel iudici praesixus fuerit, dum dicunt, quod lex properandum. cum ibi notatis, debet intelligi, si infra illud tempus actus expediri possit, alioquin etiam post explicari potest. l. 1. fin. C. de adult. & quia lex non debet esse imposita super impossibili. c. crit autem lex. 4. distin. quem rationes adducit Abb. in dicto cõf. 74. Item quia, nec partibus, nec iudici quicquam potest imputari, si causa infra terminum praesixum non expeditur: quia terminus debet recipere interpretationem à iure, scilicet, si causa infra illud potest expediri, ut idem declarat Abb. in c. pen. & sequitur Ias. in d. l. properandum.

110 † Quibus rationibus ita stantibus doctorum decisio locum habere debet etiam quando tempus iudici siue iurisdictioni praesixum est. Nam tali casu non dicitur extensio sed potius comprehensio. l. nominis & rei. C. de uerbo ex legibus. ff. de uer. si. l. his folis. §. de reuoc. don. ibi. Satis etiam tacitè cautum putamus. quem tex. ad hoc propositum dicit meliorem de iure Bal. in rubr. C. de nau. scen. Glo. in c. 1. de temp. ord. libr. 6. Craue. conf. 118. nu. 15. cum similibus à me cumulatis de uer. rationis conf. 10. num. 12. conf. 50. num. 36. conf. 62. num. 33. & consil. 67. num. 17. cum sequenti. quæ uelut sepius posita repetenda non censeo necessarium fore.

Et ex predictis remanet absoluta tria quaesita superius proposita, praesensque consilium, quòd licet aliàs in lucem uenerit aliis diuersorum comixtum uol. primo ultimarum uoluntatum, quòd memoriæ non habebam, tamen superuacaneum non fuit hoc edere longè prior locupletatum, sic ut aliud iure merito dici possit.

Hippoly. Rim. Ferrar.

Pro Domina Iacoba Nigrina.

ARGUMENTVM.

Quibus ex causis testes non probetur.

SVMMARIVM.

- 1 Testis deponens nomine Titij quid ad Caium detulisse nunquid probet.
Tract. Papiensis quod sic si ea arte vivit. Limitaturq. doctrina Bartoli in l. de ferre ff. de iur. fisci 2.
Sed auctor de primo contra 11. Et de secundo. 12.
- 2 Testes inhabiles admittuntur, quando veritas aliter haberi non potest.
Si actu & habitu alijs non potuerunt verisimiliter interuenire. 18.
Alias secus.
- 3 Velsi testes patiuntur plures defectus. 15. 19.
- 4 Testis de auditu non probat.
Et ita demum si a pluribus audiuit. 5.
Non ab uno tantum.
- 5 Testis tractans de se exonerando.
Et in causa propria dicitur deponere.
- 6 Testis singularis non probat.
Nec confessus peccata. 8.
- 7 Testes contrarij non probant.
- 8 Ratio eadem ubi militat, debet habere locum eadem dispositio.
Nec curandum est de diuersitate casuum modo uersetur eadem ratio. 13.
Eaque debet attendi uelut lex communis ad omnes casus. 14.
- 9 Accusatus admittitur ad reaccusandum nisi plures defectus patiatur.
- 10 Testis anihillatur propter plures defectus quo: patitur.
- 11 Testis quando contrarij est, standum est depositio ni sua facta in tortura.
Secus si plura obstant.
- 12 Socio criminis ubi standum est, intelligitur de alias non infame ex alio delicto.
- 13 Testis inhabilis admittitur ubi veritas aliter haberi non potest quoad qualem qualem non autem plenam probationem.
Qualis qualis probatio minus est semiplena. 23.
Et ita demum si fuerit articulatum & probatum, alias probationes deficere. 24.
- 14 Obligatur re quis in deposito.
- 15 Locupletiores quem fuisse factum probari debet quando actu est nullus.
Nec sufficit id dicere. 27.
Sed species locupletationis probari debet. 28.
- 16 Opinio posterior uidetur approbata. 30.

Auxilium meum à Domino.

CONSILIVM CXX.

Agitur contra dominam Iacobam Nigrinam depositi ad tria Modia frumenti, inter quæ unum dicitur fuisse redactum ad farina: item ad staria quatuor Melicæ & duo fasselorum, & examinati sunt contra eam quinque testes: circa quos duo uidentur sunt; primum, an probent, secundò, posito quæ sic, an ei noceant.

1. Circa primum uideretur forte dicendum, quòd sic, per decisionem Pract. Papien. in forma oppo. contra testes post publicat. uersi. in facto. col. 2. ubi propriè dicit, quòd si portator grani detulit domum tuam ex parte mea certam quantitatem grani tibi uenditi, tu uerò recusando pretium soluere, dicit, quòd non recepisti dictum granum, ego possum inducere in testes eos, qui tibi in domum tuam illud granum portarunt, & si sunt tales personæ, quæ uiuant huiusmodi arte portaturæ, certè admitti debent, & plenam fidem faciunt. Sed hoc est ad scopum in casu nostro, ubi quatuor testes sunt Nautæ à Portu sancti Pauli, quintus uerò molendinarius, & sic qui uiuunt tali arte portandi, & macinandi, ergo &c. † & illam decisionem Prat. Pap. cõmendat Curtius pariter Papiensis in tracta. de testib. num. 81. Dicens per eam pulchrè limitari doctrinam Bar. in l. de ferre. ff. de iur. fisc. uolentem, testes tractantes de se exonerando non probare, quales sunt deponentes se alteri dedisse, uel ad eum quicquam detulisse de commissione Titij, qui sic deponunt, ut se liberet ab eo, cum alioquin ei tenerentur, & ob id uelut in causa propria dicuntur deponere, hoc enim procedit, inquit Pract. Papien. quando tales non erant ad illud officium deputati, nec consueti, sed casu quodam fuerunt electi, uel deputati. At secus quando consueuerant illud officium exercere dandi uel deferendi rem ad alium, & ad id fuerunt deputati tunc enim bene probant idemque pari modo sequitur Egid. Boss. in tit. de opposi. contra testes nu. 57. dicens, quòd doctores collegij sui semper habent in ore illam decisionem.

3. Secundò facit: quia deportunt de consignatione facta dictæ Domine Iacobæ in eius domo, ergo quia ueritas aliter non uidetur haberi posse, tanto magis admitti debent, licet forte aliàs essent inhabiles. Iuxta not. in l. consensu. C. de repud. in c. 3. loco de probat. per Cano. Marf. conf. 127. num. 12.

Istis tamen non obstantibus totum contrarium de iure dicendum est, considerando unum quemque testem: Nam circa primum dico, quòd

quòd ipse non fuit præsens assertæ consignationi factæ dictæ Domine Iacobæ, quia (ut ipse dicit) non introiuit eius domum, sed stetit in nauis ad auxiliandum imponendo super humeris socio suo sachos, à quo dicit audiuisse de dicta consignatione facta Domine Iacobæ, † ergo non probat, cum de auditu loquatur. l. testiũ, & ibi not. C. de test. l. folam. eo. tit. Idque tanto magis cum de auditu ab uno tantum loquatur. † Nam ita de unum testis de auditu admittitur, si à pluribus saltem duobus dicat audiuisse non ab uno tantum, ut est tex. in c. licet ex quadam. & ibi not. Butr. Abb. & alii de testib. Aretinus in conf. 73. num. 2. Cur. iun. qui dicit esse communem in l. 1. nu. 59. ff. si cer. pet. & conf. 17. col. 1. Natta consil. 170. nu. 5. ubi dicunt, quòd saltem debet testes nominare duos à quibus dici audiuerint, ut uideatur, an dictum suum habebat auctores fide dignos nec ne Grat. respon. 27. n. 14. 2. uol.

6. † Secundò repellit debet ex alio, & omni fide de carere, quia tractat de se exonerando, ut trad. Bart. in l. de ferre. ff. de iur. fisc. Abb. in c. insuper, nu. 8. de test. Cuman. in consil. 68. in princ. Alex. consil. 43. 2. uol. Guid. Pap. consil. 74. col. fin. 2. uol. Deci. consil. 14. in princ. 133. col. 2. consil. 156. nu. 7. Marf. consil. 2. num. 45. Paris. consil. 15. nu. 29. 2. uol. Crau. conf. 99. nu. 2. consil. 112. num. 10. dicens quòd tali casu testis dicitur deponere in causa propria ex hoc solum, quòd tractat de se exonerando, nisi enim deponeret de dicta consignatione teneretur ex mandato magistro Benedicto Galuano. Quod ergo dicit, facit, ut se liberet ab eo, ergo non creditur sibi: quia de suo interesse agit.

Venio nunc ad secundum testem, qui pari modo deponit de dicta consignatione huiusmodi frumenti per ipsum facta domine Iacobæ, sed & ipse tractat de se exonerando.

7. item singularis est, ergo non probat. c. bona r. de elect. Dec. in d. consilio 33. col. 2. Tertio deponit de pluribus mulieribus existentibus in porticu respondentibus, quòd illic poneret frumentum, quibus illud consignauit, inter quas erat Domina Iacoba, non enim aperit, an ei tantum, an aliis, & non ei, an uerò omnibus consignauerit, ergo contra producentem est interpretandus, & sic quòd non ei consignauerit. c. in presentia, de proba. † Quarto dicit, nõ fuisse confessum peccata sua, nec eucharistiam sumpsisse, ergo repellit debet, aut de fide dimittit, iuxta not. in c. testimonium. de test. Qui enim Deo infidelis est, nec hominibus fidelis esse præsumitur, Abb. in c. pen. de testib. Grammat. consil. 38. num. 6. qui quod in contrarium pingat Soc. iun. consil. 42. col. penul. & fin. uol. 2. qui à remotis scribit, & alia concurrebant in casu suo, quæ hic cessant.

9. † Transeo modo ad tertium & quartum testes, qui deponunt de consignatione facta domine Iacobæ ex parte dicti magistri Bene-

dicti modiorum duorum frumenti, & aliorum bladorum, de quibus supra, sed & ipsi tractant de se exonerando: Secundò primus eorum dicit, sachos fuisse positos unum super alio, exceptis fasselis, quos uacuauit in banco, iubente dicta domina Iacoba. Alter uerò dicit, tam frumentum, quam cætera blada, seu legumina fuisse reposita in eisdem sachis (uno sopra l'altro senza uodarli) † & sic contrariantur, & tamen unus uocat alium in contestem, & præsentem, ergo neuter probat. iuxta not. in c. cõru. ubi Fel. col. 2. num. 4. de test.

Supereft ultimus deponens de uno modio frumenti habito in dicta domo per eum macinato, & post modum consignato domine Iacobæ ex parte dicti magistri Benedicti, sed & singularis est, & se exonerat. Vnde patet ex istis testibus, non esse fundatam intentionem agētis, & dominam Iacobam absoluendam esse, iuxta l. qui accusare. C. de eden.

11. † Non obstat decisio prædicti Pap. Quia in ueritate est contra decisionem Bartol. in d. l. de ferre. & sequaces supra citatos indistinctè loquētes, siue persona uiuat illa arte, siue casu electa sit, & in specie Marf. in d. consil. 2. nu. 44. loquitur in molendinario, qui macinauit, & tamen concludit non probare, quia tractat de se exonerando, & Dec. in dicto consil. 94. loquitur in salariato à communi, & sic deputato ad officium soluendi, & tamen concludit ut fu

12. pra. † Quinimò militat eadem ratio exonerationis utroque casu, sic enim præsumitur deponere, siue deputatus, siue non, ad id ut se liberet à committēte, cum alioquin ei remaneret obligatus: unde cum militet utroque casu eadem ratio, debet habere locum eadem dispositio. l. à Titio. ff. de uerb. obligat. l. illud. ff. ad l. aquil. l. si. C. ad l. falc. Angel. de Perus. in tract. de test. nu. 27. † non enim curandum est de casuum diuersitate, dummodo in omnibus casibus sit eadem ratio, glo. in l. sed & si lege. §. ite

14. si rem distaxerit. ff. de pet. hære. † Ratio enim ipsa debet attendi, quæ dicitur communis lex ad omnes casus. c. consuetudo. 1. distin. Cald. consil. 1. ut lit. pend. Craue. consil. 190. uers. 2.

15. † Secundò fortè illa decisio procederet, quando ultra dictam exonerationem testes non paterentur alium defectum, aliàs secus, ut in istis, qui & singulares sunt, & de auditu loquuntur & ab uno, & alia patiuntur, de quibus supra.

16. † Probo ex his, quæ in simili trad. Maria. in c. 1. de mut. petit. n. 67. in fi. ubi dicit, quòd in casibus in quibus accusatus admittitur ad reaccusandum suum accusatorem, quod est quando suam, uel suorum iniuriam prosequitur, uel quado de maiori crimine reaccusat, ut per eum ibi, ita demum admittitur, si modo non subit alia causa impeditiua, quam insitutio accusationis motæ contra eum, aliàs secus, si fortè ex alia causa esset accusator illegitimus, puta quia esset inimicus, mulier, frater, uel foror,